

कात्तिक - १

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन

पाक्षिक प्रकाशन

वर्ष २९, अङ्क १३

२०७७, कात्तिक १-१५

पूर्णाङ्क ६७९

प्रकाशक

सर्वोच्च अदालत

रामशाहपथ, काठमाडौं

फोन नं. ४२००७२८, ४२००७२९, ४२००७५० Ext.२५११ (सम्पादन), २५१४ (छापाखाना), २१३१ (बिक्री)

फ्याक्स: ४२००७४९, पो.व.नं. २०४३८

Email: info@supremecourt.gov.np, Web: www.supremecourt.gov.np

सम्पादन तथा प्रकाशन समिति

माननीय न्यायाधीश श्री सपना प्रधान मल्ल, सर्वोच्च अदालत	- अध्यक्ष
माननीय न्यायाधीश श्री हरिप्रसाद फुयाल, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
मुख्य रजिष्ट्रार श्री नृपध्वज निरौला, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
नायब महान्यायाधिवक्ता श्री पदमप्रसाद पाण्डेय, प्रतिनिधि, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	- सदस्य
रजिष्ट्रार श्री नारायणप्रसाद पन्थी, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
अधिवक्ता श्री रूद्रप्रसाद पोख्रेल, कोषाध्यक्ष, नेपाल बार एसोसिएसन	- सदस्य
वरिष्ठ अधिवक्ता श्री खगेन्द्रप्रसाद अधिकारी, अध्यक्ष, सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन	- सदस्य
प्रा.डा.विजय सिंह सिजापति, डिन, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कानून संकाय	- सदस्य
सहरजिष्ट्रार श्री हरिराज कार्की, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य सचिव

सम्पादक : श्री ध्रुवकुमार ढकाल

सम्पादन तथा प्रकाशन शाखामा कार्यरत
कर्मचारीहरू

शाखा अधिकृत श्री देवी चौधरी
शाखा अधिकृत श्री नेत्र प्रसाद पौडेल
शाखा अधिकृत श्री नरेश कार्की
नायब सुब्बा श्री रूद्र आचार्य
सि.कं. श्री ध्रुव सापकोटा
कम्प्युटर अपरेटर श्री अर्जुन सुवेदी
कार्यालय सहयोगी श्री राजेश तिमल्सिना

भाषाविद् : श्री रामचन्द्र फुयाल

बिक्री शाखा

ना.सु.श्री अर्जुन चौधरी

मुद्रण शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

मुद्रण अधिकृत श्री कान्छा श्रेष्ठ
मुद्रण अधिकृत श्री आनन्दप्रकाश नेपाल
सिनियर हेल्पर श्री तुलसीनारायण महर्जन
नायब सुब्बा श्री शिवहरि अधिकारी
सिनियर प्रेसम्यान श्री योगप्रसाद पोखरेल
सिनियर बुकबाइन्डर श्री रत्नमाया महर्जन
सिनियर मेकानिक्स श्री निर्मल बयलकोटी
सहायक डिजायनर श्री रसना बज्राचार्य
कम्पोजिटर श्री प्रमिलाकुमारी लामिछाने
सिनियर प्रेसम्यान श्री अर्जुन घिमिरे
प्रेसम्यान श्री केशवबहादुर सिटौला
बुकबाइन्डर श्री अच्युतप्रसाद सुवेदी
बुकबाइन्डर श्री धनमाया मानन्धर

विभिन्न इजलासहरूबाट सम्पादन शाखामा प्राप्त भई यस अङ्कमा

प्रकाशित निर्णय / आदेशहरू

संयुक्त इजलास	११	इजलास नं. ९	६
इजलास नं. १	३	इजलास नं. १०	६
इजलास नं. २	९	इजलास नं. ११	२
इजलास नं. ३	१०	इजलास नं. १२	३
इजलास नं. ४	८	इजलास नं. १३	२
इजलास नं. ५	३	इजलास नं. १४	३
इजलास नं. ६	२	इजलास नं. १५	२
इजलास नं. ७	५	एकल इजलास	२
इजलास नं. ८	५		
जम्मा	५६	जम्मा	२६

कूल जम्मा ५६ + २६ = ८२

नेपाल कानून पत्रिका

मा प्रकाशित भएका फैसलाहरू (२०१५ सालदेखि
हालसम्म)

हेर्न, पढ्न तथा सुरक्षित गर्न

www.nkp.gov.np

मा जानुहोला ।

खोज्ने तरिका

सर्वप्रथम **www.nkp.gov.np** लगइन गरेपश्चात् गृहपृष्ठमा देखिने **शब्दबाट फैसला खोज्नुहोस्** भन्ने स्थानमा आफूले खोज्न चाहेअनुसारको कुनै शब्द नेपाली युनिकोड फन्टमा टाइप गर्नुहोस् । यसबाट खोजेअनुसारको फैसला प्राप्त गर्न नसकेमा वेबसाइटको दोस्रो शीर्षकमा रहेको **वृहत खोज** खोलेर विभिन्न किसिमले फैसला खोज्न सकिनेछ । त्यस अतिरिक्त **नेकाप प्रत्येक वर्ष** र **हाफ्रो बारेमा** समेत हेर्न सक्नुहुनेछ ।

यस पत्रिकाको इजलाससमेतमा उद्धरण गर्नुपर्दा निम्नानुसार गर्नुपर्नेछ:

सअ बुलेटिन, २०७०, ... - १ वा २, पृष्ठ

(साल) (महिना)

उदाहरणार्थ: सअ बुलेटिन, २०७७, कात्तिक - १, पृष्ठ १

सूचना

"नेपाल कानून पत्रिका र सर्वोच्च अदालत बुलेटिन" को **"वार्षिक ग्राहक"** बन्न चाहनेका लागि **२०७६ वैशाख अङ्क** देखि वार्षिक ग्राहक बन्न पाउने गरी सम्पादन तथा प्रकाशन समितिले निर्णय गरेको हुँदा सम्बन्धित सबैको जानकारीका लागि यो सूचना प्रकाशन गरिएको छ ।

समितिको निर्णयानुसार मूल्य समायोजन भई **नेपाल कानून पत्रिका रु.७५** र **सर्वोच्च अदालत बुलेटिन प्रति अङ्क रु.४०** कायम गरिएकोसमेत सबैलाई जानकारी गराइन्छ ।

सर्वोच्च अदालतबाट २०७५ सालमा प्रकाशित **नेपाल कानून पत्रिका अतिरिक्ताङ्क २०७१** सीमित मात्रामा रहेकाले आफ्नो प्रति सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि जानकारी गराइन्छ ।

ने.का.प.को अतिरिक्ताङ्क २०७२ र २०७३ क्रमशः प्रकाशन हुँदै गरेको पनि जानकारीका लागि अनुरोध छ । साथै सर्वोच्च अदालतबाट नेपाल कानून पत्रिका संवैधानिक इजलास खण्डको छुट्टै प्रकाशन भएको जानकारी गराउन चाहन्छौं । यस वर्ष **वातावरणसँग सम्बन्धित फैसलाहरूको सङ्गालो, २०७६** पनि प्रकाशन भएकाले आफ्नो प्रति बेलैमा सुरक्षित गर्न सम्बन्धित सबैको लागि अनुरोध छ ।

मूल्य रु.४०।-

मुद्रक: सर्वोच्च अदालत, छापाखाना

विषयसूची

क्र.सं.	विषय	पक्ष / विपक्ष	पृष्ठ		
संयुक्त इजलास				१ - ८	
१.	हालसाबिक दा.खा. बदर	विना भण्डारी वि. विदुर भण्डारी	१		
२.	बढी भन्सार महसुल माग (०७०/०७१)	भन्सार जाँचपास परीक्षण कार्यालय, काठमाडौं वि. सुनिता इन्टरनेशनल फर्मको तर्फबाट प्रोप्राइटर विनोदकुमार अग्रवाल	१		
३.	कर्तव्य ज्यान	डिलबहादुर थापा वि. नेपाल सरकार	२		
४.	सवारी ज्यान	नेपाल सरकार वि. रामचन्द्र गिरी	३		
५.	लागु औषध (ब्राउन सुगर)	नेपाल सरकार वि. शम्सेर के.सी.समेत	३		
६.	सरकारी छाप दस्तखत कित्ते तथा नागरिकता कित्ते	नेपाल सरकार वि. रिना धिमाल	४		
७.	उत्प्रेषण / परमादेश	सरोज रेग्मी वि. सैनिक विशेष अदालत, जंगी अड्डा, भद्रकालीसमेत	४		
८.	डाँका	नेपाल सरकार वि. भद्रे भन्ने नरेश ठाकुर हजाम	५		
९.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सूर्यजीत प्रसाद साह वि. राजस्व अनुसन्धान विभाग, पुल्चोक ललितपुरसमेत	६		
१०.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. सूर्यनारायण यादव	६		
११.	छुट जग्गा दर्ता	नेपाल सरकार वि. रामबहादुर गुरुङ	७		
इजलास नं. १				८ - १०	
१२.	उत्प्रेषण / परमादेश	दुर्गाप्रसाद चम्लागाई वि. घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति, प्रधान कार्यालयसमेत	८		
१३.	वैदेशिक रोजगार कसुर	नेपाल सरकार वि. चित्रबहादुर गोले भन्ने चित्रबहादुर घोले	९		
१४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. राजु चौधरी	९		
इजलास नं. २				१० - १४	
१५.	उत्प्रेषण	रोहित हालन वि. श्रम अदालत, अनामनगर, काठमाडौंसमेत	१०		
१६.	आ.व. २०६१।०६२ आयकर	आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगर वि. भुदेव खाद्य उद्योग प्रा.लि. मुख्य कार्यालय, विराटनगर	११		
१७.	आयकर (०६०।०६१)	आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगर वि. शंकरलाल अग्रवाल	१२		
१८.	आ.व.२०६२/०६३ (मुल्य अभिवृद्धि कर)	टेकबहादुर खत्री वि. कृष्ण मेटल क्राफ्टस प्रा.लि.	१३		

१९.	उत्प्रेषण / परमादेश	उत्तिमलाल माझीसमेत वि. गाउँ विकास समितिको कार्यालय, चन्द्रनगर, सर्लाहीसमेत	१४
इजलास नं. ३			१४ - २४
२०.	उत्प्रेषण / परमादेश	कमल किशोर इनानी वि. बृजगोपाल इनानीसमेत	१४
२१.	परमादेश	अधिवक्ता तुलसी सिंखडा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	१५
२२.	उत्प्रेषण / परमादेश	राजन श्रेष्ठ वि. रोशन शाहसमेत	१६
२३.	उत्प्रेषण	शिखर श्रेष्ठ वि. जिल्ला विकास समिति, कञ्चनपुरसमेत	१७
२४.	उत्प्रेषण / परमादेश	प्र.ह. चन्द्रबहादुर वली वि. दङ्गा नियन्त्रण प्रहरी गण, बाँके, नेपालगन्जसमेत	१८
२५.	जग्गा टन्टा खिचोला चलन	गौरीशंकर कानूसमेत वि. रीतु साह कानू	१९
२६.	सवारी ज्यान	नेपाल सरकार वि. मनोज चौधरी	२०
२७.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. मनोज महतो मण्डलसमेत	२१
२८.	कर्तव्य ज्यान	गंगाप्रसाद खरेल वि. नेपाल सरकार	२३
इजलास नं. ४			२४ - ३३
२९.	निषेधाज्ञा / परमादेश	विनोदमार उपाध्याय वि. अरुणकुमार तिवारीसमेत	२४

३०.	निषेधाज्ञा	लवसिंह थापा क्षेत्री वि. बुधराम थारूसमेत	२६
३१.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. मेहताव आलम मुसलमान	२७
३२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. मनकुमारी हरिजन (चमार)	२८
३३.	जबरजस्ती करणी	नेपाल सरकार वि. करे कामी	२९
३४.	लागु औषध (ब्राउन सुगर)	नेपाल सरकार वि. समिर पोखरेलसमेत	२९
३५.	परमादेश	अधिवक्ता प्रेमचन्द्र राईसमेत वि. नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत	३०
३६.	उत्प्रेषण / परमादेश	भुवन बरामुसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत	३२
इजलास नं. ५			३३ - ३५
३७.	मोही प्रमाणपत्र र नामसारी	पलट साह तेली वि. जयलस देवी तेलीसमेत	३३
३८.	कर्तव्य ज्यान	अर्जुन आचार्य वि. नेपाल सरकार	३४
३९.	कर्तव्य ज्यान	संतन चौरसिया वि. नेपाल सरकार	३५
इजलास नं. ६			३६ - ३७
४०.	गाली बेइज्जती	लिलाराम यादव वि. धर्मी यादव	३६

४१.	जबरजस्ती करणी उद्योग	दिपक परियार वि. नेपाल सरकार	३६
इजलास नं. ७			३७ - ४२
४२.	लागु औषध	नेपाल सरकार वि. खगेन्द्रराज आडदम्बे	३७
४३.	कर्तव्य ज्यान	रामचन्द्र प्रजापति वि. नेपाल सरकार	३९
४४.	उत्प्रेषण / परमादेश	पार्वती देवी वि. भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	३९
४५.	कर्तव्य ज्यान	धनबहादुर थापामगर वि. नेपाल सरकार	४०
४६.	उत्प्रेषण / परमादेश	कैलाशनाथ पाण्डे वि. भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयसमेत	४२
इजलास नं. ८			४३ - ४८
४७.	उत्प्रेषण / परमादेश	धर्मराज भुसाल वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	४३
४८.	करारबमोजिम दायित्व पूरा गरिपाउँ	अम्नीविलास अधिकारी वि. सुरेन्द्र प्रकाश मानन्धर	४४
४९.	जग्गा खिचोला मेटाई पर्खाल भत्काई पाउँ	शान्ति न्यौपाने वि. श्रीराम खत्री	४५
५०.	ज्यान मार्ने उद्योग	नेपाल सरकार वि. चन्द्रबहादुर विरकट्टा	४६
५१.	परमादेश	राजेन्द्रकुमार भुसालसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	४७
इजलास नं. ९			४८ - ५५
५२.	अपहरण तथा शरीर बन्धक	हरिशंकर मिश्रासमेत वि. नेपाल सरकार	४८
५३.	उत्प्रेषण	सत्येन्द्रप्रसाद यादव वि. अखितयार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत	४९
५४.	उत्प्रेषण	रामदेव मण्डल वि. श्री कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत	५१
५५.	उत्प्रेषण	मोहन राय यादव वि. श्री शिक्षा मन्त्रालय, केशरमहलसमेत	५२
५६.	लागु औषध खैरो हेरोइन	सुरेश महतो वि. नेपाल सरकार	५३
५७.	उत्प्रेषण	नन्द किशोरप्रसाद कुशवाहा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	५४
इजलास नं. १०			५५ - ५८
५८.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	लता गिरी वि. महानगरीय प्रहरी परिसर, जावलाखेल ललितपुरसमेत	५५
५९.	घर भत्काई जग्गा खिचोला मेटाई चलन चलाई पाउँ	स्वामीनाथ धोवी वि. गौरीकेशर बढई	५५
६०.	मोही लगत कट्टा	भागवत सिंह भौर वि. रञ्जुदेवी सिंह	५६

६१.	उत्प्रेषण	शुभराज थापा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	५७
६२.	उत्प्रेषण / परमादेश	प्रदिपकुमार श्रेष्ठ वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत	५७
इजलास नं. ११			५८ - ६१
६३.	उत्प्रेषण	गोकुलप्रसाद चौधरी वि. निजामती किताबखाना, हरिहरभवन, ललितपुर	५८
६४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. प्रेमबहादुर बोहरा	६०
इजलास नं. १२			६१ - ६३
६५.	बैंकिङ कसुर	अनिसा मानन्धर वि. नेपाल सरकार	६१
६६.	मोही नामसारी	रामबहादुर थारु वि. गोविन्दजंग शाह	६२
६७.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	कुलबहादुर विश्वकर्मा वि. गृह मन्त्रालयसमेत	६२
इजलास नं. १३			६३ - ६८
६८.	कर्तव्य ज्यान	सनत ढुङ्गेलसमेत वि. नेपाल सरकार	६३

६९.	उत्प्रेषण / परमादेश	डिल्लीराम खरेल वि. अर्थ मन्त्रालयसमेत	६५
इजलास नं. १४			६८ - ७२
७०.	भन्सार चोरी पैठारी	राजस्व अनुसन्धान विभाग, हरिहर भवन वि. जोगेन्द्र साह सोनार	६८
७१.	कर्तव्य ज्यान	गगनबहादुर कामी (वि.क.) वि. नेपाल सरकार	६९
७२.	कर्तव्य ज्यान	देवदास देवु भन्ने देवुराम निरौला वि. नेपाल सरकार	७१
इजलास नं. १५			७२ - ७४
७३.	परमादेश	बुद्धिप्रसाद आचार्य वि. विश्वजित तिवारीसमेत	७२
७४.	निषेधाज्ञा	युगेश्वरकृष्ण पराजुलीसमेत वि. कृष्णलिला खड्का	७३
एकल इजलास			७४ - ७६
७५.	उत्प्रेषण / परमादेश	भरत राय यादव वि. सर्लाही जिल्ला अदालत, मलंगवासमेत	७४
७६.	बन्दी प्रत्यक्षीकरण	सन्तोषकुमार नेपालीसमेत वि. त्रिभुवन विमानस्थल, भन्सार कार्यालय, गौचर, काठमाडौंसमेत	७५

संयुक्त इजलास

१

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७०-CI-०१११, हालसाबिक दा.खा. बदर, विना भण्डारी वि. विदुर भण्डारी

मालपोत कार्यालयबाट निर्णय हुँदाका बखत साबिक कि.नं. २५६ को जग्गा हालको कि.नं. १०५ मा ओभरल्याप भइरहेको र कि.नं. २५६ मा विदुर भण्डारीले हालको कि.नं. १०४ मा वादीले भोगचलन गरेको बेहोराको सर्जमिन मुचुल्कामा सहीछाप गरिदिएको आधार जनाई भएको निर्णय पुनरावेदनको रोहमा निर्णय हुँदा वादी प्रतिवादीका जग्गाको प्राप्त नक्सा ट्रेसमा ओभरल्याप भएको देखिएपछि सो सम्बन्धमा जग्गा के कति कता घुसेको हो भन्ने कुरामा हक कायम गराई ल्याउन पठाउनु पर्नेमा सो नगरी केवल सर्जमिनलाई मात्र आधार लिई वादीको साबिक कि.नं. १५५० लाई हाल साबिक दा.खा. र स्नेस्ता अद्यावधिक गरी दिने गरी भएको निर्णय न्यायको रोहमा मिलेको नदेखिँदा वादी प्रतिवादीलाई आ-आफ्नो हक कायम गराई ल्याउनु भनी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला देखिएन । हक कायम गरी ल्याउन पठाइएबाट यी पुनरावेदक वादी र प्रत्यर्थी प्रतिवादीको कानूनबमोजिम स्वामित्व र भोगको निर्धारण सम्बन्धित अदालतबाट हुने नै हुँदा पुनरावेदन अदालतबाट भएको फैसला बदर गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिर मनासिब देखिन नआउने ।

मालपोत कार्यालय, डिल्लीबजारबाट मिति २०६८।१०।१५ मा भएको निर्णय बदर गरी दुवै पक्षको तेरो मेरोको विषयमा सम्बन्धित अदालतबाट हक कायम गराई ल्याउनु भनी सुनाइदिने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।१२।१२

मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: ईश्वरीप्रसाद भण्डारी

कम्प्युटर: रामशरण तिमिल्सिना

इति संवत् २०७४ साल कात्तिक २१ गते रोज ३ शुभम् ।

२

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७१-RB-०१६५, बढी भन्सार महसुल माग (०७०/०७१), भन्सार जाँचपास परीक्षण कार्यालय, सुविधानगर, काठमाडौं वि. सुनिता इन्टरनेशनल फर्मको तर्फबाट प्रोप्राइटर विनोदकुमार अग्रवाल

पुनरावेदकले भन्सार जाँचपास परीक्षण कार्यालयमा जवाफ दर्ता गर्दा निजले आफूले सोभन्दा अगाडि प्रज्ञापन पत्र नं.१०८०९ बाट आयात गरेको त्यस्तै प्रकृतिको सामान सुख्खा बन्दरगाह भन्सार कार्यालयले निर्धारण गरेको मूल्यउपर चित्त नबुझी मूल्याङ्कन पुनरावलोकन समितिसमक्ष पुनरावलोकनको लागि दिएको निवेदनमा सो सामानको मूल्य प्रति लिटर USD ०.९० कायम भएको भनी सो निर्णयको प्रतिलिपि पेस गरेकोमा भन्सार जाँचपास परीक्षण कार्यालयबाट गरेको निर्णयमा सो प्रज्ञापनपत्रको मूल्यअनुसारको मूल्य हाल निजले सामान पैठारी गरेको प्रज्ञापनपत्रको हकमा किन आकर्षित नहुने हो कुनै कारण खुलाएको पाइँदैन । यिनै पैठारीकर्ताले सोही प्रकृतिको सोही गुण भएको र सोही Quantity को सोही माल पैठारी गर्दा Date २०१३-३-२९ मा प्रज्ञापन पत्र नं. M9397 लाई मिति २०६९।१२।१६ र Date २०११-९-११ प्रज्ञापन पत्र नं. R-24121 लाई मिति २०६८।८।२५ मा पैठारीकर्ताले बीजक मूल्यमा उल्लेख गरेको मूल्यलाई नै मान्यता दिएको र प्रस्तुत पैठारीका सम्बन्धमा घटी मूल्यमा मालवस्तु पैठारी गरेको भनी निर्णय गर्दा उस्तै प्रकृतिको सामानको मूल्य फरक परेको भनी निर्णय गरेको देखियो । उस्तै

प्रकृति भएको भन्ने आधार पनि उल्लेख गर्दा त्यस्तो वस्तुको बोट, गुण प्रकृति र विशेषतालगायत सम्पूर्ण कुरा एकै किसिमको भएको हुनुपर्छ । त्यसरी सम्पूर्ण कुरा एकै भएको भन्न सकेको सुरु कार्यालयबाट देखिँदैन । सोको अभावमा एउटै प्रकृतिको वस्तु भनी निष्कर्ष निकाल्न मिल्ने नदेखिँदा राजस्व न्यायाधिकरणबाट भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

तसर्थ सुरु कार्यालयले कुनै ठोस आधार र कारण बिनानै थप महसुल निर्धारण गरेको भन्सार जाँचपास कार्यालयको मिति ०६९।९।२९ को निर्णय उल्टी हुने ठहर्‍याई राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौँबाट मिति २०७०।८।२७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: ईश्वरीप्रसाद भण्डारी

कम्प्युटर : विकेश गुरागाई

इति संवत् २०७४ साल कात्तिक २१ गते रोज २ शुभम् ।

३

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७२-CR-१९६४, २१०५ कर्तव्य ज्यान, डिलबहादुर थापा वि. नेपाल सरकार

लास जाँच मुचुल्काबाट मृतकको बायाँ कानभन्दा माथि टुप्पीभन्दा पछाडितर्फ टाउकोमा १ इन्च लम्बाइको काटेको घाउ रहेको भन्ने देखिन्छ भने मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट मृत्युको कारण *Head Injury* भएको देखिएको र घटनास्थलबाट कुटमेरोको दाउरा बरामद भएको देखिएको हुँदा उक्त बरामदी दाउरा, मृतकको लासमा देखिएको चोटपटक र प्रतिवादीले वारदातसम्बन्धमा दिएको बयानलाई समष्टिगत रूपमा विचार गर्दा प्रतिवादीले मृतक तुले थापालाई मार्ने नै मनसायले लौराले हानेको नभई बाबु छोरबिच झगडा भएको समयमा लौराले हानेका र सोही प्रहारबाट घाइते भई उपचारार्थ लैजाँदै गर्दा प्रतिवादीका बाबु तुले थापाको मृत्यु भएको देखिने ।

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीले अभियोग माग दाबीबमोजिमको आरोपित कसुर गरेको भन्ने पुष्टि भएको नदेखिँदा अभियोग दाबीबमोजिम कसुर ठहर गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

वारदातमा प्रतिवादीको ज्यान लिने इविलाग वा मनसाय देखिएको छैन । तर आफूले गरेको कर्तव्यले मानिस मर्ला जस्तो नदेखिएको कुनै काम कुरा गरेको भन्ने सम्बन्धमा प्रतिवादीले आफ्नो ८६ वर्षीय वृद्ध बुबा तुले थापालाई लौराले टाउकोमा हानेको देखिन्छ । टाउकोजस्तो संवेदनशील स्थानमा लौराले हान्दा मानिस मर्न सक्दछ भन्ने सामान्य विवेक भएको मानिसले ख्याल राख्नुपर्ने कुरा भएको र अझ वृद्ध व्यक्तिलाई त्यसरी प्रहार गरेमा मृत्यु हुने सम्भावना अझ बढी हुने हुँदा प्रतिवादीको उक्त कार्यबाट मानिस मर्न सक्ने नै भएको देखिन्छ । तसर्थ भवितव्य पुष्टि हुन आवश्यक रहेको ऐजन ५ नं. को दोस्रो तत्वको विद्यमानता नरहेको अवस्थामा वारदात भवितव्य रहेको भन्ने देखिन नआएकोले पुनरावेदक प्रतिवादीले सामान्य कुटमिराको लाठीले हान्दा बाबुको सोही चोटको कारण ज्यान मर्ला भन्ने नसोचेको दुर्भाग्यवश प्रहार गरेको चोटको घाउबाट संयोगवश बाबुको मृत्यु हुन पुगेकोले वारदात भवितव्य रहेको भन्ने पुनरावेदन र विद्वान् वैतनिक अधिवक्ताको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

मृतकको कारणबाट प्रतिवादी आवेशमा आएको र तत्कालै उठेको रिसको कारण प्रतिवादीले मृतकलाई साधारण कुटमेरोको लड्डिले प्रहार गरेको देखिन आएकोले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिम आवेशप्रेरित हत्या रहेको भन्ने पुष्टि भएको देखिएका आधारमा सोही १४ नं. बमोजिम कसुर ठहर गरी सजाय गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसलालाई अन्यथा भनिरहनु नपर्ने ।

तसर्थ माथि विवेचित आधार कारणबाट

प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद गरी ५ वर्ष सजाय गर्न राय व्यक्त गरेको सुरु स्याङ्जा जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी गरी प्रतिवादी डिलबहादुर थापालाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिम कसुर ठहर गरी प्रतिवादीलाई १०(दश) वर्ष कैद सजाय हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पोखराबाट मिति २०७२।१०।३ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: ईश्वरीप्रसाद भण्डारी

कम्प्युटर : विकेश गुरागाई

इति संवत् २०७४ साल कात्तिक २३ गते रोज ५ शुभम्।

४

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७०-CR-१३११, सवारी ज्यान, नेपाल सरकार वि. रामचन्द्र गिरी

सामान्य विवेकको मानिसले सोच्दा पनि ५ जना यात्रु सिट क्षमता रहेको जिपमा ३७ जना यात्रु राखी चलाउने कार्य आफैँमा लापरवाही र गैरजिम्मेवारीपूर्ण कार्य हो भनी मान्नु पर्ने हुन आयो। यसरी सवारीको भारवहन क्षमताभन्दा कैयौँ गुणा बढी यात्रु राखी सवारी चलाएकै कारण यात्रुको भार सवारी जिपले गुडाउन नसक्दा दुर्घटना भएको देखिन आएको अवस्थामा गाडी नपाएका यात्रुहरू आफैँ जिपमा चढेका हुन मैले लापरवाही गरेको होइन भन्ने यी प्रतिवादीको बयानबाट मात्रै प्रतिवादीको कार्य लापरवाहीपूर्वकको थिएन भन्न नमिल्ने।

प्रतिवादीले ५ जना यात्रु क्षमता भएको सवारी साधनमा ३७ जना यात्रु राखी जिप चलाएको कारण दुर्घटना भएको देखिँदा प्रतिवादीले सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(२) विपरीत कसुर गरेको देखिन आउने।

तसर्थ माथि विवेचित प्रमाणसमेतको आधारमा यी प्रतिवादीले धेरै यात्रु हिडाउँदा दुर्घटना हुनसक्छ

भन्ने ज्ञान हुँदाहुँदै जानीजानी लापरवाहीपूर्वक जिप चलाएको देखिँदा प्रतिवादीलाई सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(२) बमोजिम कसुर ठहर गर्नुपर्नेमा सुरु जिल्ला अदालतबाट सोही ऐनको दफा १६१(३) बमोजिम ४ महिना कैद र रु.२,०००।- जरिवाना गरी भएको फैसला सदर हुने ठहरी पुनरावेदन अदालत दिपायलबाट मिति २०७०।४।२० मा भएको फैसला उल्टी भई प्रतिवादी रामचन्द्र गिरीलाई सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(२) बमोजिम २ वर्ष कैद हुने।

इजलास अधिकृत: ईश्वरीप्रसाद भण्डारी

कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७४ साल साउन १८ गते रोज ४ शुभम्।

५

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७०-CR-१६७६, लागु औषध (ब्राउन सुगर), नेपाल सरकार वि. शम्सेर के.सी.समेत

प्रतिवादीहरू नेपालगन्जबाट फर्किने क्रममा भेट भई सँगै सुर्खेत फर्केको अवस्थामा प्रतिवादी विशाल शाहीबाट बरामद भएको उल्लिखित परिमाणको लागु औषध प्रतिवादी विशाल शाहीले सेवन गर्न ल्याएको भनी गरेको बयानलाई वादी पक्षले बिक्री वितरणकै लागि लिई आएका भनी वस्तुनिष्ठ तरिकाबाट पुष्टि गर्न नसकेको, प्रतिवादी पक्राउ पर्दा लागु औषध बिक्री वितरण गर्दाका अवस्थामा पक्राउ परेको देखिन आएको छैन। यसअघि कस-कसलाई बिक्री गरेको वा यस पटकको ब्राउन सुगर कसलाई बिक्री गर्ने थियो भन्ने तथ्य खुलाउन सकेको पाइँदैन। जाहेरवाला प्र.स.नि. भवानी पुनले अदालतमा बकपत्र गर्दासमेत प्रतिवादीले बिक्री वितरण गर्ने गरेको तथ्य खुलाउन सकेका छैनन्। मिसिल संलग्न प्रमाणबाट बिक्री वितरण वा ओसारपसारको कारोबार गरेको तथ्य स्थापित नभएको अवस्थामा उल्लिखित परिमाणको लागु औषध लिई हिँडेको कारणले मात्रै अनुमानको

आधारमा कारोबारको कसुर पुष्टि गर्न नमिल्ने।

प्रतिवादी विशाल शाहीले लागु औषध सेवन गर्ने गरेकामा साबितै हुँदा सेवनको कसुर गरेको देखिन आउँछ। प्रतिवादी विशाल शाहीबाट बरामद भएको उल्लिखित परिमाणको लागु औषध निजले सेवन गर्न ल्याएको भनी गरेको बयानलाई वादी पक्षले बिक्री वितरणकै लागि लिई आएका भनी वस्तुनिष्ठ तरिकाबाट पुष्टि गर्न सकेको अवस्था देखिएन। प्रतिवादी शम्शेर के.सी.ले ब्राउन सुगरको कारोबार गरेको कसुर ठहर नभएको अवस्था र मोटरसाइकल धनीले मोटरसाइकल लागु औषध कारोबारको लागि नभई लाइसेन्स निकाल्न प्रतिवादी शम्शेर के.सी.लाई दिएको भनी बयान गरेको आधारले मोटरसाइकल जफत नगरेको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिलेन अभियोग दाबीबमोजिम कसुर ठहर गरी सजाय हुनु पर्दछ भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ, प्रतिवादी विशाल शाहीलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४(१)(ड) बमोजिम १ वर्ष कैद र रु.१०,०००।- (दश हजार) जरिवाना हुने र प्रतिवादी शम्शेर के.सी.को हकमा सफाई दिने र मोटरसाइकल जफत नगर्ने ठहर्नाई पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट मिति २०७०।४।२७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: ईश्वरीप्रसाद भण्डारी
कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन
इति संवत् २०७४ साल साउन १८ गते रोज ४ शुभम्।

६

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७२-CR-०४९४, सरकारी छाप दस्तखत कित्ते तथा नागरिकता कित्ते, नेपाल सरकार वि. रिना धिमाल

प्रतिवादीउपर दोहोरो सजायको माग दाबी लिइएकोमा आफू केवल राहदानी बनाउन उपस्थित भएको हो अरु सबै काम सीता दिदीले गरिदिनु भएको

भन्ने प्रतिवादीको बयान रहेको र राहदानी निजका नाउँबाटै जारी भएको भन्ने परराष्ट्र मन्त्रालय राहदानी विभागको जवाफबाट देखिएको छ। राहदानीमा लागेको श्रम विभागको लोगो र छाप श्रम विभागको नभएको पुष्टि भइरहेको अवस्थामा प्रतिवादीलाई कित्ते कागजको ९ र १२ नं. बमोजिम सजाय गर्ने गरी भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न मिलेन केवल कित्ते कागजको १२ नं. मात्र उल्लेख गरी सजाय नगरेको भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदनसँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ, प्रतिवादीलाई अभियोग दाबीबमोजिम कित्ते कागजको ९ र १२ नं. नागरिकता ऐन, २०६३ को दफा २१(३) बमोजिम १ वर्ष कैद र रु.५०।- जरिवाना गर्ने गरी सुरु अदालतबाट भएको फैसलालाई सदर हुने ठहरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७१।५।२४ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: ईश्वरीप्रसाद भण्डारी

कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७४ साल साउन १८ गते रोज ४ शुभम्।

७

स.प्र.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७३-WO-०२९२, उत्प्रेषण / परमादेश, सरोज रेग्मी वि. सैनिक विशेष अदालत, जंगी अड्डा, भद्रकालीसमेत

नेपाल सरकार मातहत रहेको नेपाली सेना पनि कानूनबमोजिम गठन भएको निकाय भएको र संविधानले प्रत्याभूत गरेको अधिकारमध्ये कानूनी व्यक्तिले प्रयोग गर्न पाउने हक यसले प्रयोग गर्न नपाउने भन्ने नहुने। संविधानको धारा १८(१) र धारा २०(९) कानूनी व्यक्ति भएको नाताले नेपाली सेनालाई उपभोग गर्नबाट वञ्चित गरिने हो भने संविधानको भावनाअनुकूल हुँदैन। जुन संविधानवादको मर्मविपरीत हुन जाने।

संविधानको धारा १३३(२) र (३) बमोजिम

आफ्नो मौलिक हकको प्रचलन र उपभोगको लागि निवेदक नेपाली सेनालाई असाधारण क्षेत्राधिकारमार्फत यस अदालतमा प्रवेश गर्ने अधिकार रहँदैन भन्दा संविधानको उल्लिखित धारा ४६ को प्रतिकूल हुने भई कानूनी व्यक्तिको रूपमा प्राप्त गरेको संवैधानिक हक कुण्ठित हुन पुग्ने।

मुद्दा चलाउन सक्ने अन्तिम अधिकार सेनापतिलाई दिएकोबाट सेनासँग सम्बन्ध र सरोकार राख्ने यस्तो विषयमा सेनापतिले मुद्दा चलाउन नसक्ने भन्ने नहुने। प्रस्तुत विवादको सन्दर्भमा पनि सैनिक विशेष अदालतबाट भएको निर्णय अन्तिम भई उपचारको अर्को मार्ग नरहेपछि नेपाल सरकार (नेपाली सेना) को तर्फबाट अख्तियारप्राप्त गरी निवेदन गरेको भन्ने देखिँदा नियमावलीको नियम ७(२) को उल्लिखित व्यवस्थाले मुद्दा गर्नको लागि महान्यायाधिवक्ताको निर्णय आवश्यक हुन्छ भनी भन्न मिल्ने नदेखिने।

नेपाली सेनामा कार्यरत कुनै व्यक्तिको योग्यताको परीक्षण नेपाली सेनाले गर्ने सक्दैन भनी अर्थ गर्न थालियो भने क्षमतावान र अनुशासित सङ्गठन कायम रहने भन्ने सैनिक ऐनको उद्देश्यविपरीत हुन जाने।

विदेशी विश्वविद्यालयबाट प्राप्त गरेको शैक्षिक प्रमाणपत्रहरूमा सो विश्वविद्यालयको आधिकारिक व्यक्तिकै हस्ताक्षर हुने हो। त्यसमा नेपाली सेनाको अधिकारी वा अख्तियारप्राप्त व्यक्तिको हस्ताक्षर हुनुपर्ने आवश्यक नै नहुने। यसरी प्रमाणपत्र साँचो भए नभएको यकिन गर्ने अख्तियार सैनिक सचिवलाई भएको अवस्थामा सो अन्तर्गत विदेशी विश्वविद्यालयबाट जारी भएको शैक्षिक प्रमाणपत्र पर्दैन भनी व्याख्या गरियो भने सैनिक ऐन, २०६३ को दफा ४७ को देहाय (क) को उद्देश्य नै समाप्त हुन जाने।

सैनिक सचिवको पदमा कार्यरत रहेका प्रेम प्रकाश था.म.ले हेम खत्रीको व्यक्तिगत विवरणमा

भएको निजको जन्ममिति २०१६।२।२१ को सट्टा २०१६।२।२३ उल्लेख गरी तालिम छनौट बोर्डसमक्ष पेस गरेको र बोर्डले सोही जन्ममिति कायम गरी निजलाई पाकिस्तानमा NSWC तालिमको लागि छनौट गरेको देखिन्छ। जुन कार्य सैनिक ऐन, २०६३ को दफा ४७ को देहाय (घ) मा उल्लिखित प्रावधानको विपरीत देखिने।

यसरी सैनिक विशेष अदालतले सैनिक ऐन, २०६३ को दफा ४७ को देहाय (क) को गलत व्याख्या गरी निज सैनिक सचिवको अधिकार क्षेत्रभित्र नै नरहेको अधिकृतको जन्ममिति सच्चाउने कार्यलाई सैनिक विशेष अदालतको फैसलाले मान्यता प्रदान गरेको देखिँदा कानूनले अख्तियारी प्रदान नगरेको व्यक्तिबाट भएको कार्यलाई मान्यता दिएको र विदेशी प्रमाणपत्रलाई परीक्षण गर्नु नपर्नेसमेत भनी भएको कानूनको व्याख्या त्रुटिपूर्ण भएको अवस्थासमेत विद्यमान हुँदा सैनिक विशेष अदालतको मिति २०७३।२।१३ को सो फैसला नेपालको संविधानको धारा १३३(२) र (३) बमोजिम उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने।

इजलास अधिकृत: रामु शर्मा
कम्प्युटर: रामशरण तिमिल्सिना
इति संवत् २०७५ साल मङ्सिर २७ गते रोज ५ शुभम्।

८

स.प्र.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७०-CR -०४७३, डाँका, नेपाल सरकार वि. भदौ भन्ने नरेश ठाकुर हजाम

पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०७०।१।३ को फैसलाउपर साबिक न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ (१) तथा प्रचलित न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा ९(१) बमोजिम दायर भई पेस हुन आएको प्रस्तुत पुनरावेदनमा देहायको आधार कारण र कानूनी व्यवस्थाका आधारमा पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको फैसला मिलेको देखिँदा केही परिवर्तन गरिरहनु पर्ने अवस्था देखिन आएन।

पुनरावेदन अदालत हेटौंडाको मिति २०७०।१।३ को फैसला सदर हुने।

पीडितले मौकामा गरेको कागज र जाहेरीमा उल्लिखित डाँका चोरी गरी लगेको सामग्रीमा फरक उल्लेख भएको डाँका चोरी भयो भनिएको गरगहना र धनमाल प्रतिवादीबाट बरामद नभएको र बन्दुकलगायत डाँकामा प्रयोग गरिएको भनिएको हातहतियार बरामद हुन नसकेका आधारमा कसुर नै स्थापित भएको नदेखिएको।

डाँकाको कसुर ठहर हुनका लागि मुलुकी ऐन, चोरीको महलको १ नं. र ६ नं. को दाबी रहेकोमा ६ नं. ले चारजना भन्दा बढ्ताको जमात भई जबरजस्ती चोरी वा रहजनीमा लेखिएको रीतसँग वा हातहतियार लिई उठाई छाडी वा हुलहुज्जत गरी चोरी गरेमा डाँका गरेको ठहर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको र यी प्रतिवादीबाहेक अन्य प्रतिवादीउपर दाबी नलिएको अवस्थामा १ जना प्रतिवादीबाट डाँका कसुर स्थापित हुन नसकेको आधारमा कसुरबाट सफाई दिने गरी भएको फैसलालाई अन्यथा भनिरहनु नपर्ने।

इजलास अधिकृत: ईश्वरीप्रसाद भण्डारी
कम्प्युटर: रामशरण तिमिल्सिना
इति संवत् २०७४ साल मङ्सिर १९ गते रोज ३ शुभम्।

९

स.प्र.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा. र मा.न्या. श्री तेजबहादुर के.सी., ०७६-WH-००९५, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, सूर्यजीत प्रसाद साह वि. राजस्व अनुसन्धान विभाग, पुल्चोक ललितपुरसमेत

निवेदकउपर काठमाडौं जिल्ला अदालतमा राजस्व चुहावट मुद्दा दायर भई काठमाडौं जिल्ला अदालतको थुनछेक आदेशबाट पुर्पक्षका लागि निवेदकलाई थुनामा राखिएको भन्ने लिखित जवाफबाट देखिन्छ। उक्त कुरालाई यी निवेदकले अन्यथा भन्न सकेको देखिँदैन। विजयराज तुलाधर

विरूद्ध काठमाडौं जिल्ला अदालतसमेत भएको (ने. का.प २०७५, अङ्क १०, नि.नं.१०१०८, पूर्ण इजलास) बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदनमा विचाराधीन मुद्दामा सक्षम अदालतले न्यायिक प्रक्रियाअनुसार मुद्दाको सुनुवाइ गरेको अवस्थामा आरोपित कसुरको सम्बन्धमा प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी न्याय निरूपण गर्ने भएकोले कानूनबमोजिम पुर्पक्षको लागि थुनामा राखेको कुरामा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्नु नपर्ने भनी सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भएर रहेको अवस्था देखिने।

तसर्थ निवेदकउपर कानूनबमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी काठमाडौं जिल्ला अदालतमा राजस्व चुहावट मुद्दा दायर भई सो मुद्दामा भएकोले थुनछेक आदेशअनुसार थुनामा पठाइएको देखिएको, उक्त थुनछेक आदेश उच्च अदालत पाटनबाट सदर भएको, मुद्दा अदालतमा विचाराधीन अवस्थामा रहेकोमा कानून एवम् प्रमाणको मूल्याङ्कन गरी निर्णय हुने विषय भएकोले निवेदकको हकमा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्नपर्नेसम्मको स्पष्ट आधार र कारण देखिएन। तसर्थ प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: ध्रुवराज कार्की
कम्प्युटर: विकेश गुगाराई
इति संवत् २०७६ साल कात्तिक १५ गते रोज ६ शुभम्।

१०

स.का.मु.प्र.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री डम्बरबहादुर शाही, ०७४-CR-११७९, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. सूर्यनारायण यादव

मिति २०७३।२।१६ मा भएको पीडितको स्वास्थ्य परीक्षणमा निजको हाइमन च्यालिएको देखिए पनि सो हाइमन च्यालिएको घाउ नयाँ वा पुरानो के हो भन्ने सन्दर्भमा केही उल्लेख भएको छैन। निजको योनिमा करणी भए नभएको यकिनसाथ भन्न नसकिने, निजको योनिलगायत शरीरको कुनै

पनि भागमा घाउ वा संघर्षका कुनै पनि चिह्न देखिएको छैन । पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने डा. जयकुमार ठाकुर अदालतमा आई बकपत्र गर्दा हाइमन करणीबाहेक अन्य कारणले पनि च्यातिन सक्छ भनी लेखाइदिएका छन् । अनुसन्धानको क्रममा बुझिएका कुनै पनि मानिस प्रस्तुत घटनाको प्रत्यक्षदर्शी होइनन् । जबरजस्ती करणीको वारदात प्रायः एकान्त ठाउँमा हुने भएकोले यसको प्रत्यक्षदर्शी स्वयम् पीडितबाहेक अन्य तेस्रो व्यक्ति हुने सम्भावना न्यून नै हुने ।

जाहेरवालाले पीडितले निजलाई भनेको आधारमा जाहेरी दिएको भनी बकपत्रमा लेखाएको देखिए पनि पीडित स्वयम्ले अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गर्दा करणी गरेको होइन भनी लेखाएबाट जाहेरी दरखास्त, जाहेरवालाको बकपत्र, पीडितकी आमाले गरिदिएको घटना विवरण कागज र निजको अदालतसमक्ष भएको बकपत्र खण्डित भएको छ । जबरजस्ती करणीको वारदातमा पीडित आफू विरुद्ध भएको वारदातको प्रत्यक्षदर्शी स्वयम् हुने भएकोले यी पीडितले आरोपित कसुर प्रतिवादीले गरेका होइनन् भनी बकपत्र गरेपश्चात् निजको सो भनाइ मिसिल संलग्न पीडक र पीडितको स्वास्थ्य परीक्षण प्रतिवेदनबाट समेत समर्थित भएको अवस्थामा प्रतिवादीलाई आरोपित कसुरबाट सफाइ दिने गरी भएको फैसलालाई अन्यथा गरिरहनु नपर्ने ।

तसर्थ, माथि विवेचित आधार, कारण र प्रमाणबाट प्रतिवादी सूर्यनारायण यादवलाई १४ वर्षकी नाबालक ०४-०६(छ) लाई जबरजस्ती करणी गरेको अभियोगमा जबरजस्ती करणीको महलको ३(३) नं. बमोजिम ६ वर्ष कैद सजाय हुने र पीडितलाई प्रतिवादीले मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १० नं. बमोजिम रु.२०,०००/- क्षतिपूर्तिसमेत पाउने ठहर्‍याई झापा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला उल्टी गरी प्रतिवादी सूर्यनारायण यादवले आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने ठहरी भएको फैसला मिलेको

देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: रामु शर्मा

कम्प्युटर: विकेश गुरागाई

इति संवत् २०७६ साल जेठ १ गते रोज ४ शुभम् ।

११

स.का.मु.प्र.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या. श्री प्रकाशकुमार ढुंगाना, ०७०-८१-०१६३, ०६५६, छुट जग्गा दर्ता, नेपाल सरकार वि. रामबहादुर गुरुङ

मालपोत कार्यालय, कास्कीले मिति २०६८।१।२३ मा निर्णय गर्दा सुरु कि.नं. ३२३ को जग्गा नापीसम्बन्धी विशेष अदालतबाट दर्ता नहुने निर्णय भएपश्चात् उक्त जग्गा राजीनामाभित्रको भए उक्त निर्णय बदर गराउनु पर्नेमा सो नगरी पछि निवेदन माग गरेको र उक्त जग्गा नापीको अवस्थामा नै सरकारी सार्वजनिक प्रकृतिको देखिँदा माग दाबीबमोजिम उक्त जग्गा निवेदकका नाउँमा दर्ता गरी दिन मिलेन भनी उल्लेख भएको देखिन्छ । यसरी ठमरबहादुर गुरुङले आफ्नो हक देखाइदिएको निवेदनको सम्बन्धमा केही नबोली विवादको जग्गालाई सरकारी सार्वजनिक ठहर गरेको देखिन्छ । ठमरबहादुर गुरुङले पनि विवादको जग्गामा दाबी गरी निवेदन दिएपश्चात् सो जग्गामा हक बेहकको प्रश्न सिर्जना भएको देखिन्छ । यसरी विवादित जग्गामा दुई पक्षको दाबी गरेको अवस्थामा कसको दाबी पुग्ने, कसको नपुग्ने वा के हुने भन्ने सम्बन्धमा निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यस्तो प्रमाण बुझी निर्णय गर्ने अधिकार कानूनले मालपोत कार्यालयलाई दिएको नदेखिने । हक बेहकको प्रश्न उठेको अवस्थामा मालपोत कार्यालयले गरेको निर्णयमा अधिकार क्षेत्राधिकार त्रुटि देखिन आयो । जग्गा दर्ता सम्बन्धमा हक बेहकको प्रश्न उठेको अवस्थामा सो प्रश्नको निराकरणको लागि सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा पठाउनु पर्नेमा आफैँले निर्णय गरेको मालपोत कार्यालय, कास्कीको मिति २०६८।१।२३ को निर्णय त्रुटिपूर्ण रहेकोले सो निर्णयलाई बदर गरी रामबहादुर गुरुङ र ठमरबहादुर गुरुङलाई साधिकार

निकाय (सम्बन्धित जिल्ला अदालत) बाट हक कायम गराई ल्याउन सुनाउनु भनी मालपोत कार्यालय, कास्कीमा मिसिल पठाउने ठहर्‍याई गरेको फैसलालाई अन्यथा मान्न नसकिने।

तसर्थ माथि विवेचित आधार कारण, प्रमाण एवम् यस अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तसमेतको आधारमा मालपोत कार्यालय, कास्कीको मिति २०६८।१।१२३ को निर्णय बदर गरी पुनरावेदक रामबहादुर गुरुङ र अर्का दाबीकर्ता ठमरबहादुर गुरुङलाई साधिकार निकाय (सम्बन्धित जिल्ला अदालत) मा गई हक कायम गराई ल्याउनु भनी सुनाउन न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १४(घ) बमोजिम मिसिल मालपोत कार्यालय, कास्कीमा पठाउने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पोखराबाट मिति २०७०।२।१ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : रामु शर्मा

इति संवत् २०७६ साल वैशाख ३० गते रोज २ शुभम्।

इजलास नं. १

१

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०७१-WO-०७६८, उत्प्रेषण/परमादेश, दुर्गाप्रसाद चम्लागाई वि. घरेलु तथा साना उद्योग विकास समिति, प्रधान कार्यालयसमेत

विपक्षी घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिले विज्ञापन नं. १७।०६५।६६ बाट वरिष्ठ सहायक पद र विज्ञापन नं. २३।०६५।६६ बाट कनिष्ठ सहायक पदको लागि विज्ञापन प्रकाशित गरेकोमा रिट निवेदकले सो विज्ञापनहरूमा परीक्षा दिई परीक्षाको नतिजा प्रकाशन हुँदा निजको नाम ननिस्केको कारण प्रस्तुत रिट निवेदन परेको देखिन्छ। मूल रूपमा नतिजा प्रकाशन गर्दा भइरहेका कार्यकारी निर्देशकलाई काजमा

मन्त्रालयमा तानी अर्का व्यक्तिलाई विभिन्न कार्यकारी निर्देशकको जिम्मेवारी दिएकाले परीक्षाको निष्पक्षतामा शङ्का उब्जेको भन्ने नै निवेदन जिकिर रहेको छ। विपक्षी उद्योग मन्त्रालयको मिति २०७१।१०।१३ को निर्णयानुसार समितिकै सहकार्यकारी निर्देशकलाई कार्यकारी निर्देशकको सम्पूर्ण कार्य गर्ने गरी जिम्मेवारी तोकिएको देखिन्छ। निजको अध्यक्षतामा बसेको बैठकबाट नतिजा प्रकाशन भएको र बहालवाला कार्यकारी निर्देशकलाई मन्त्रालयमा काजमा राखिएको हुँदा नतिजा प्रकाशन गर्ने र नियुक्ति गर्ने अधिकार निमित्त कार्यकारी निर्देशकलाई हुँदैन भनी जिकिर लिएपनि निवेदकले त्यसरी जिम्मेवारी तोक्ने गरी भएको मिति २०७१।१०।१३ को मन्त्री स्तरीय निर्णय बदरको माग गरेको देखिन नआउने।

विपक्षी विकास समितिको सञ्चालनको जिम्मेवारी उद्योग मन्त्रालयमा रहेकोमा उद्योग मन्त्रालयको मिति २०७१।१०।१३ को निर्णयबाट सो विकास समितिको सम्पूर्ण कार्य गर्ने जिम्मेवारी पाएका कार्यकारी निर्देशकले विधिपूर्वक नतिजा प्रकाशन गरी गराई कनिष्ठ सहायकमा उत्तीर्ण व्यक्तिहरूले नियुक्तिसमेत पाई कार्य गरिसकेको भन्ने देखिन्छ। उत्तीर्ण भई नियुक्ति भएका व्यक्तिहरूलाई निवेदकले विपक्षी बनाएको देखिँदैन। जसको विरुद्धमा निर्णय गर्नुपर्ने हो सो व्यक्तिले सुनुवाइको मौका नै प्राप्त नगरेको अवस्थामा निजलाई गम्भीर तथा प्रतिकूल असर पर्ने गरी निर्णय गर्न प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तले समेत अनुमति दिँदैन। यी यस्ता अयोग्य व्यक्तिलाई बदलनियतका साथ उत्तीर्ण गराइयो भनी सप्रमाण निवेदकले दाबी गर्न सकेको पनि पाइँदैन। आफू उत्तीर्ण नभएपछि मात्र परीक्षाको नतिजाको सम्बन्धमा अख्तियारीगत त्रुटि भएको भनी निवेदन गरेको अवस्था छ। आफू उम्मेदवार रहेको विज्ञापनको नतिजा प्रकाशन नहुँदै निजले कानूनी र प्रक्रियागत त्रुटि रहेको भनी निवेदन गरेको अवस्था देखिँदैन। यस अवस्थामा

निवेदक सफाहात लिई अदालत प्रवेश गरेको देखिन नआउने।

अतः विवेचित आधार कारणबाट निवेदकले विपक्षी विकास समितिको कार्यकारीको जिम्मेवारी तोकिदिने गरी भएको मन्त्रीस्तरीय निर्णय बदरको माग नगरेको, निवेदक परीक्षामा सामेल भएको विज्ञापनमा उत्तीर्ण भएका व्यक्तिहरूलाई विपक्षी नै नबनाइएको र आफू उत्तीर्ण नभएपछि मात्र नतिजा प्रकाशन र नतिजा प्रकाशन गर्ने अख्तियारप्राप्त व्यक्तिको सम्बन्धमा प्रश्न उठाई निवेदन दिएको अवस्था देखिँदा निवेदन जिकिर पूर्वाग्रही भएको साथै सफाहात लिई अदालत प्रवेश गरेको नहुँदा निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्था देखिन आएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: अनुपमा पन्त

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७५ साल असार १० गते रोज १ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७२-CR-०४४४, वैदेशिक रोजगार कसुर, नेपाल सरकार वि. चित्रबहादुर गोले भन्ने चित्रबहादुर घोले

वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको मिति २०७१।९।२० को आदेशअनुसार जाहेरवालाले पासपोर्ट लिएको हो वा होइन भनी बुझ्दा जाहेरवाला गजेन्द्रप्रसाद अर्यालले मिति २०७२।१।१० मा वैदेशिक रोजगार विभागमा दिएको निवेदनमा निजसँग राहदानी नभएको जानकारी गराएका छन्। राहदानी विदेश भ्रमण गर्न वा काम गर्न जानको लागि नभई नहुने कागज हो। जाहेरवाला विदेश जान इच्छुक भएको भए विदेश जान चाहिने महत्वपूर्ण राहदानी नबनाई जान नसक्ने हुँदा निजसँग सो राहदानी नै नभएकोले निजको विदेश जाने मनसाय रहेको थियो भनी मान्न सकिँदैन। फौजदारी मुद्दामा प्रतिवादीउपर लागेको अभियोग प्रमाणित गर्ने

दायित्व वादी पक्षको हुन्छ। आफूले लगाएको अभियोग शङ्कारहित तवरले विश्वसनीय प्रमाणबाट पुष्टि गर्नु पर्ने हुन्छ। तर प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीउपरको अभियोग पुष्टि गर्नको लागि चाहिने आवश्यक कागज नै विदेश जान खोजेको जाहेरवालाको राहदानी हो। निजसँग राहदानीसमेत नभएको अवस्थामा निज विदेश जान खोजेको भन्न मिल्दैन। अन्य प्रसँगमा भएको कागजमा वैदेशिक रोजगारीको लागि भनी उल्लेखसम्म भएको देखिँदा प्रतिवादीले आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने गरी भएको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने।

अतः माथि विवेचित आधार कारणबाट प्रतिवादी चित्रबहादुर गोले भन्ने चित्रबहादुर घोलेले आरोपित कसुरबाट सफाइ पाउने ठहर्नाई वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणबाट मिति २०७२।२।३ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: रामु शर्मा

कम्प्युटर: अर्जुन पोख्रेल

इति संवत् २०७४ साल माघ २ गते रोज ३ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७२-RC-०१७४, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. राजु चौधरी

मिति २०६३।३।२३ मा मृतक र प्रतिवादी बस्ने घरमा पति पत्नीबिच झै-झगडा भई सोही वादविवादको क्रममा प्रतिवादीले हँसियाले काटी मृतकको मृत्यु भएको भन्ने घटनास्थल तथा लासजाँच मुचुल्काबाट देखिन्छ। सोहीबमोजिमको पोस्टमार्टम रिपोर्ट, प्रतिवादीको मौकाको साबिती बयान र जाहेरवाला तथा मौकामा बयान गर्ने व्यक्तिको भनाइसमेतबाट प्रतिवादी राजु चौधरीकै कर्तव्यबाट मृतक रम्फली चौधरीको मृत्यु भएकोमा विवाद नदेखिने।

अब प्रतिवादीलाई के कति सजाय हुनुपर्ने हो भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा, प्रतिवादीले धारिलो

हतियार प्रयोग गरी घाँटी काटी मृतकको मृत्यु भएको छ । प्रतिवादी मैका र अदालतमा समेत कसुरमा साबित रहेका छन् । मारुपनेसम्मको रिसइबी नदेखिएपनि बेलाबेला झै-झगडा गर्ने गरेको भन्ने मृतकको छोरीको मौकाको कागजबाट समेत देखिन्छ । यस अवस्थामा पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरबाट सुरु फैसला सदर गरी प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरेको मिति २०६४।१०।२३ को ठहर फैसलालाई अन्यथा गर्नुपर्ने देखिएन । साथै प्रतिवादीले आफ्नो श्रीमती परपुरुषसँग करणी गरेको विषयमा विवाद भई रिस उठी सोही विषयमा समेत भनाभन हुँदा रिसको आवेगमा आई नजिकै रहेको हँसियाले हान्दा मृतकको मृत्यु भएको भन्ने देखिएको छ । मारुपनेसम्मको अन्य पूर्वयोजना, मारुपूर्व यातना दिएको अवस्था र मारुपनेसम्मको रिसइवी केही देखिएको छैन । प्रतिवादीले मौका र अदालतमा कसुर स्वीकार गरी अनुसन्धान र न्यायिक प्रक्रियामा सहयोग गरेको देखिन्छ । अपराध गर्दाको परिस्थिति, परिवेश तथा अवस्था वारदातको प्रकृतिबाट प्रतिवादीलाई ऐनबमोजिमको सजाय गर्दा चर्को पर्ने देखिँदा प्रतिवादी राजु चौधरीलाई १० वर्ष मात्र कैदको सजाय गर्दा न्यायको मनसाय पुग्ने भएकोले पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: अनुपमा पन्त

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७५ साल जेठ २५ गते रोज ६ शुभम् ।

इजलास नं. २

१

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा र मा.न्या.
श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७१-WO-०४१७,

उत्प्रेषण, रोहित हालन वि. श्रम अदालत, अनामनगर,
काठमाडौंसमेत

श्रम ऐनअन्तर्गतका विवादहरूको समाधानको लागि छुट्टै श्रम अदालत गठन गरिएको छ । श्रम अदालतको निर्णयउपर अन्य उपचारको व्यवस्था नभएकोले संवैधानिक प्रावधानको परिधिभित्र रही कानून र न्यायको मान्य सिद्धान्तका आधारमा यस अदालतले असाधारण अधिकार प्रयोग गर्न मिल्ने नै हुन्छ । तर त्यसरी आदेश गर्दा पुनरावेदन सुनेझैं प्रमाणको मूल्याङ्कन गरिने नभई संवैधानिक वा कानूनी हकको प्रचलनको लागि केही निश्चित दायराभित्र सिमित रही विवादको टुङ्गो लगाउनु पर्ने हुन्छ । निवेदकको रिट निवेदनसाथ संलग्न कागजातहरू केलार्ई हेर्दा निवेदकले संलग्न कागजातको (ड) मा "विपक्षी नं.२ लाई सेवाबाट हटाउने गरेको निवेदक उद्योगको निर्णय तथा विपक्षी नं.२ ले स्पष्टीकरण दिएको जवाफको प्रतिलिपि" भनी पेस गरेको कागजातमा पारसप्रसाद साहको स्पष्टीकरण मिति २०६५।१।१३ को देखिन्छ भने पारसप्रसाद साहसमेतले मिति २०६५।८।२२ गते अचानक प्रतिष्ठानको क्षेत्रभित्र होहल्ला, हुलदङ्गा गरेको, अशान्ति मच्चाएको र प्रतिष्ठानको कर्मचारीलाई थुनछेक, गालीगलौज गरी अभद्र व्यवहार गरेको र दसजना कामदारलाई काम गर्न नदिई मारपिट गर्ने, धम्की दिँदै प्रतिष्ठान बाहिर निकालिदिएको भनी श्रम ऐन, २०४८ को दफा ५१(क) बमोजिमको खराब आचरण गरेको र त्यसपूर्व पनि मिति २०६५।२।३ गतेको निर्णयले सोही कसुरमा पहिलो पटक ३ दिनको लागि निलम्बन भएकोले दोस्रो पटक सोही कसुर (खराब आचरण) गरेकोले दफा ५२(४) बमोजिम सेवाबाट हटाउने भनी मिति २०६५।१।२९ मा निर्णय गरेको भन्ने उल्लेख छ । तर सो निर्णयपश्चात् के कसरी यी विपक्षी पुनः सेवामा रहेको भन्ने निवेदन, लिखित जवाफ वा मिसिल संलग्न कागजातबाट नखुल्ने ।

उद्योग आदिमा काम गर्ने वातावरण बनाउनु

तथा शान्ति सुव्यवस्था कायम राख्नु प्रतिष्ठानका व्यवस्थापक तथा कामदार कर्मचारी दुवैतर्फबाट अपेक्षित हुन्छ । अरुलाई काम गर्न नदिनु, कुटपिट गर्नु वा त्यस्तो धम्की दिनु, प्रतिष्ठानको सम्पत्ति नोक्सान गर्नु जस्ता कार्यहरू वाञ्छनिय हुँदैन । तर निवेदकले पेस गरेको विपक्षी पारसप्रसाद साहको मिति २०६५।१।१३ को स्पष्टीकरण तथा प्रतिष्ठानको मिति २०६५।१।२९ को निर्णयको प्रतिलिपिबाट ती प्रमाण कागज यस निवेदनसँग सम्बन्धित मिति २०६९।८।८ को घटनासँग आबद्ध रहेको नभई यसपूर्व मिति २०६५।८।२२ को घटनासँग सम्बन्धित रहेको देखिन्छ भने उक्त अधिल्लो घटनाका आरोपहरूलाई यस निवेदनसँग सम्बन्धित घटनासँग आबद्ध गरेको पाइएन । उक्त प्रमाणको कागजहरू श्रम अदालतमा पेस गरेको नदेखिएबाट ती पुराना घटनावारेका प्रमाण यस निवेदनको रोहमा मूल्याङ्कन हुन सक्ने अवस्था नदेखिने ।

उल्लिखित तथ्य एवम् सिद्धान्तसमेतबाट विपक्षी पारसप्रसाद साहले निवेदक प्रतिष्ठानका सुरक्षा गार्डलाई कुटपिट गरेको र औषधि चोरी गरेको भन्ने तथ्य शङ्कारहित तवरले पुष्टि हुन नसकेको र पीडित घाइते भनिएका सुरक्षा गार्ड ऋषिकेश पटेललाई श्रम अदालतमा उपस्थित गराई आफ्नो जिकिर प्रमाण पुष्टि गराउन नसकेको अवस्थामा निज पारसप्रसाद साह कानूलाई मिति २०६९।१।१३ बाट लागु हुने गरी सेवाबाट अवकाश दिने गरी भएको निवेदक प्रतिष्ठानको निर्णयउपर परेको पुनरावेदनमा आवश्यक प्रमाण बुझी उक्त निर्णयलाई बदर गरी श्रम अदालतबाट मिति २०७१।४।३० मा भएको फैसला सम्बन्धमा पुनः वा थप प्रमाणको मूल्याङ्कन गर्न सकिने अवस्था नदेखिने ।

तसर्थ, विवेचित आधार प्रमाणहरूबाट तथ्यगत विवादमा श्रम अदालतले प्रमाण बुझी गरेको फैसलाउपर असाधारण अधिकार क्षेत्रअन्तर्गत पर्न

आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा १०७(२) को पूर्वावस्था विद्यमान नहुँदा निवेदकको मागबमोजिम आदेश जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: शिवहरि पौड्याल

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७५ साल साउन १४ गते रोज २ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा र मा.न्या. श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०६७-CR-०२९०, आ.व.२०६९।०६२ आयकर, आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगर वि. भुदेव खाद्य उद्योग प्रा.लि. मुख्य कार्यालय, विराटनगर

भुदेव खाद्य उद्योग प्रा.लि.को आ.व.०६९।०६२ को आयकर निर्धारण गर्न आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगरले करदाताबाट पेस हुन आएको प्रतिवेदनसमेतबाट आयकर ऐन, २०५८ बमोजिम कट्टी गर्न नपाइने खर्चको दाबी भएको देखिएको तथा आयमा समावेश गर्नुपर्ने रकम समावेश नगरिएकोले आयकर ऐन, २०५८ को दफा १०१ बमोजिम संशोधित कर निर्धारण गर्न करदाताको करयोग्य आय रु.२९,६८,३३६।३० कायम गर्ने गरी २०६४।६।११ मा निर्णय गरेको देखिन्छ । प्रत्यर्थी प्रा. लि.ले कर योग्य आयमा समावेश हुनु नपर्ने गरी जिकिर लिँदा पेकिङ मेटेरियल पेकिङ गर्दा टुटने फुटने भएकोले सो डेमेज (Damage) लाई रिप्लेसमेन्ट गरिरहनु पर्ने भन्ने उल्लेख गरे पनि परीक्षणपश्चात् पत्ता लागेको सर्टेज परिणामलाई अन्यथा भन्न सकेको अवस्था नदेखिएको साथै बासमती गोलियाबाट उत्पादन कम भएको भन्ने सम्बन्धमा छिल्का छुटाइसकेको चामलको उत्पादन घट्नुपर्ने कारण प्रस्ट नभएको तथा आई.एस. डि. टेलिफोन खर्च स्टोर समान, चामल आयात गर्दा विभिन्न पार्टीलाई सम्पर्क गर्न खर्च भएको भन्ने उल्लेख

गरेको तर निरीक्षण गर्दा मुलुक बाहिर पनि कारोबार भएको नदेखिएको र व्यक्तिगत काममा खर्च भएको देखिँदा निजले लिएको जिकिरहरू प्रमाणबिना मिन्हा दिन नमिल्ने भई करदाताको आ.व. २०६१/०६२ को लागि करयोग्य आय रु. २९,६८,३३६।३० आयकर ऐन, २०५८ को दफा १०१ बमोजिम करयोग्य आय कायम गरेको देखिन आयो । यसरी कर लगाउनका आधार कारणहरू उल्लेख गरी कानूनसम्मत रूपले कर अधिकृतले गरेको कर निर्धारण निर्णयलाई कारण, आधार र प्रमाण नभई उल्टी गरी राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरबाट मिति २०६५।१।२० मा भएको फैसला मिलेको नदेखिने ।

तसर्थ, विवेचित आधार कारणबाट राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरबाट मिति २०६५।१।२० मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उक्त फैसला उल्टी भई आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगरको मिति २०६४।६।११ को निर्णय तथा आन्तरिक राजस्व विभागको मिति २०६५।२।३१ को प्रशासकीय पुनरावलोकन सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : शिवहरि पौड्याल

कम्प्युटर: विपिनकुमार महासेठ

इति संवत् २०७४ साल माघ २२ गते रोज २ शुभम् ।

- यसमा यसै लगाउको ०६७-CR-०२९१, ०२९२, ०२९३, आ.व. २०६२/०६३, आयकर, भएको मुद्दाको फैसला यसै प्रकृतिको रहेको ।

३

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा र मा.न्या. श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०६७-CR-०८०३, आयकर (०६०।०६१), आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगर वि. शंकरलाल अग्रवाल

प्रस्तुत विवादमा करदाता श्री कृष्ण मेटल क्राफ्ट्स प्रा.लि. विराटनगरले रु.३,४७,४५५।८५ कायम गरी आ.व.०६०।०६१ को आय विवरण पेस

गरेका र आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगरबाट करदाताको करयोग्य आयमा रु.११३२,६६३।८३ थप गरी जम्मा संशोधित करयोग्य आय रु.१४,८०,१२०।- कायम गरिएको देखिन्छ । कर अधिकृतले संशोधित कर निर्धारण गर्नु परेको आधार (कारण) देहायबमोजिम उल्लेख गरेको पाइन्छ:-

१. करदाताले टिन प्लेट Closing Stock को मूल्याङ्कनको आधार परीक्षणको समयमा खुल्ल नसकेको हुँदा पछिल्लो L.C.T.F.O.4027 BRT बाट १०९३९६ के.जी. आएको र सोको लागत रु.६१,७४,१७३।६२ देखिएकोले सो अनुसार अन्तिम मौज्दात ५६१०८ के.जी.को प्रति के.जी. ५६।४४ ले हुने रु.३१६६,७३५।५२ हुनुपर्नेमा करदाताले रु.३१५६,०७५।- मात्र देखाई फरक पर्न गएकोले फरक परेजति रकम आयकर ऐन, २०५८ को दफा १५ बमोजिम करयोग्य आयमा समावेश गरिएकोरु.१०,६६०।५२
२. T.R. ब्याज रु.७०,८१४।३६ मध्ये पछिल्लो LIC TFO 4026 BRT 19 अन्तर्गतको खरिदमा रु.३०,२३४।५६ ब्याज लागेको देखिएको उक्त LIC बाट १०९३९६ के.जी. सामान खरिद भएकोमा करदाताको हुने अन्तिम मौज्दात ५६१०८ के.जी.मा समानुपातिक रूपले हुने रकम दफा १५ बमोजिम खर्च कट्टी नहुने हुँदा करयोग्य आयमा समावेश गरिएकोरु.१५,५०७।३१
३. उद्योग विभागबाट प्रकाशित नर्म्स फर मेटल प्रोडक्टको सि.नं.१२ पेज नं.१० मा उल्लेख भएअनुसार १५ के.जी. क्यापासिटीको टिन कन्टेनर फर घि १(एक) पिस बन्नको लागि raw material required (including wastage) टिन ९५५.३ ग्राम लाग्ने उल्लेख छ । सोहीअनुसार करदाताले खपत देखाएको २०८७९.८०० के.जी. बाट २१८५६४ थान टिन कन्टेनर उत्पादन देखाउनु पर्नेमा २०४१०० थान मात्र

उत्पादन देखाएको हुँदा फरक परिमाण १४४६४ थानको करदाताले बिक्री गरेको प्रति टिनको बिक्री दर रु.७६।५० ले हुने रकम आयकर ऐन, २०५८ को दफा ७.२(ख) बमोजिम मुनाफा तथा लाभमा समावेश गरी करयोग्य आयमा समावेश गरिएको ...रु.११०६४९६।-

यसरी थप कर लगाउनु पर्नाको विस्तृत आधार कारण उल्लेख गरी उद्योग विभागले जारी गरेको Material Consumption Norms, 2063 तथा आयकर ऐन, २०५८ अनुरूप आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगरले संशोधित कर निर्धारण गरेको देखिन्छ। कानूनसम्मत रूपले कर अधिकृतले गरेको कर निर्धारण निर्णयलाई उचित आधार, कारण र प्रमाण नभई केही उल्टी हुने गरी राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरबाट मिति २०६६।५।१४ मा भएको फैसला मनासिब देखिन नआउने।

तसर्थ, विवेचित आधार कारणबाट राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरबाट मिति २०६६।५।१४ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उक्त फैसला उल्टी भई आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगरको मिति २०६५।६।७ को निर्णय तथा आन्तरिक राजस्व विभागको मिति २०६५।१।२० को प्रशासकीय पुनरावलोकन सदर हुने।

इजलास अधिकृत: शिवहरि पौड्याल

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७४ माघ २२ गते रोज २ शुभम्।

- यसमा यसै लगाउको ०६८-CR-०४६४, ०४६५, आयकर २०६०/०६१ भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ।

४

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा र मा.न्या. श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०६८-CR-०४६२, आ.व.२०६२/०६३ (मूल्य अभिवृद्धि कर), टेकबहादुर खत्री वि. कृष्ण मेटल क्राफ्टस प्रा.लि.

प्रस्तुत विवादमा करदाता कृष्ण मेटल क्राफ्टस प्रा.लि.ले कर प्रयोजनार्थ पेस गरेको विवरणमा कम उत्पादन देखाएको भनी आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगरका कर अधिकृतले कर निर्धारण गरेको देखिन्छ। उल्लिखित मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा २० का अवस्था र आधारहरूबाट कर अधिकृतले प्राप्त प्रमाणहरूको विश्लेषण गरी कर निर्धारण गर्न सक्ने प्रावधान रहेको देखिन्छ। प्रस्तुत मुद्दामा पेस भएका विवरण, उद्योग विभागबाट प्रकाशित norms for metal product मा उल्लिखित नर्मस र यस्तै प्रकृतिका अन्य करदाताहरूको उत्पादन प्रतिलब्धि दर र कार्यालयले गरेको कर परीक्षण प्रतिवेदनसमेतका आधारमा कृष्ण मेटल क्राफ्टस प्रा. लि. विराटनगरको आ.व.०६२/०६३ को कारोबारमा जरिवाना र करसमेत गरी रु.२,४०,५२०।- कायम हुनेगरी कानूनसम्मत रूपमा आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगरले गरेको निर्णयलाई राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरले उचित आधार, कारण र प्रमाण नभई सुरुको निर्णय उल्टी गरी गरेको मिति २०६७।१।१२ को फैसला मनासिब देखिन नआउने।

तसर्थ, विवेचित आधार र कारणबाट राजस्व न्यायाधिकरण विराटनगरबाट मिति २०६७।१।१२ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा सो फैसला उल्टी भई आन्तरिक राजस्व कार्यालय, विराटनगरको मिति २०६५।१।२९ को निर्णय तथा आन्तरिक राजस्व विभागको मिति २०६६।२।८ को प्रशासकीय पुनरावलोकन सदर हुने।

इजलास अधिकृत: शिवहरि पौड्याल

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७४ साल माघ २२ गते रोज २ शुभम्।

- यसमा यसै लगाउको ०६८-CR-०४६३, २०६२/०६३ (मूल्य अभिवृद्धि कर), टेकबहादुर खत्री वि. कृष्ण मेटल क्राफ्टस प्रा. लि. भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला

भएको छ ।

५

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा र मा.न्या. श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०६८-WO-०७७९, उत्प्रेषण / परमादेश, उत्तिमलाल माझीसमेत वि. गाउँ विकास समितिको कार्यालय, चन्द्रनगर, सर्लाहीसमेत प्रस्तुत मुद्दामा रिट निवेदनलगायत समग्र लिखित जवाफको अध्ययन गर्दा गाउँ विकास समितिको कार्यालयहरू एक स्वतन्त्र र स्वायत्त निकाय रहेकोले स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ बमोजिम सञ्चालन हुने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । यसै सन्दर्भमा विपक्षीमध्येका श्यामकिशोर यादव नियुक्त भएको भनिएको गा.वि.स.को लेखा सहायक पदमा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ ले निर्धारित गरेको प्रक्रिया पूरा गरेर मात्र नियुक्त हुनपर्ने पद रहेको भन्ने कुरामा विवाद रहेन । मिसिल संलग्न उक्त नियुक्ति र पेस गरेको गोश्वारा भौचरलगायतका कागजातको प्रकृतिबाट त्यस्ता कागज व्यक्तिसँग रहने कागजात भन्न मिल्ने अवस्था देखिँदैन । यसै लगाउको ०६८-CI-००९६ को निषेधाज्ञासमेतको रिट निवेदनमा साबिकबमोजिम काम गर्न दिनु भन्ने निवेदन मागबमोजिम जारी भएको आदेश कार्यान्वयन सन्दर्भमा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, सर्लाहीबाट चन्द्रनगर गा.वि.स. कार्यालयलाई पत्र गएपछि यस सम्बन्धमा गा.वि.स.ले यथार्थ बुझ्दा सोही पद समानको प्राविधिक सहयोगी राजकुमार कापड पहिलादेखि नै कामकाज गर्दै आएकोमा सोही स्तरको लेखा सहायक पदमा कानूनले निर्धारित प्रक्रियाविपरीत नियुक्ति गरिएको भन्ने देखिन आएपश्चात् मिति २०६७।४।२८ गते गाउँ विकास समितिको विशेष परिषद् बसी श्यामकिशोर राय यादवको नियुक्ति सुरुदेखि नै बदर गर्ने निर्णय गरी सो निर्णयलाई विशेष गाउँ परिषद्को बोर्डले अनुमोदनसमेत गरेको मिसिल संलग्न गाउँ परिषद्बाट भएको मिति २०६७।४।२८ को निर्णयको

प्रतिलिपिबाट पनि देखिइरहेको अवस्था हुँदा विपक्षी श्यामकिशोर राय यादवको नियुक्ति कानूनबमोजिम रहेको भन्न मिल्ने अवस्था देखिन नआउने ।

अतः चन्द्रनगर गाउँ विकास समितिले पहिला नै अवैधानिक नियुक्ति ठहर गरी सो नियुक्ति मिति २०६७।४।२८ को विशेष गाउँ परिषद्बाट खारेज भई स्वतः शून्य निष्क्रिय रही सो पदको कुनै अस्तित्व नै नरहेको अवस्थामा अस्तित्व नै नभएको पदमा गरिएको त्यस्तो नियुक्तिलाई बदर घोषित गरिरहन आवश्यक नभइरहेको परिप्रेक्ष्यमा त्यस नियुक्तिको सन्दर्भमा विपक्षी जिल्ला प्रशासन कार्यालयसमेतबाट भए कुनै पनि कामकारबाहीलाई निवेदकको मागबमोजिम बदर घोषित गर्नुपर्ने देखिन आएन । तसर्थ, प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: शिवहरि पौड्याल

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७४ चैत २५ गते रोज १ शुभम् ।

- यसमा यसै लगाउको ०६८-CI-००९६, निषेधाज्ञा / परमादेश, जिल्ला सर्लाही चन्द्रनगर गाउँ विकास समितिको कार्यालयसमेत वि. श्यामकिशोर यादव भएको मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएको छ ।

इजलास नं. ३

१

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०७३-WO-०८२९, उत्प्रेषण / परमादेश, कमल किशोर इनानी वि. बृजगोपाल इनानीसमेत

मालपोत कार्यालय, सुनसरीले नेपाल क्रेडिट एण्ड कमर्स बैंक लि. को पत्रको आधारमा मिति २०५८।०७।२६ मा रोक्का राख्ने गरेको कार्य कानूनसम्मत नै रहेको हुँदा पुनरावेदन जिकिर नपुग्ने

गरी मिति २०६६।११।२७ मा पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट फैसला भएको देखिन्छ । पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट भएको सो फैसलाउपर रिट निवेदक कमलकिशोर इनानीले कानूनबमोजिमको अन्य कुनै उपचारको मार्ग अवलम्बन गर्न सकेको नदेखिँदा सो फैसलामा चित्त बुझाएकै देखिन आएकोले निवेदन दाबीको उल्लिखित कि.नं.७२ समेतका जग्गाहरू फुकुवा नहुने ठहर भएको फैसला अन्तिम भएको देखिने ।

विपक्षी एन.सि.सि. बैंक (साबिक नेपाल बैंक अफ सिलोन लि.) को अ.प्रा. रत्नराज बज्रचार्य निवेदक र वृजगोपाल इनानीसमेत विपक्षी रहेको ऋण असुली मुद्दा ऋण असुली न्यायाधिकरणबाट मिति २०७०।०५।१८ मा सुरु निर्णय भएकोमा एन.सि. सि. बैंक (साबिक नेपाल बैंक अफ सिलोन लि.) ले उक्त निर्णयमा चित्त नबुझाई ऋण असुली पुनरावेदन न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन गरेकोमा वृजगोपाल इनानी र कलमकिशोर इनानी एकासगोलको देखिएकोले वृजगोपाल इनानीको हकसम्मको सम्पत्तिबाट भराउन मिल्ने ठहर गरी निर्णय भएको देखिने ।

वस्तुतः यिनै निवेदकको नाउँमा दर्ता रहेको दाबीको जग्गाहरू रोक्का फुकुवा गरिपाउँ भनी पुनरावेदन अदालत विराटनगरमा पुनरावेदन गरेकोमा फुकुवा नहुने गरी फैसला भएको देखियो । पुनरावेदन अदालत विराटनगरको उक्त मुद्दाको सम्बन्धमा रिट निवेदकले रिट निवेदनमा कुनै प्रसङ्गसम्म उल्लेख गरेको देखिँदैन । यसबाट निवेदक सफाहात लिई अदालत प्रवेश गरेको मान्न मिलेन । आफूहरू २०३५ सालमै छुट्टिई भिन्न भएको भनी दाबी लिएपनि सो तथ्यको कानूनसम्मत उठान गरी कानूनले अवलम्बन गरेको मार्गबाट आफ्नो हकको प्रचलन गराउन निवेदकले यथोचित समयमा प्रयत्न गर्नुपर्ने हुन्छ । सो

नगरी विवादको वास्तविक तथ्य तथा अधि गरिएका कानूनी उपचार र सो उपचारको क्रममा निरूपण भएका विषयलाई ढाकछोप गरी निवेदक यस अदालतमा रिट क्षेत्राधिकारमार्फत प्रवेश गरेको देखिने ।

अतः पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट सामान्य कार्यविधिमार्फत निरूपण भइसकेको विषय लुकाई रिट निवेदक यस अदालतमा सफाहात लिई अदालत प्रवेश गरेको नदेखिँदा निवेदकको मागबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने देखिएन । रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृतः कालिबहादुर साम्यू लिम्बू
कम्प्युटर : देविना खतिवडा

इति संवत् २०७४ साल मङ्सिर २० गते रोज ४ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०७४-WO-०१००, परमादेश, अधिवक्ता प्र.प.नं. १०,०६० को तुलसी सिंखडा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक प्रकोपबाट नेपाल उच्च जोखिममा रहको छ । वर्षेनी कैयौँ मानिसहरू विपद्मा परी अकालमा ज्यान गुमाउनु परेको यथार्थता हामी माझमा दोहोरिरहने गर्दछ । यस्ता प्रकोपहरू मानवीय नियन्त्रण तथा पहुँचभन्दा बाहिर हुने गर्दछ । जसको कारण यी प्रकोपहरूबाट हुने जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन नै विकल्पको रूपमा रहेको हुन्छ । प्रकोपबाट विपद्मा परेकाको तत्काल प्रभावकारी तथा न्यायोचित उद्धार, राहत तथा पुनर्स्थापना गर्नुपर्ने हुन्छ । विपद्मा परेकाहरूको सवाल जीउ, ज्यान, धन, सम्पत्ति तथा स्वास्थ्य जस्ता अति संवेदनशील विषयसँग जोडिएको हुने ।

हाल विद्यमान रहेको दैवी प्रकोप (उद्धार) ऐन, २०३९ लाई संशोधन तथा एकीकरण गर्न

विपद् जोखिम तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गर्न बनेको विधेयक, २०७४ संसद्मा पेस भएको भन्ने तथ्य विपक्षीहरूको लिखित जवाफबाट देखिँदा रिट निवेदकले कानून समयानुकूल हुनुपर्ने भनी लिएको दाबी सम्बोधन हुने नै देखियो । अतः ऐन, कानूनमा दैवी प्रकोप उद्धार गर्ने सम्बन्धमा संयन्त्रहरू रहे भएकै र संशोधनसमेत हुने नै देखिँदा रिट निवेदकको मागअनुसार रिट जारी हुने अवस्था नदेखिँदा रिट निवेदन खारेज हुने ।

विपद्मा परेकाहरूको अवस्था जोखिम तथा अति संवेदनशील हुने हुँदा निजहरूको तत्काल उद्धार, राहत र पुनर्स्थापना जस्ता विपद् प्रतिकार्य अत्यन्तै चुस्त, दुरुस्त, न्यायोचित र प्रभावकारी हुनुपर्ने हुन्छ । केही सेकेन्डको ढिलाइको उद्धारले विपद्मा परेको व्यक्तिको ज्यान नै जान सक्ने हुन्छ । विपद् जोखिममा परेकाहरूले संविधानद्वारा प्रदत्त मौलिक हक जस्ता मानव अधिकारबाट वञ्चित हुनपर्ने बाध्यता आउन सक्ने हुँदा सोप्रति राज्य संयन्त्र समयानुकूल प्राविधिक तथा स्रोत साधन सम्पन्न भई प्रभावकारी हुन आवश्यक छ । सो तथ्यलाई नेपालको संविधानको धारा ५१ को उपधारा (छ) को खण्ड (९) मा प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्वसूचना, तयारी, उद्धार, राहत एवम् पुनर्स्थापना गर्ने भन्ने राज्यको नीति रहेबाट विपद् न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनको कार्यलाई राज्यले आत्मसाथ गरेको देखिन्छ । राज्यबाट आत्मसाथ भई नीतिको रूपमा रहेको विषयलाई सस्थागत गर्नसमेत उत्तिकै जरूरी रहेको देखिने ।

कानूनमा भएका विपद् न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित संयन्त्रहरूलाई क्रियाशिल बनाई दैवी प्रकोप तथा प्राकृतिक प्रकोपबाट विपद्मा परेका पीडितहरूलाई उद्धार कार्य गर्न प्रभावकारी

कदम अविलम्ब गर्नेतर्फ विपक्षीहरू प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौं, गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार काठमाडौं, संघीय तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं र जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन विभाग, काठमाडौंसमेतको नाउँमा निर्देशनात्मक आदेश जारी गरिएको छ । यो आदेशको कार्यान्वयनको सम्बन्धमा आद्यावधिक रूपमा अनुगमन गर्न र पूर्ण कार्यान्वयनको सुनिश्चित गर्न, गराउन यस अदालतको अनुगमन तथा निरीक्षण महाशाखालाई यसै आदेशद्वारा निर्देश गरिएको देखिने ।

इजलास अधिकृत: विमला पौडेल, कालिबहादुर साम्यू लिम्बू

कम्प्युटर: देवीमाया खतिवडा

इति संवत् २०७४ साल मङ्सिर २० गते रोज ४ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०६९-CI-१०६५, उत्प्रेषण / परमादेश, नुवाकोट उद्योग वाणिज्य संघ, विदुर, नुवाकोट तथा सोको नवनिर्वाचित कार्यसमितिको तर्फबाट र आफ्नो हकमा समेत ऐ.को अध्यक्ष राजन श्रेष्ठ वि. रोशन शाहसमेत

नुवाकोट उद्योग वाणिज्य संघको १२ औं साधारणसभा तथा ८ औं अधिवेशनका लागि समयावधि तोकिएको मिति २०६९।१।२६ गते संस्थाको कार्यसमितिबाट निर्वाचन समितिमार्फत निर्वाचन सम्पन्न भई निर्वाचित सदस्यहरूको विधानको धारा १५ को देहाय (च) मा "कार्यसमितिका अध्यक्षलगायत पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको पदावधि समान्यतः ३(तीन) वर्षको हुनेछ र तेस्रो वर्षका अन्त्यमा हुने साधारणसभाको अन्त्यको साथ साथै सो पदावधि पनि समाप्त हुनेछ" भनी उल्लेख भएबमोजिमको ३ वर्षे कार्यकालसमेत व्यतित भइसकेको देखिन्छ ।

यसरी पुनरावेदकको मुल दाबी रहेको विषयवस्तुको उपयोगिता नै समाप्त भइसकेको अर्थात् निर्वाचनबाट निर्वाचित पदाधिकारीको पदावधिनै समाप्त भइसकेको अवस्थामा नुवाकोट उद्योग वाणिज्य संघको विधानलाई नेपाल कानून मान्न मिल्ने नमिल्ने तथा विधानप्रदत्त हकको प्रचलन उत्प्रेषणबाट हुने नहुने तथा सार्वजनिक निकाय वा पदाधिकारीलाई विपक्षी नबनाइएकोमा निजहरू विरुद्ध परमादेशको आदेश जारी हुने नहुने जस्ता पुनरावेदनमा उठाइएका सैद्धान्तिक विषयभित्र प्रवेश गरी विचार गरिरहन परेन । पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति ०६१।१०।१७ को आदेश मनासिब ठहर्ने ।

इजलास अधिकृत: हिरा डंगोल

कम्प्युटर: कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति संवत् २०७५ साल असार ३२ गते रोज २ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७०-CI-०५०१, उत्प्रेषण, शिखर श्रेष्ठ वि. जिल्ला विकास समिति, कञ्चनपुरसमेत

निवेदकले निज ठेकेदारको वतन कैलाली जिल्ला गोदावरी गा.वि.स. वडा नं.८ भएको भनी कागज गरिदिएकोमा उक्त म्यादमा टोल गाउँ खुल्न नसकेको भनी तामेल नगरी फिर्ता गरेको तामेलदारको प्रतिवेदनबाट देखियो । यस अवस्थामा निज ठेकेदारको वतन गाउँ टोलसमेत खुलाउन निवेदकलाई पुनःकागज गराई वतन खुलेमा पुनः म्याद जारी गर्नु पर्नेमा सो गरे भएको देखिन नआउने ।

पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम १०१(ग) मा “विद्युतीय माध्यम वा पत्रिकामा सूचना प्रकाशन गरेर वा अन्य सरकारी अड्डा वा स्थानीय निकाय समेतबाट पनि म्याद तामेल गराउन सकिने” भनी सोको खण्ड (ख) मा “मुद्दाको प्रकृति

हेरी पक्षले म्याद तामेली भएको जानकारी सहज रूपमा पाउन सक्ने मनासिब आधार र कारण छ भनी रजिस्ट्रारबाट आदेश भएमा कुनै राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा सूचना प्रकाशन गरेर विद्युतीय माध्यम रेडियो तथा टेलिभिजनबाट सूचना प्रसारण गरेर” र खण्ड (ग) मा “अन्य सरकारी अड्डा वा स्थानीय निकायमार्फत म्याद तामेल गर्न पठाउँदा सो म्याद तामेल हुन सक्ने मनासिब आधार छ भन्ने सम्झी रजिस्ट्रारबाट आदेश भएमा सो अड्डा वा निकायबाट समेत म्याद तामेल गर्न गराउन सकिनेछ” भन्ने कानूनी कार्यविधिगत व्यवस्था रहेको देखिन्छ । पुनरावेदन अदालत महेन्द्रनगरबाट सोबमोजिमको म्याद तामेली प्रक्रियासमेत पूरा गरेको देखिन नआउने ।

निवेदकले उत्प्रेषणको निवेदनमा निकासी कर लिएको रसिद, आ.व.२०६९/०७० को जि.वि.स.बाट प्रकाशित पुस्तिकाको निर्णय नं.१, पेज नं.३१, ३२, ३३ चिनी तथा मलासिसमा निकासी कर तोकेको विवरणको फोटोकपीसमेत संलग्न गरेको मिसिलबाट देखिन्छ । विपक्षीमध्येका स्थानीय विकास अधिकारी र जिल्ला स्तरीय राजस्व परामर्श समितिले पेस गरेको लिखित जवाफका साथ राजस्व परामर्श समितिको मिति २०६८।१०।२५ को निर्णय, जि.वि.स. बोर्डको मिति २०६८।११।०९ को निर्णय र जि.वि.स. परिषद्को मिति २०६८।११।१२ को निर्णयको प्रतिलिपीसमेत मिसिल संलग्न रहेको देखिँदा कुन मितिको निर्णय बदर माग गरेको हो सो कुरा निवेदनमा उल्लेख नगरेको भन्ने आधारमा मात्र निवेदन खारेज हुने ठहर्नु न्यायोचित नदेखिने ।

उपर्युक्तबमोजिम विवेचित आधार कारणबाट विपक्षीमध्येका ध्रुव भट्टराईको नाममा कानूनले तोकेबमोजिमको कार्यविधि पूरा नगरी म्याद तामेल हुन नसकेको भनी र निवेदन दाबीको निर्णयहरू निवेदन

तथा लिखित जवाफसाथ पेस भएको निर्णयको प्रतिलिपीबाट देखिरहेको अवस्थामा निवेदनमा स्पष्ट उल्लेख भएको भन्ने आधार लिई तत्कालीन पुनरावेदन अदालत महेन्द्रनगरबाट निवेदन खारेज हुने ठहर्‍याई मिति ०७०।०२।२७ मा भएको आदेश मिलेको नदेखिँदा बदर हुने।

अब, विपक्षी धुव्र भट्टराईका नाउँमा कानूनले व्यवस्था गरेको कार्यविधि अपनाई रीतपूर्वक म्याद तामेल गरी गराई जे जो बुझ्नुपर्छ बुझी पुनः निर्णय गर्नु भनी प्रस्तुत रिट निवेदन पुनरावेदन अदालत महेन्द्रनगर हालको उच्च अदालत दिपायल, महेन्द्रनगर इजलासमा पठाइदिनु। मुद्दाका पक्षहरूलाई उच्च अदालत दिपायल, महेन्द्रनगर इजलासमा हाजिर हुन जानू भनी जानकारी दिने।

इजलास अधिकृत: हिरा डंगोल

कम्प्युटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७५ साल असार ३२ गते रोज २ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०६७-WO-०६१९, उत्प्रेषण / परमादेश, प्र.ह. चन्द्रबहादुर वली वि. दङ्गा नियन्त्रण प्रहरी गण, बाँके, नेपालगन्जसमेत

रिट निवेदकलाई सशस्त्र विद्रोहको क्रियाकलापमा सहयोग पुग्ने कार्य गरेको भनी विस्तृत अनुसन्धान गरी पेस भएको प्रतिवेदनसमेतलाई आधार बनाई नोकरीबाट अवकाश दिने निर्णय भएको देखिन्छ। निवेदकउपर जुन आरोप लगाइएको छ सो गम्भीर प्रकृतिको आरोप हो। एउटा कठोर अनुशासनमा कटिबद्ध रहनुपर्ने प्रहरी हवल्दार जस्तो पदमा रहेको व्यक्तिले आफ्नै सङ्गठनको विरुद्ध विद्रोह गर्ने वा त्यसमा सहयोग पुऱ्याउने कार्यलाई कदापि उचित मान्न मिल्दैन। निवेदकले गरेको कसुर प्रहरी सङ्गठन

जस्तो कठोर अनुशासनमा रहनुपर्ने पदमा आसिन व्यक्तिका हकमा क्षम्य विषय नै होइन भने निवेदकलाई कानूनविपरीत वा कानूनी प्रक्रिया पूरा नगरी हटाइयो भन्ने अवस्था देखिँदैन। रिट निवेदकले आफूलाई कानूनी प्रक्रिया नै पूरा नगरी गलत तरिकाबाट सेवाबाट हटाइयो भन्ने जिकिर लिए पनि सो कुरा निवेदन जिकिरमा लेख्दैमा मात्र पुग्दैन। सो कुरा पुष्टि गराउन पनि सक्नु पर्नेमा सो अवस्था देखिन नआउने।

कोही कसैउपर निजको हितविपरीत हुने निर्णय गर्दा उचित सुनुवाइको मौका दिनुपर्ने भन्ने कुरामा विवाद छैन। निवेदकलाई सेवाबाट हटाउनुपूर्व स्पष्टीकरण सोधिएको भन्ने लिखित जवाफ र निवेदन बेहोराबाट समेत देखिन्छ। निजले दिएको स्पष्टीकरण सन्तोषसजनक भएको वा नभएको यकिन गर्ने अख्तियारी निर्णय गर्ने अधिकारीमा रहे भएकै हुन्छ। सो निर्णयउपर कानूनबमोजिम पुनरावेदन सुनी निर्णय भएकोसमेत देखिन्छ। प्रहरी सङ्गठनलाई अनुशासित, मर्यादित र कर्तव्यनिष्ठ बनाई जनताको जिउ धन र सुरक्षामा तल्लीन बनाउने कर्तव्य सो सङ्गठनको नेतृत्वमा रहने र कानूनले दिएको अधिकारको प्रयोग गरी प्रहरी सङ्गठनभित्र भएको विद्रोहलाई छानबिन गरी छानबिन र अनुसन्धान प्रतिवेदन समेतका आधारमा अख्तियारवालाबाट भएको कामकारबाहीलाई बदर गर्नुपर्नेसम्मको प्रक्रियागत त्रुटिसमेत विद्यमान नदेखिँदा उक्त कारबाहीसम्बन्धी निर्णय बदर हुनुपर्छ भन्ने निवेदन दाबी र निवेदकका तर्फबाट उपस्थित विद्वान् कानून व्यवसायीको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः माथि विवेचित आधार कारणबाट सांगठनिक अनुशासनमा रही जनताको जिउ ज्यान र सम्पत्तिको संरक्षणमा खटिनुपर्ने प्रहरी सङ्गठनमा आफूभन्दा माथिल्लो दर्जाका अधिकृतलाई बन्धक बनाई शसस्त्र विद्रोहमा सहयोग पुऱ्याउने प्रहरीलाई

प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ८८(ड) को कसुरमा ऐ. नियम ८४(६) बमोजिम भविष्यमा सरकारी नोकरीको लागि अयोग्य नठहरिने गरी नोकरीबाट हटाउने गरी भएको विभागीय निर्णय तथा सोउपर भएको पुनरावेदन निर्णयमा समेत कुनै कानूनी त्रुटि विद्यमान नदेखिँदा निवेदन मागबमोजिम उत्प्रेषणयुक्त परमादेशको आदेश जारी गर्नु परेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: अनुपमा पन्त

इति संवत् २०७५ साल फागुन १९ गते रोज १ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७०-CI-०५०९, जग्गा टन्टा खिचोला चलन, गौरीशंकर कानूसमेत वि. रीतु साह कानू

मिसिल संलग्न मिति २०६९।२।६ को नक्सा मुचुल्का तथा ट्रायल चेकसमेतलाई हेर्दा न.नं. ३ को ०-०-३-२^१/_२ जग्गा वादीको निर्विवाद हक भोगको देखाइएको छ भने न.नं. ४, ५, ६ मा झगडा जनाइएको र सोमा ०-०-३-४ जग्गा रहेको देखाइएको छ । न. नं. ३ को उत्तरमा पूर्व-पश्चिम लम्बाइ १७ फिट मात्र रहेको देखियो भने झगडा जनाइएको न.नं.६ को उत्तर साँधमा पूर्वपश्चिम लम्बाइ ६ फिट भई सोसहित २३ फिट हुन आई १ फिट मात्र बढी हुने देखियो । त्यसैगरी दक्षिणतर्फ न. नं. ३ मा ४ फिट चौडाई र न. नं. ४ मा १७ फिट लम्बाइ गरी २१ फिट लम्बाइ हुन आई ट्रायल चेकको २१ फिट वादीको सभै ट्रायलको लम्बाई चौडाइसँग मिल्न आएको पाइयो । न.नं. ४, ५, ६ को जग्गामा ०-०-३-४ जग्गा देखिएबाट वादीको निर्विवाद भोगको न. नं. ३ र निजको दाबीको ४, ५, ६ को जग्गासमेत जोडी हेर्दा ०-०-६-६^१/_२ हुन आई वादीको दर्ता स्वामित्वको कि.नं १४७ को ०-०-५^१/_२

भन्दा बढी क्षेत्रफल हुन आउने देखियो । यसैगरी सभै नक्सा तथा नक्सा ट्रेसको आकृति एवम् अदालतबाट मिति २०६९।२।६ मा भई आएको नक्सा मुचुल्काबाट प्रत्यर्थी प्रतिवादी गौरीशंकरको नाउँको कि.नं. १०१ को जग्गामध्ये न. नं. १० र ११ को ०-०-४-६^१/_२ जग्गा पुनरावेदक प्रतिवादी पानालालले भोग गरेको देखिन आएबाट यी पुनरावेदकले आफ्नो जग्गा प्रतिवादी पानालालतर्फ छाडेको भन्ने वादीको फिराद दाबी पुष्टि हुन आएको देखिने ।

यस अवस्थामा प्रत्यर्थी वादीको कित्ता नं. १४७ को जग्गा ०-०-५^१/_२ मध्ये वादीको भोगमा रहेको न.नं. ३ को क्षेत्रफल ०-०-३-२^१/_२ जग्गाको पूर्वतर्फ रहेको विवादित न.नं. ४, ५, ६ मध्येबाट नपुग हुन आउने ०-०-२-५^१/_२ जग्गासम्म प्रतिवादी गौरीशंकरले कित्ता नं.१०१ मा मिसाई खिचोला गरेको देखिँदा उक्त क्षेत्रफलको जग्गामा खिचोला मेटाई वादीले चलनसमेत चलाई पाउने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालतको फैसला अन्यथा देखिन नआउने ।

अतः उपर्युक्त विवेचित आधार प्रमाणसमेतबाट वादी दाबी खारेज गर्ने गरी सुरु बारा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।३।१४ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिएकोले उल्टी भई वादीको कि.नं.१४७ को ०-०-५^१/_२ जग्गामा न.नं.३ मा देखिएको ०-०-३-२^१/_२ को जग्गाको पूर्वतर्फ रहेको विवादित न.नं. ४, ५, ६ को जग्गाबाट वादीको नपुग हुन आउने ०-०-२-५^१/_२ जग्गासम्म प्रतिवादी गौरीशंकरले कि.नं.१०१ मा मिसाई खिचोला गरेको देखिँदा उक्त क्षेत्रफलको जग्गामा खिचोला मेटाई वादीले चलनसमेत चलाई पाउने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत हेर्दाको फैसला सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: सुभाशचन्द्र दाहाल

इति संवत् २०७५ साल फागुन २९ गते रोज ४ शुभम् ।

- यसमा यसै लगाउको ०७०-CI-०५०८, घर भत्काई चलन, गौरीशंकर कानू वि. रीतु साह कानूसमेत भएको मुद्दामा पनि यसै प्रकृतिको फैसला भएको छ।

७

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७२-CR-१२४७, सवारी ज्यान, नेपाल सरकार वि. मनोज चौधरी

सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९ को दफा १६१(१) मा “कसैले सवारी चलाई कुनै मानिसलाई किची, ठक्कर दिई वा कुनै किसिमले सवारी दुर्घटना गराई सवारीमा रहेको सवारी बाहिर जुनसुकै ठाउँमा रहे बसेको कुनै मानिस त्यस्तो दुर्घटनाको कारणबाट तत्कालै वा सोही चोटको परिणाम स्वरूप एक्काइस दिनभित्र मरेमा त्यस्तो कार्य ज्यान मार्ने मनसाय लिई गरेको भए त्यसरी सवारी चलाउने व्यक्तिलाई जन्मकैद हुनेछ। कसैले ज्यान मार्ने मनसाय लिई त्यस्तो कार्य गरेकोमा ज्यान मर्न पाएको रहेनछ भने त्यसरी सवारी चलाउने व्यक्तिलाई कसुरको मात्राअनुसार पाँच वर्षदेखि बाह्र वर्षसम्म कैद हुनेछ” भन्ने व्यवस्था रहेको पाइन्छ। यस व्यवस्थाअनुसार कसैले ज्यान मार्ने मनसाय लिई सवारी चलाई ठक्कर दिएको वा हानेको वा किचेको कारणबाट ज्यान मर्न गएमा चालकलाई जन्मकैद हुने भन्ने व्यवस्था रहेको पाइयो। प्रस्तुत मुद्दामा तुलसीपुर नगरपालिकाको बिच बजारमा प्रतिवादीले १ नं. गेयरमा ट्रक चलाएको देखिन्छ। तीव्र गतिमा लापरवाही गरी ट्रक चलाएको भन्ने तथ्य कहींकतैबाट स्थापित हुन सकेको देखिँदैन। फौजदारी मुद्दामा प्रतिवादीउपरको कसुर प्रमाणित गर्ने भार प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ बमोजिम वादी पक्षको हुनेछ। प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीले मृतकलाई ज्यान मार्ने मनसाय लिई ट्रकले ठक्कर

दिएको भन्ने तथ्यलाई पुष्टि गर्ने खालको कुनै प्रमाण वादी पक्षले पेस गर्न नसकेको अवस्थामा पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

मृतकलाई ब्याक गरेर किचेर मारेको भन्ने जाहेरवाला तथा घटना विवरण कागज गर्ने मानिसहरूको भनाइलाई सडक दुर्घटना प्रतिवेदनलगायतका प्रमाणहरूबाट पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन। निज जाहेरवाला र घटना विवरण कागज गर्ने तिलसरी डाँगीसमेतले प्रतिवादीले मृतकलाई ब्याक गरी किचेको देखेको भन्ने कथनलाई सडक दुर्घटना प्रतिवेदनबाट पुष्टि हुन सकेको पाइएन। प्रतिवादीले अधिकारप्राप्त अधिकारी र अदालतसमक्ष बयान गर्दा पनि आफूले मृतकलाई ब्याक गरी किचेर मारेको भन्ने तथ्यमा इन्कार रही बयान गरेको पाइन्छ। यसरी कसैले वा कुनै व्यक्तिले आफूले प्रत्यक्ष रूपमा कुनै घटना घटेको देखेको छु भनी लेखाउँदैन सो कथन सत्य वा आकाट्य हुँदैन, त्यस कथनलाई वस्तुनिष्ठ प्रमाणबाट पुष्टिसमेत गर्नु पर्ने हुन्छ जुन यस मुद्दामा भएको नपाइने।

तसर्थ, मिसिल सामेल रहेका तथ्य र प्रमाणहरूबाट प्रतिवादीले मनसायपूर्वक वारदात घटाएको भन्ने अभियोग दाबीको कसुर पुष्टि नभई रहेको स्थितिमा प्रतिवादीलाई सवारी तथा यातायात व्यवस्था ऐन, २०४९को दफा १६१(१) को कसुरमा सोही ऐनको दफा १६१(१) बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन। पुनरावेदन अदालत तुलसीपुरबाट मिति ०७२।५।१५ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: हिरा डंगोल

इति संवत् २०७५ साल भदौ ६ गते रोज ४ शुभम्।

८

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७४-CR-१७५५, ०७५-CR-०७७०, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. मनोज महतो मण्डलसमेत

राजेन्द्र मण्डलको मृत्युबारे बुझ्दा प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका व्यक्तिहरूले काठको दाउरा प्रहार गरेको बुझिन आएकोले सोहीबमोजिम प्रतिवेदन दिएको हुँ भनी प्रतिवेदक प्र.नि. रामनाथ घिमिरेको बकपत्र रहेको र मृतकको शरीरको चोटको प्रकृतिले समेत गडासी जस्तो हतियार प्रहार भएको जस्तो नदेखिएकोबाट प्रतिवादी प्रमोद मण्डलले मृतक राजेन्द्र मण्डललाई धारिलो हतियार वा गडासी वा फलामको छडले प्रहार गरेको नभई काठको लाठाले प्रहार गरेको देखिन आउँछ। सो हुँदा प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने गरी भएको फैसला अन्यथा देखिन नआउने।

प्रतिवादी प्रमोद महतोले मृतकलाई आफूले मात्र प्रहार गरेको हो र अन्य प्रतिवादीहरू कसैको पनि संलग्नता रहेको छैन भनी अदालतमा बयान बेहोरा खुलाएको देखिन्छ। अन्य प्रतिवादीहरू सबैले कसुरमा इन्कार रही बयान बेहोरा लेखाएका छन्। घटनाको कारणका सम्बन्धमा मृतकको झगडा प्रतिवादी प्रमोद मण्डलसँग रहेको देखिन्छ भने अन्य प्रतिवादीहरूसँग कुनै पनि पूर्वरिसइबी वा झगडा र कुटपिट हुनुपर्ने कुनै विश्वासयोग्य कारण रहे भएको देखिँदैन। जाहेरवालाले समेत अन्य प्रतिवादीहरूसँग मृतकको झगडा रहेको वा अन्य प्रतिवादीहरूमा समेत मृतकलाई मारुनु पर्नेसम्मको रिसइबी वा कारण रहेको थियो भनी खुलाउन सकेको देखिँदैन। मौकामा कागज र अदालतमा बकपत्र गर्ने वादी पक्षका साक्षीहरूले अन्य प्रतिवादीहरूलाई पोल गरी बेहोरा लेखाएको देखिए तापनि मृतकसँग प्रतिवादी

प्रमोद मण्डलको नै झगडा वा रिसइबी रहेको खुलाएका छन् भने अन्य प्रतिवादीहरूको घटना वारदातमा यो यस्तो भूमिका रहेको थियो भनी प्रस्ट पार्न सकेको नदेखिने।

मिति २०७०।१।२५ गते राति ०९:३० बजेको समयमा प्रतिवादी प्रमोद मण्डलले मृतकलाई प्रहार गरेको भन्ने बेहोरा वादी पक्षका साक्षीहरू तथा प्रतिवादी हरिनारायण महतो मण्डलसमेतको बकपत्र तथा बयान बेहोराबाट खुलिआएको छ। भान्जा प्रमोद मण्डलले राजेन्द्र मण्डलको खुट्टा र टाउकोमा दाउराले प्रहार गरी सख्त घाइते बनाएका हुन भनी विजया देवी मण्डल र छोरा प्रमोद मण्डलले राजेन्द्र मण्डलको खुट्टा र टाउकोमा दाउराले प्रहार गरी सख्त घाइते बनाएकोमा सोही चोटको कारण उपचारको क्रममा मृत्यु भएको हो। घटनास्थलमा मेरो भाइ जयनारायण मण्डल, हरिनारायण मण्डल, दीपनारायण मण्डल र प्रमानन्द मण्डलसमेत थिएँ भन्ने बेहोराको शारदा देवी मण्डलको मौकाको कागज र मिति २०७०।१।२५ गतेका दिन साँझको समयमा राजेन्द्र मण्डल र प्रमोदबिच झगडा भई प्रमोदको प्रहारबाट राजेन्द्र घाइते भई निजको मृत्यु भएको हो भन्ने बकपत्र बेहोरा रहेको देखिन्छ। यी बकपत्र गर्ने साक्षीहरू प्रतिवादी प्रमोदका नजिकका आफन्तसमेत रहेको हुँदा यिनीहरूले अन्य प्रतिवादीहरूलाई घटनामा संलग्न भएको भए निजहरूलाई बचाउनु पर्ने कारणसमेत देखिँदैन भने मृतकको लास जाँच प्रकृति मुचुल्का र शव परीक्षण प्रतिवेदनको बेहोरा र मृतकको शरीरमा लागेको घा चोटको प्रकृति हेर्दा सबै प्रतिवादीहरूले मिलेर प्रहार गर्दा हुने शरीरका विभिन्न भागमा धेरै चोटहरू रहे भएकोसमेत नदेखिँदा सबै प्रतिवादीहरू वारदातमा संलग्न रहेको भनी मान्न मिल्ने अवस्था नदेखिने।

वारदातको समयमा गाउँमा गोपी महतोको

छोराको विवाह बहुभोज र सुरज महतोको नातिको छठीयारको भोज रहेको र सो भोजमा गाउँलेहरू सरिक भएको देखिन्छ । र वारदात स्थान सोही भोज रहेको स्थान नजिकै भएको देखिएको हुँदा वारदात स्थल नजिकै अन्य प्रतिवादीहरू उपस्थिति हुनु स्वाभाविक नै देखिन आएको छ । वारदातमा संलग्न हुनु र संयोगले वारदातनजिक उपस्थितसम्म हुनु दुई फरक अवस्था हुन्छन् । फौजदारी कसुरमा कसुर कायम हुन वारदातमा संलग्न भएको भनिएका प्रत्येकको कसुरमा निर्दिष्ट भूमिका पुष्टि हुनुपर्ने आवश्यकता रहन्छ । वारदातमा उपस्थित हुनु मात्र कसुर पुष्टि हुनका लागि पर्याप्त नहुने ।

अब प्रतिवादी प्रमोद महतो मण्डलले लिएको पुनरावेदन जिकिरका सम्बन्धमा निजको कसुरमा संलग्नताको सम्बन्धमा हेर्दा मृतकलाई प्रतिवादी प्रमोदले आफैले कुटपिट गरेको तथा लाठीले प्रहार गरेको र निजको सोही कारणबाट मृत्यु हुन पुगेको तथ्यलाई स्वीकार गरेका छन् । जाहेरवालालगायत घटनाका प्रत्यक्षदर्शी साक्षीहरू रामदत्तप्रसाद यादव, राम बालक महतोसमेतले यी प्रतिवादीसमेतले भई कुटपिट गर्दा मृतकको मृत्यु भएको खुलाइदिएका छन् । सहप्रतिवादी हरी नारायण महतो र यी प्रतिवादीका माइजु तथा आमा विजया देवी मण्डल र शारदा देवी मण्डलसमेतले यी प्रतिवादीकै प्रहारको चोटबाट मृतकको मृत्यु भएको हो भनी बेहोरा लेखाइदिएको समेतबाट यी प्रतिवादीकै प्रहारबाट मृतक राजेन्द्र महतोको मृत्यु भएको पुष्टि हुन आउने ।

कुनै पनि अपराध पुष्टि हुनका लागि कसुरदारको अपराध गर्ने मनसाय र आपराधिक कार्य दुवै तत्त्वको आवश्यकता रहन्छ । अपराध गर्ने मनसाय भन्नाले अपराधबाट हुन आउने परिणामको पूर्वजानकारी हुनु र सो परिणाम ल्याउन प्रेरित भई

आपराधिक कार्य गर्न इच्छुक हुनु नै मनसाय हो भने घटाइएको कार्य नै आपराधिक कार्य हो । यी दुई तत्त्वमध्ये कुनै एकको अभावमा अपराध हुन सक्दैन । आपराधिक मनसाय आफैमा मूर्त वा ठोस तत्त्व नभएको हुँदा आपराधिक मनसाय कसुरदारको कार्य वा व्यवहारबाट बुझ्ने वा स्थापित हुने हुन्छ । कुनै पनि कसुर मनसायसहित घटाइएको अवस्थामा मात्र अपराध पुष्टि हुन आउँछ । मनसाय तत्त्वको सिर्जना कुन अवस्थामा हुन्छ भनी निक्यौल वा मापन गर्न सकिँदैन । पूर्वरूपमा योजना बनाई घटाइएको कार्यमा मनसाय प्रस्ट रूपमा देखिन्छ भने अन्य अवस्थामा पनि मनसाय तत्त्व प्रकट रूपमा देखिन सक्छ । अपराधबाट हुन आउने परिणामको पूर्वजानकारीसहित सो परिणाम ल्याउन प्रेरित भएको अवस्था हुनु नै आपराधिक मनसायको सिर्जना हुनु भएको हुँदा यो र यस्तो अवस्थामा मात्र मनसाय देखिन्छ भनी सुत्रबद्ध रूपमा निर्दिष्ट गर्न सकिँदैन । समग्र घटनाक्रम र परिस्थितिको विश्लेषणबाट आपराधिक कार्यमा मनसाय तत्त्व थियो वा थिएन भनी निक्यौल गरिनुपर्ने हुन्छ । अतः पूर्वयोजना नभएको अवस्थामासमेत मार्नेसम्मको उद्देश्य राख्नु नै मनसाय सिर्जना भएको मान्नु पर्ने ।

प्रतिवादी स्वयम्ले अदालतमा बयान गर्दा मृतकलाई आफूले कुटपिट गरेको र सोही कारणबाट मृतकको मृत्यु हुन पुगेको स्वीकार नै गरेका छन् । तथापि तत्कालै विवाद हुन गई मृतक राजेन्द्रले आफूलाई पिट्न थालेपछि निजले पनि मृतकलाई पिट्न थालेको जिकिर लिएका छन् । प्रतिवादी र मृतकबिच मन्दिरको जग्गा तथा आयस्ताको विषयमा मिति २०७०।१।२२ गते झगडा तथा कुटपिट भएको र सोही विषयमै २०७०।१।२३ गते पञ्चायती बसी प्रतिवादी प्रमोदलाई सम्झाई बुझाई गरेको भन्ने देखिन्छ तथापि सोही कारणबाट प्रतिवादीले मृतकलाई

मार्नेसम्मको रिसइबी राखेको र त्यसका लागि योजना बनाई मृतकलाई मारेको भन्ने अवस्था भने पुष्टि हुन नसक्नुले वारदात समयमा प्रतिवादी र मृतकबिच भएको झगडाको कारण प्रतिवादीले मृतकलाई कुटपिट गरेको र सोही कारणबाट मृतकको मृत्यु भएको पुष्टि हुन आएको छ । मृतकलाई प्रहार गरेको कुरामा साबित रही मनसाय नभएको हुँदा सजाय हुनुपर्ने होइन भनी प्रतिवादी प्रमोदकुमारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः प्रतिवादी प्रमोदकुमार महतोको लाठीको प्रहारबाट मृतक राजेन्द्र मण्डलको मृत्यु भएको र अन्य प्रतिवादीहरूको वारदातमा संलग्नता नरहेको पुष्टि हुन आएकोले प्रतिवादी प्रमोद कुमार महतोलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३ (३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने र अन्य प्रतिवादीहरूलाई आरोपित कसुरमा सफाइ दिनेगरी भएको उच्च अदालत जनकपुर, अस्थायी इजलास वीरगन्जको मिति २०७४।११।०८ को फैसला सदर हुने ।

घटना वारदात भएको अवस्थालाई विचार गर्दा प्रतिवादी र मृतक पक्षबिच भोज खाने क्रममा झगडा भएको र सोही रिसमा प्रतिवादीले मृतकलाई दाउराले प्रहार गर्दा मृतकको ज्यान जान पुगेको देखिन्छ । मृतकलाई घातक हतियारले प्रहार गर्ने तथा मृतकलाई पटकपटक प्रहार गर्ने कार्य भएको छैन । मृतकको शरीरमा टाउकोमा एउटा मात्र चोट देखिएको शरीरको अन्य भागमा चोटपटक नदेखिएको समेतले प्रतिवादीले पहिले नै योजना बनाई वा पहिलेदेखिको रिसइबी साँध्नको लागि मृतकको ज्यान लिन खोजेको अवस्था थियो भनी मान्न सकिने अवस्था देखिँदैन । प्रतिवादीले आफ्नो प्रहारबाट मृतक राजेन्द्र मण्डलको मृत्यु हुन पुगेको कुरा स्वीकार गरी घटनालाई साँचो रूपमा अदालतसमक्ष प्रस्तुत गरेको तथा निज

प्रतिवादीको स्वकारोक्ति बयानले न्याय सम्पादन प्रक्रियामा समेत सघाउ पुगेकोसमेत देखिएबाट यी प्रतिवादीलाई जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्ने हुँदा यी प्रतिवादी प्रमोद महतो मण्डललाई मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको १८८ नं. र फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा १७क बमोजिम १० वर्ष कैद हुने ।

इजलास अधिकृत : महेन्द्रप्रसाद पौड्याल

कम्प्युटर : कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति सवन्त २०७६ साल भदौ ८ गते रोज १ शुभम् ।

९

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी, ०७५-CR-१३०३, कर्तव्य ज्यान, गंगाप्रसाद खरेल वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादिले रिसको आवेशमा भएको आवेशप्रेरित हत्या हो भनी लिएको पुनरावेदन जिकिरका सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था हेर्दा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १४ नं. ले "ज्यान मार्नाको मनसाय रहेनछ, ज्यान लिनुपर्नेसम्मको इवी पनि रहेनछ, लुकी चोरिकन हानेको पनि रहेनछ उस मौकामा उठेको कुनै कुरामा रिस थाम्न नसकी जोखिमी हतियारले हानेको वा विष खुवाएकोमा बाहेक साधारण लाठा, ढुङ्गा, लात मुक्का इत्यादि हान्दा सोही चोटपिरले ऐनका म्यादभिन्न ज्यान मरेमा दस वर्ष कैद गर्नुपर्छ ।" भन्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । यस व्यवस्थाअनुसार ज्यान मार्ने मनसाय नभएको, जोखिमी हतियारले हानेको अवस्था नरहेको तथा तत्काल केही कारणवश उठेको रिसलाई थाम्न नसकी कसैलाई साधारण लाठा, लात, मुक्का आदिले हान्दा सोही चोटपिरले कसैको मृत्यु भएमा आवेशप्रेरित हत्या हुने देखिने ।

प्रतिवादी र मृतकबिच झगडा भई मृतकलाई

प्रतिवादीले बञ्चरोले प्रहार गर्दा मृतकको मृत्यु भएको तथ्य खुलिआएको छ । बञ्चरो जस्तो जोखिमी र घातक हतियारले प्रहार गरी सोही प्रहारबाट मृतकको मृत्यु भएको देखिएको तथा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १४ नं. बमोजिम जोखिमी हतियारले प्रहार गरेको अवस्थामा उक्त नं. बमोजिमको आवेशप्रेरित हत्याको परिभाषाभिन्न नपर्ने देखिन्छ । जोखिमी हतियारबाहेक साधारण लाठा, ढुङ्गा, लात मुक्का इत्यादिले हान्दा सोही चोटपिरबाट मृत्यु भएको अवस्थामा मात्र आवेशप्रेरित हत्या हुने भएको हुँदा प्रतिवादिले जिकिर लिएजस्तो आवेशप्रेरित हत्या भएको भनी मान्न सकिने अवस्था नदेखिने ।

अतः प्रतिवादी गंगाप्रसाद खरेलले मृतक टिकाराम खरेललाई बञ्चरो प्रहार गरी सोही प्रहारबाट पीडितलाई पर्न गएको घाउ चोटका कारण उपचार गर्दा गर्दै निको हुन नसकी निज टिकाराम खरेलको मृत्यु भएकोले प्रतिवादीकै कर्तव्यबाट मृतकको मृत्यु भएको पुष्टि भएको हुँदा निज प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. अनुरूप सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने गरी सुरु झापा जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गर्ने गरी भएको उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट भएको मिति २०७४।१०।१४ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन । तथापि समग्र घटना परिस्थितिको विवेचना गरी हेर्दा प्रतिवादीको मृतकसँग ज्यान लिनु पर्नेसम्मको पूर्वरिसइबी रहेको देखिँदैन । पूर्वयोजना बनाई कर्तव्य गरेको भन्ने पुष्टि हुन सकेको पनि छैन । वारदातपछि प्रतिवादी आफैँ प्रहरीमा गई सूचना दिई मौकामा तथा सुरु अदालतमा बयान गर्दासमेत यथार्थ घटना विवरण बताई अनुसन्धान र न्याय सम्पादनको प्रक्रियालाई सहयोग गरेको अवस्था

देखिन्छ । मृतक आफ्नै भाइ रहेको, मृतक भाइको मृत्युले प्रतिवादीलाई पश्चाताप रहेको भन्नेसमेत पुनरावेदनमा खुलाएको देखिन्छ । प्रतिवादी हतियार लिई नगएको, भाइले आफूलाई हतियारले हान्न खोजेको अवस्थामा सोही हतियार प्रयोग गरेको अवस्थाको समेत परिस्थितिलाई मूल्याङ्कन गर्दा प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्दा चर्को पर्ने हुँदा मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको १८८ नं. बमोजिम प्रतिवादीलाई १२ (बाह्र) वर्ष कैद सजाय हुने ।

इजलास अधिकृत : महेन्द्रप्रसाद पौड्याल
कम्प्युटर: कृष्णमाया खतिवडा (सुस्मिता)

इति सवन्त २०७६ साल भदौ ८ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं. ४

१

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७३-CI-०९५४, निषेधाज्ञा / परमादेश, विनोदमार उपाध्याय वि. अरुणकुमार तिवारीसमेत

प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल संलग्न कागजात हेर्दा बाँके जिल्लाको कटकुईया गाउँ विकास समिति लगायतका ९ वटा गाउँ विकास समितिमा २०५२ सालदेखि विद्युतीकरण गर्ने कार्यको योजना बनी स्थानीय गाउँ विकास समितिबाट पटकपटक गरी हालसम्म रु.३,२२,६५,३११।- जम्मा भई उक्त रकम नेपाल विद्युत् प्राधिकरण सामुदायिक विद्युतीकरण विभागको खातामा रहेकोमा विद्युतीकरणको कार्य तत्काल सुरु गर्न रकम हिनामिना हुन नदिनको लागि प्रस्तुत निवेदन दायर भएको पाइन्छ ।

प्रस्तुत निवेदन सार्वजनिक सरोकारको विषय भएको भनी निवेदकहरूले अ.बं. १० नं. बमोजिम अदालतको अनुमति लिएर ९ वटा गाउँ विकास समितिका जनताहरूले सहभागितामूलक लोकतन्त्र सहभागितामूलक विकाससमेतको अधिकारबाट वञ्चित हुन नपरोस् भनी विद्युतीकरण र विकासको हकको विषय सामूहिक हक हित र सरोकारको विषय (Public Interest litigation, PIL, Social Action Litigation SAL. Probono Publico) भएको भनी निवेदनमा उल्लेख गरेको बेहोरालाई विपक्षीहरूले आ-आफ्नो लिखित जवाफमा अन्यथा भन्न सकेको नदेखिँदा वर्तमान समयमा विद्युत्को अपरिहार्य आवश्यकतालाई दुवै पक्षले स्वीकार गरेको नै देखिने।

निवेदकहरूको निवेदन बेहोरामा उल्लिखित ९ वटा गाउँ विकास समितिमा २०५२ सालदेखि हालसम्म विद्युतीकरणको काम सम्पन्न हुन नसकेबाट त्यहाँका स्थानीय बासिन्दाहरूले आधुनिक विकासको समेत उपभोग गर्न वञ्चित हुँदै आएको देखिन्छ। त्यसैगरी विद्युतीकरणको अभावमा सो ठाउँको सार्वजनिक विद्यालय, सरकारी एवम् गैरसरकारकी कार्यालय र संघ संस्था तथा स्वास्थ्य चौकीहरूमा पनि अत्याधुनिक सेवा सुविधा पुऱ्याउनसमेत बाधा व्यवधान उत्पन्न भएको भन्ने देखिन्छ। समयमा विद्युतीकरणको काम सम्पन्न नहुँदा नेपाल सरकार विरुद्ध यस्ता निवेदनहरू पर्दै जाने स्थिति सिर्जना हुने देखिन्छ। साथै सरकार र सुशासनको सम्बन्धमा पनि कयौं प्रश्नहरू उठने स्थिति देखिँदा यस्तो प्रवृत्तिलाई बढ्दैन नदिन समयमा नै व्यवस्थित गर्दै जानु उपयुक्त हुने नै देखिन्छ। निवेदकहरूले पनि निवेदन दर्ता गर्दा वा अदालतबाट आदेश लिँदा सम्पूर्ण काम सरकारको हो भनी आफ्नो दायित्वबाट पन्छिन पाउने भन्ने हुँदैन।

प्रस्तुत निवेदनको विषय सार्वजनिक सरोकारको विषय भएकोले निरन्तर अनुगमन, निरीक्षण र निगरानी राखेर समय समयमा सबै सरोकारवाला पक्षहरू सुसूचित भई निवेदनको सफल कार्यान्वयन गर्नु गराउनु पर्ने।

विपक्षीमध्येको जिल्ला प्रशासन कार्यालय, नेपाल सरकारको र जिल्ला स्थानीय बासिन्दाको ज्यादै तुलो आड भरोसा भएको कार्यालय हो। उक्त कार्यालयमा दर्ता भएको ८४३१०६३-०६४ को विद्युतीकरण विस्तारको क्रममा रेखदेख गर्ने सोनारी बघौडा सामुदायिक ग्रामीण विद्युतीकरण मूल समितिको काम कारबाही तथा संस्था नवीकरण एवम् उक्त समितिप्रति निगरानी राख्ने र निरन्तर अनुगमन गर्ने कानूनी दायित्वसमेत उक्त जिल्ला प्रशासन कार्यालयलाई तोकिएको अवस्थामा आफ्नो काम शान्ति सुरक्षामा मात्र सीमित राखी जिल्लाभित्रका विकास निर्माणका कार्य, शान्ति तथा अमनचयनजस्ता कुरालाई अनदेखा गरी फिराएको लिखित जवाफले आफ्नो जिम्मेवारी तथा दायित्वलाई निरन्तर अगाडि बढाएको भन्ने नदेखिने।

विपक्षीमध्येका सोनारी बघौडा ग्रामीण सामुदायिक विद्युतीकरण विकास मूलक समितिमाफत जम्मा भएको रकमको दुरुपयोग हुन नपाउने गरी नेपाल सरकारसँग आवश्यक पर्ने बजेट माग गरी सार्वजनिक सरोकारको विषय रहेको भनी निवेदन मागदाबीबमोजिम विद्युतीकरणको काम छिटो सम्पन्न गर्ने गराउने व्यवस्था गर्न गराउनु विपक्षीमध्येका जिल्ला विकास समिति बाँकेका प्रमुखको संयोजकत्वमा रहने गरी विपक्षीमध्येका नेपाल विद्युत प्राधिकरण क्षेत्रीय कार्यालय, नेपालगन्जका प्रमुख तथा सोनारी बघौडा ग्रामीण सामुदायिक विद्युतीकरण विकास मूल समितिका अध्यक्षसमेत रहेको अनुगमन समिति गठन

भएको र उक्त समितिले हाल सम्म स्थानीय गाउँ विकास समितिहरूबाट समेत के कति रकम उठी कति रकम कहाँ र कसरी खर्च भई के, कति रकम कहाँ बाँकी रहेको भन्ने हिसाब राखेको सम्बन्धमा खोजी गरी प्रत्येक तीन तीन महिनामा विद्युतीकरणको लागि भए गरेका आफ्नो कामको आवधिक प्रतिवेदन निवेदकहरूलाई सु-सूचित हुने प्रयोजनको लागि समेत सुरु पुनरावेदन अदालतमा पठाउने व्यवस्था गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा जारी भएको परमादेशको आदेश मनासिब नै देखियो । निवेदन मागदाबीबमोजिम रकम हिनामिना भएको देखिन आएन । नेपाल सरकारबाट निकास हुनुपर्ने ९०% रकम प्राप्त भएपछि विद्युत प्राधिकरणबिच एकापसमा सम्झौता भएपछि मात्र निवेदन मागबमोजिम प्रक्रिया अगाडि बढ्ने नै हुँदा सुरु पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट जारी भएको परमादेशको आदेशलाई निरन्तरता दिई कार्यान्वयन गर्नु गराउनु भन्ने आदेश त्रुटिपूर्ण हुँदा सो आदेश उल्टी गरिपाउँ भनी लिएको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणहरूबाट प्रस्तुत मुद्दा सार्वजनिक सरोकारको विषय भएकोले निवेदन मागबमोजिम विद्युतीकरण गर्ने काम कारबाही अगाडि बढाउने कार्यको लागि निषेधाज्ञाको आदेश जारी गरी खातामा रहेको रकम रोक्का राखेमा निवेदन मागदाबीबमोजिम विद्युतीकरणको काममा अवरोध पुग्ने हुँदा निषेधाज्ञाको आदेश जारी नगरी नेपाल सरकारबाट बजेट प्राप्त भएमा अर्थात् पूर्वाधार तयार भएको खण्डमा पुनरावेदन अदालतको आदेश कार्यान्वयन हुन सक्ने देखिँदा जम्मा भएको रकम दुरुपयोग हुन नदिई सही रूपमा सदुपयोग गरी विद्युतीकरणको काम कारबाहीलाई निरन्तर अगाडि बढाउनु भनी परमादेशको आदेश जारी गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट मिति २०७३।१।२२ मा भएको आदेश

मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: हिरामाया अवाल

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७४ साल फागुन ९ गते रोज ४ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७३-CI-१२८३, निषेधाज्ञा, लवसिंह थापा क्षेत्री वि. बुधराम थारूसमेत

प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल संलग्न कागजात हेर्दा, यसमा बर्दिया नेउलापुर गा.वि.स. वडा नं. ४ख को कि.नं. २८६५ को ज.वि. ०-०-५^१/_२, ऐ. कि.नं. २८६९ को ज.वि. ०-०-६ जग्गा निवेदक लवसिंह थापा क्षेत्री र कि.नं. २७० विपक्षी बुधराम थारूको भन्ने कुरामा विवाद देखिँदैन । निवेदकले कि.नं. २८६५ र २८६९ को जग्गा च्यापी रेखाङ्कन गरेबाट अनाधिकार मेरो हकभोगको जग्गा हटक कब्जा गर्ने प्रबल आशङ्का देखिएको भनी दाबी लिए पनि कि.नं. २७० को मुल दाता स्वयम् लवसिंह थापा नै भई राजीनामाको माध्यमले शेषकान्त शर्मालाई हक छाडिदिएको र तत्पश्चात् शेषकान्त शर्माबाट विपक्षी बुधराम थारूले राजीनामाद्वारा लिएको भन्ने राजीनामाको प्रतिलिपिहरूबाट देखिने ।

निवेदकले आफ्नो निवेदनको प्रकरण नं. ४ मा मेरो जग्गामा समेत रेखाङ्कन गरेको विषयलाई लिएर मिति २०७३।२।१९ मा साबिक जग्गाधनी कुशबहादुर थापा क्षेत्रीले र मसमेतले तत्काल विवाद उठाई बबई नगरपालिका कार्यालयमा निवेदन दर्ता गराएको कुरा उल्लेख गरेको पाइन्छ । जुन कुरा निवेदनको सन्दर्भमा विवाद समाधानको उद्देश्यले निवेदक लवसिंह थापा तथा कुशबहादुर थापालाई र बुधराम थारू, सन्तराम थारूसमेतलाई उपस्थित हुन आउनु भनी बबई नगरपालिका कार्यालयले पत्राचार

गरेको भन्ने मिसिलमा प्रेषित भई संलग्न रहेको भन्ने पत्रको छाँयाप्रतिबाट देखिन आएको तर सो पत्रानुसार यी निवेदकसमेतले उपस्थित भई विवाद समाधानका लागि कहींकतै प्रयास गरेको भन्ने नदेखिने।

निवेदक लवसिंह थापा क्षेत्री आफैँले दिएको निवेदनको विषयमा यी निवेदक नगरपालिकामा उपस्थित नभएकोले निवेदनमा उल्लेख भएअनुसार निवेदन दाबीअनुसार आशङ्काको अवस्था रही रहेको भन्ने नदेखिने।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणहरूबाट विपक्षीका नाममा निषेधाज्ञाको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने निवेदकको निवेदन माग दाबी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याई भएको पुनरावदेन अदालत नेपालगन्जको मिति २०७३।४।२३ को आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: हिरामाया अवाल

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७४ साल फागुन ९ गते रोज ४ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७५-RC-०११८, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. मेहताव आलम मुसलमान

मेहताव आलम मुसलमानको अनुसन्धान अधिकारी एवम् अदालतसमक्षको बयानलाई सह प्रतिवादीहरूको बयान र मृतक मौराजुन निशाको बायाँ कोखमा १ से.मी. वर्गाकारको छाला खुइलिएको निलो डाम, दायाँ आँखा तल १ से.मी.को निलो डाम, दायाँ आखिभौमा १/२x१/२ से.मी.को निलो डाम, पछाडि घाँटीको दायाँ तलपट्टी चिथोरिएको जस्तो देखिने स-सानो निलो डाम देखिएको भन्ने घटनास्थल लासजाँच मुचुल्का तथा प्रतिवादी मेहताव आलम मुसलमानसमेत भई मृतकलाई कर्तव्य गरी मारेको भन्ने

किटानी जाहेरी एवम् जाहेरवाला र वुझिएका मानिसले गरी दिएको बकपत्रसमेतबाट पुष्टि हुन आएकोले निज प्रतिवादी मेहताव आलम मुसलमानले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. विपरीतको कार्य गरी अभियोग दाबीको कसुर गरेको देखिँदा सुरु अदालतले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरेको फैसला सदर गरेको उच्च अदालत तुलसीपुर, बुटवल इजलासको फैसला अन्यथा नदेखिने।

अब प्रतिवादी मेहताव आलम मुसलमान र मृतकको बिचमा विवाह भएको दुई महिना नपुग्दै प्रस्तुत घटना भएको देखिएको हुँदा निज प्रतिवादीले मृतकलाई मार्नु पर्ने कारण मृतकको परपुरुषसँगको सम्बन्ध रहेको भन्ने आशङ्काबाट भएको देखिन्छ। मृतकलाई प्रतिवादीले मार्नको लागि पूर्वतयारी गरी मारेको नदेखिँदा मृतकले मोबाइलमा अन्य व्यक्तिसँग गर्ने गरेको कुरालाई रातको समयमा मनमा खेलाई तत्काल आफ्नो मनस्थितिलाई नियन्त्रण गर्न नसकी मृतकको मुख र घाटी थिची मारेको भन्ने देखिन आउँछ। दाइजोको विषयमा मृतक र यी प्रतिवादीको बिचमा पहिलादेखिनै वादविवाद रहेको भन्ने र सोही विवादको कारणले प्रस्तुत वारदात भएको भन्ने कुरा मिसिल संलग्न रहेका प्रमाणहरूबाट पुष्टि नभएको र यी प्रतिवादीले आफूले गरेको कसुरको सम्बन्धमा यथार्थ कुरा खुलाई बयान गरी न्यायिक प्रक्रियामा सहयोग पुऱ्याएको देखिने।

अतः प्रतिवादी मेहताव आलम मुसलमानले मृतकको परपुरुषसँगको सम्बन्धको आशङ्का गरी सोही कुरा मनमा खेलाई आफ्नो मनस्थितिलाई नियन्त्रण गर्न नसकी मृतक पत्नीलाई मुख र घाटी थिची मारेको भन्ने पुष्टि भएको देखिँदा निजलाई सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्दा चर्को पर्ने देखिएकोले मुलुकी ऐन,

अ.बं.१८८ नं. बमोजिम निज प्रतिवादीलाई १०(दश) वर्ष कैद मात्र सजाय हुने ठहर गरेको सुरु कपिलवस्तु जिल्ला अदालतको मिति २०७२।१२।२४ को फैसला मिलेकै देखिँदा साधक सदर हुने ठहर्छ भनी उच्च अदालत तुलसीपुर, बुटवल इजलासबाट मिति २०७४।१।१४ मा भएको फैसला मनासिब देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : नारदप्रसाद भट्टराई, सरिता रिजाल (शा.अ.)

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७५ साल चैत १२ गते रोज ३ मा शुभम्।

४

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०७५-RC-०१२०, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. मनकुमारी हरिजन (चमार)

प्रतिवादी मनकुमारी हरिजनले मृतक बिर्जु चमार आफ्नो पति भएको र मिति २०७३।१।१६ गते समान लिन भनी भारतको बजारमा जानु भएकोमा राति फर्केर आउँदा रक्सी सेवन गरी आई मलाई गाली गर्ने, कुटपिट गर्ने, कपाल समाएर लुछ्ने गर्न थालेपछि मलाई निकै रिस उठ्यो र मैले त्यही घरमा भएको दाउरो समाएर दुईपटक टाउकोमा हानेपछि उनी त्यहीं बाहिर पल्टिए, अनि म घरभित्र गएर छोरीहरूसँग सुतेकोमा बिहान उठेर हेर्दा उनको मृत्यु भइसकेको थियो। मैले मार्ने मनसायले हानेको होइन। रिसको आवेगमा हान्दा मृत्यु हुन गएको हो भनी अनुसन्धान अधिकारी र अदालतमा समेत स्वीकार गरी बयान गरेकोलाई लास जाँच मुचुल्का, वस्तुस्थिति मुचुल्का, घटना विवरण कागज, शव परीक्षण प्रतिवेदन तथा प्रतिवादी मनकुमारी हरिजनले मृतक बिर्जु चमारलाई कर्तव्य गरी मारेको भन्ने किटानी जाहेरी एवम् जाहेरवाला र बुझिएका मानिसले गरी दिएको बकपत्रसमेतबाट प्रतिवादी

मनकुमारी हरिजनले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. विपरीतको कार्य गरी अभियोग दाबीको कसुर गरेको पुष्टि भएको देखिने।

तसर्थ, विवेचित आधार प्रमाणसमेतबाट प्रतिवादी मनकुमारी हरिजनले मृतक बिर्जु चमारलाई कर्तव्य गरी मारेको पुष्टि भएकोले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. मा वर्णित कसुर अपराधमा ऐ को १३(३) नं. बमोजिम निज प्रतिवादी मन कुमारी हरिजनलाई सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याएको उच्च अदालत तुलसीपुर, बुटवल इजलासको मिति २०७४।३।२० को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

अब प्रतिवादी मनकुमारी हरिजन (चमार) ले अपराध गरेको अवस्था र परिस्थितिलाई विचार गर्दा प्रतिवादी मनकुमारी हरिजनको मृतक आफ्नै पति भएको र प्रतिवादीले आफ्नै पति मृतकलाई मार्नु पर्नेसम्मको पहिलेदेखिकै रिसइबी भएको भन्नेसमेत देखिन आउँदैन। मृतक पति तथा बालबच्चासहित इँटाभट्टा जस्तो स्थानमा रोजगारी गरी जीविकोपार्जन गरी आएको र पति समान लिन भारतको बजारमा गएकोमा राति फर्केर आउँदा रक्सी सेवन गरी आई आफूलाई गाली गर्ने, कुटपिट गर्ने, कपाल समाएर लुछ्ने गर्न थालेपछि प्रतिवादीलाई तत्काल उठेको रिसको कारणले घरमा भएको दाउरो उठाई मृतक बिर्जु हरिजनको टाउकोमा प्रहार गरेपछि निज बिर्जु हरिजन त्यहीं ढलेको र निजलाई त्यहीं छोडी प्रतिवादी घरभित्र गएर छोरीहरूसँग सुतेकोमा बिहान उठेर हेर्दा मृतक बिर्जु हरिजनको मृत्यु भइसकेको भन्ने देखिन आउँछ। घटनास्थलमा फुटेको चुरा यत्रतत्र छरिएर रहेको भन्ने देखिएको हुँदा यी प्रतिवादीउपर मृतक बिर्जु हरिजनबाट कुटपिट भएको भन्ने देखिन्छ। प्रतिवादीले बिर्जु हरिजनलाई घातक हतियारको प्रयोग गरी

कुटपिट गरेको भन्नेसमेत नदेखिएको र प्रतिवादीको शैक्षिक एवम् सामाजिक स्तरसमेत न्युन रहनुको साथै इँटाभट्टामा मजदुरको रूपमा कामगरी जीवन निर्वाह गरी आश्रित बालबच्चासमेतको लालन पालनको जिम्मेवारी यी प्रतिवादीले नै बेहोनु पर्नेसम्मको अवस्था देखिन आउँछ । मृतक आफैँले वारदात भएको मितिसमयमा रक्सी सेवन गरी प्रतिवादीलाई कुटपिट गरेकोले वारदात हुनका लागि मृतकले प्रतिवादीलाई उत्प्रेरित गरेको हुँदा यी प्रतिवादीले मार्ने मनसायले मृतक बिर्जु हरिजनलाई दाउराले हानेको नदेखिई रिसको आवेगमा प्रतिकार स्वरूप हानी ढलेको र त्यहीँ चोटको कारणले राति मृतक बिर्जु हरिजनको मृत्यु हुन गएको हो भन्ने देखिन आएको छ । यी प्रतिवादीले आफूले गरेको कसुरको सम्बन्धमा यथार्थ कुरा खुलाई बयान गरी न्यायिक प्रक्रियामा सहयोग पुऱ्याएको पनि देखिने ।

अतएव: माथि उल्लिखित आधार प्रमाणसमेतलाई विचार गर्दा प्रस्तुत मुद्दामा मृतक बिर्जु हरिजनले रक्सी सेवन गरी प्रतिवादी मनकुमारी हरिजनलाई गाली गर्ने, कुटपिट गर्ने, कपाल समाएर लुछनेसमेतको कार्य गर्न थालेपछि प्रतिवादी मनकुमारी हरिजनले तत्काल उठेको रिसको कारणले आवेगमा आई मृतक पतिलाई घरमा भएको दाउरो उठाई मृतक बिर्जु हरिजनको टाउकोमा प्रहार गरेपछि मृतक ढलेको र राति मृतकको मृत्यु भएको भन्ने पुष्टि भएको देखिँदा निज प्रतिवादी मनकुमारी हरिजनलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्दा चर्को पर्ने देखिएकोले मुलुकी ऐन, अ.बं.१८८ नं. बमोजिम ६(छ) वर्ष मात्र कैद सजाय गर्नु न्यायोचित हुने देखिँदा सोहीबमोजिम ६(छ) वर्ष कैद सजाय हुने । इजलास अधिकृत : नारदप्रसाद भट्टराई, सरिता रिजाल (शा.अ.) इति संवत् २०७५ साल चैत १२ गते रोज ३ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत, ०६८-CR-१२९६, जबरजस्ती करणी, नेपाल सरकार वि. करे कामी

पीडित दैलेख "ग" र निजका बाबु जाहेरवाला कालु वि.क.को अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष भएको कागज निजहरूले अदालतमा गरेको बकपत्रबाट पीडितको शारीरिक जाँच प्रतिवेदन एवम् प्रतिवादीको बयानसमेतबाट जबरजस्ती करणी भएको पुष्टि भएको देखिएकोले निज प्रतिवादी करे कामीले अभियोग दाबीबमोजिम जबरजस्ती करणीको कसुर गरेको ठहर्ने ।

तसर्थ, अभियोग दाबीबमोजिम जबरजस्ती करणीको कसुर ठहर गरी प्रतिवादीलाई जबरजस्ती करणीको महलको ३(१) नं. बमोजिम १० वर्ष कैद गरी सोही महलको १० नं. बमोजिम क्षतिपूर्तिबापत रु.५०,०००।- पीडितलाई भराई दिने ठहर्‍याई भएको सुरु दैलेख जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी गरी जबरजस्ती करणीको उद्योगको कसुरसम्म ठहर गरी प्रतिवादी करे कामीलाई ५(पाँच) वर्ष कैद गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत सुर्खेतको मिति २०६८।१०।३ को फैसला मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई प्रतिवादीलाई जबरजस्ती करणीको महलको ३(१) नं. अनुसार १० (दश) वर्ष कैद हुने र सोही महलको १० नं. अनुसार क्षतिपूर्तिबापत प्रतिवादीबाट रु.२५,०००।- (पच्चीस हजार रुपैयाँ) पीडितलाई भराई दिनुपर्ने ।

इजलास अधिकृत: शोभा पाठक

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७५ साल चैत ७ गते रोज ५ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७४-CR-१५५०, लागु औषध (ब्राउन सुगर), नेपाल सरकार वि. समिर पोखरेलसमेत

प्रतिवादी समिर पोखरेलको साथबाट लागु औषध बरामद भएको देखिँदैन। अर्का प्रतिवादी सुमन लिम्बूबाट ०.१३ मिलिग्राम लागु औषध ब्राउन सुगर बरामद भएको देखिएको छ। यी दुवै प्रतिवादीहरू अलगअलग स्थानबाट प्रकाउ परेको भन्ने बरामदी मुचुल्काबाट देखिएको छ। बरामदी मुचुल्का हेर्दा प्रतिवादी सुमन लिम्बू दमक नगरपालिका, वडा नं. ११ स्थित इलाका प्रहरी कार्यालय, दमक झापाको हिरासत कक्ष अगाडि र प्रतिवादी समिर पोखरेल वडा नं. १० स्थित धनबहादुर राईको २ तले पक्की घरको कोठाभित्र प्रकाउ गरेको भन्ने देखिन्छ। यसरी बरामदी मुचुल्काबाट सुमन लिम्बूको साथबाट केवल १३ मिलिग्राम लागु औषध बरामद भएको र यी दुवैजना प्रतिवादीहरूले आफूहरू लागु औषध सेवन गर्ने तथ्य स्वीकार गरी अनुसन्धानका क्रममा र अदालतमा बयान गरेको र निजहरूको सो बयान बरामदी लागु औषधबाट पुष्टि भइरहेको देखिने।

प्रतिवादी सुमन लिम्बूबाट बरामद भएको लागु औषधको मात्रा, निज प्रतिवादी सुमन लिम्बू र समिर पोखरेललाई प्रकाउ गरेको स्थान र निजहरूले गरेको बयानसमेतका तथ्य एवम् प्रमाणहरूबाट निजहरूले अभियोगपत्रमा लिएको दाबीअनुसारको लागु औषध बिक्री वितरण, निकासी पैठारी, ओसारपसार गर्ने उद्देश्यबाट खरिद गरी सञ्चय गरेको भनी प्रमाणित हुन सकेको देखिएन। लागु औषध सेवन गर्ने भन्ने साबिती बयान र बरामद भएको लागु औषधको मात्रासमेतबाट यी प्रतिवादीहरूले लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ को खण्ड (छ) ले निषेध गरेको गाँजाबाहेक अन्य लागु औषध सेवन गर्ने कसुर गरेको देखिने।

यसरी लागु औषध नियन्त्रण ऐन, २०३३ को दफा १४(१)(ड) र ने.का.प. २०७५, अडक ५, नि.नं. १०००३ (नेपाल सरकार विरुद्ध राजेशकुमार

लामा भएको लागु औषध खैरो हिरोइन मुद्दामा यस अदालतबाट भएको व्याख्यासमेतबाट यी प्रतिवादीहरूलाई अभियोग दाबीबमोजिम लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ को देहाय (घ) (ड) र (च) कसुरमा सोही ऐनको दफा १४ (१) को देहाय (छ) (१) बमोजिम ५ (पाँच) वर्ष कैद र रु.२५,०००/- पच्चिस हजार जरिवाना हुने ठहर गरेको सुरु झापा जिल्ला अदालतको फैसला केही उल्टी गरी उक्त ऐनको दफा ४ को खण्ड (छ) को कसुर कायम गरी सोही ऐनको १४(१)(ड) बमोजिम जनही दुई महिना कैद हुने ठहर्‍याई उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासबाट भएको फैसला अन्यथा गर्नुपर्ने देखिन नआउने।

अतः उल्लिखित कानूनी व्यवस्था, प्रतिपादित सिद्धान्तलगायत मिसिल संलग्न प्रमाणहरूसमेतबाट यी प्रतिवादीहरू समिर पोखरेल र सुमन लिम्बूले अभियोग दाबीबमोजिमको कसुर कायम नगरी लागु औषध सेवनसम्मको कसुर गरेको ठहर्‍याएको उच्च अदालत विराटनगर, इलाम इजलासको मिति २०७३।१०।०५ को फैसला सदर हुने।

इजलास अधिकृत: मिनबहादुर कुँवर

कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७६ साल वैशाख ४ गते रोज ४ शुभम्।

७

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-WO-०१११, परमादेश, सामाजिक न्यायको लागि कानून तथा नीति नियम मञ्चको तर्फबाट अख्तियार प्राप्त ऐ.का कार्यकारी निर्देशक अधिवक्ता प्रेमचन्द्र राईसमेत वि. नेपाल सरकार, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत

नेपाल सरकार श्रम तथा रोजगार विभाग

तथा वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन बोर्डले गन्तव्य मुलुकमा रोजगारीका लागि जाने कामदारहरू माथि इजाजतपत्रवाला संस्थाहरूबाट हुने ठगी र आर्थिक शोषणबाट कामदारहरूलाई संरक्षण गर्न वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ बमोजिम खाडीका ६ मुलुक (बहराइन, कतार, साउदी, संयुक्त अरब इमिरेट्स, ओमन, कुवेत) र मलेसिया जाने कामदारहरूलाई न्यूनतम शुल्कमा वैदेशिक रोजगारमा पठाउनका लागि फ्रि भिसा, फ्रि टिकट व्यवस्था लागु गरेकोमा विवाद देखिँदैन । ऐनमा उल्लेख भएबमोजिमका व्यवस्था प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्दै आएको भन्ने विपक्षी वैदेशिक रोजगार प्रवर्द्धन बोर्डको लिखत जवाफ रहेको छ । रिट निवेदकले निवेदनपत्र विपक्षी निकायबाट उल्लिखित ऐनमा भएको व्यवस्था कार्यान्वयन नभएको भनी वस्तुपरक रूपमा उल्लेख गर्नसक्नु भएको नदेखिने ।

नेपाल सरकारबाट मिति २०७२।२।२६ मा भएको निर्णयबमोजिम न्यूनतम लागतमा साउदी अरब, दुवई, कतार, कुवेत, बहराइन, ओमन र मलेसिया गरी ७ वटा मुलुकहरूमा पठाउने कामदारहरूको हकमा मिति २०७३।३।२९ गतेदेखि न्यूनतम लागतको व्यवस्था लागु भएबमोजिम म्यानपावर कम्पनीहरूबाट उक्त गन्तव्य मुलुकहरूमा सोही व्यवस्थाबमोजिम नै हाल कामदारहरू पठाउने कार्य भइरहेको भन्ने लिखत जवाफबाट देखिन्छ । वैदेशिक रोजगार व्यवसायलाई सुरक्षित, व्यवस्थित एवम् मर्यादित बनाउन तथा वैदेशिक रोजगारमा जाने कामदार र वैदेशिक रोजगार व्यवसायी हक हितको संरक्षण गर्ने उद्देश्यले वैदेशिक रोजगार ऐन, २०६४ एवम् वैदेशिक रोजगार नियमावली, २०६४ जारी भई कार्यान्वयनमा रहे भएको अवस्थामा रिट निवेदकले सरकारद्वारा लागु गरिएको फ्रि भिसा र फ्रि टिकटको निर्णयको

परिपालन गर्नको लागि थप कानूनी व्यवस्था एवम् सोसँग सम्बन्धित संरचनाको मागसहित परमादेश मागदाबी लिनु भएको छ । मूलतः परमादेश जारी हुनका लागि कानूनद्वारा कर्तव्य निर्धारण गरिएको निकाय वा पदाधिकारीले आफ्नो कानूनबमोजिमको कर्तव्य पूरा गर्न इन्कार गरेको अवस्था विद्यमान हुनुपर्छ । त्यसरी आफ्नो कर्तव्य पालना गर्न इन्कार गरेको अवस्थामा परमादेश जारी हुने हो । त्यसका अतिरिक्त निवेदकले माग गरे जस्तो कानूनी प्रबन्ध एवम् संरचनाको निर्माण गर्ने भन्ने कुरा राज्यको नीतिगत विषयभित्र पर्ने कुरा भएको र राज्यले औचित्य र आवश्यकताको आधारमा नीतिगत व्यवस्था तय गर्ने भएकाले यस अदालतको असाधारण अधिकारक्षेत्रबाट यस्तो विषयमा हस्तक्षेप गर्नुपर्ने अवस्था विद्यमान रहेको नदेखिने ।

माथि उल्लिखित कानूनी व्यवस्था एवम् विपक्षी निकायहरूबाट प्रस्तुत भएको लिखित जवाफसमेतबाट रिट निवेदकले माग गरेको विषयमा विपक्षी निकायबाट कानूनद्वारा तोकिएको कर्तव्य पालना गर्नबाट ईन्कार गरिएको नदेखिएकोले निवेदन मागबमोजिम परमादेश जारी गर्नुपर्ने अवस्था विद्यमान नहुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

हाल नेपालको आर्थिक स्थितिमा सुदृढिकरण गर्नमा वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त हुने विप्रेषणको महत्वपूर्ण योगदान रहेको सन्दर्भमा नेपाल सरकारबाट समेत त्यसको संवेदनशीलतालाई मनन गरी वैदेशिक रोजगारमा जान चाहने व्यक्तिको लागि फ्रि भिसा र फ्रि टिकटको व्यवस्था गरिएको भन्ने कुरामा विवाद छैन । त्यसका लागि नेपाल सरकारले गरेको सो निर्णय प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन आवश्यक छ । नेपाल सरकारबाट भएका उक्त निर्णयको कार्यान्वयनबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने नेपालीलाई आर्थिक सुविधा उपलब्ध हुन्छ । उल्लिखित सन्दर्भमा वैदेशिक

रोजगारसँग सम्बन्धित सरकारी निकायले वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित कानूनको प्रभावकारी रूपमा पालना एवम् कार्यान्वयन गरी वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिको लागि नेपाल सरकारबाट गरिएको फ्रि भिसा, फ्रि टिकटको सम्बन्धमा मिति २०७२।०२।२६ मा भएको निर्णय प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा यो निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: सरिता रिजाल

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७५ साल पुस १६ गते रोज २ शुभम् ।

८

मा.न्या.श्री केदारप्रसाद चालिसे र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-WO-०२३९, उत्प्रेषण / परमादेश, भुवन बरामुसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौंसमेत

उत्प्रेषणको रिटले न्यायिक, अर्धन्यायिक एवम् प्रशासकीय निर्णयको वैद्यता परीक्षण गर्ने र कानूनी त्रुटि, अधिकारको त्रुटि, अभाव वा दुरुपयोग गरेको अवस्थामा मात्र उत्प्रेषणको रिट जारी हुने अवस्थाको विद्यमानता देखिँदा प्रस्तुत रिटको सन्दर्भमा नेपालको संविधानको धारा २८६ को उपधारा (६) मा “निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण आयोगद्वारा निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण गरिएको र पुनरावलोकन गरिएको विषयमा कुनै अदालतमा प्रश्न उठाउन पाइने छैन” भन्ने प्रस्ट उल्लेख भएको छ । यसरी निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण आयोगले क्षेत्र निर्धारण गर्ने सम्बन्धमा भए गरेका निर्णयउपर कुनै पनि अदालतमा प्रश्न उठाउन नसकिने देखिन्छ । नेपाल सरकार अल्पसङ्ख्यक समुदायको समग्र हक हित र सरोकार संरक्षण गर्ने सम्बन्धमा प्रतिबद्ध रहेकै छ । संविधानले निर्धारण गरेको समयावधिभित्र तीनै तहको निर्वाचन सम्पन्न भइसकेको अवस्था छ । संविधानले निर्दिष्ट

गरेका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन आगामी दिनमा क्रमशः हुँदै जाने नै देखिन्छ । नेपालको संविधानको धारा २८६ मा उल्लेख भएको व्यवस्थालाई निवेदक स्वयम्ले स्वीकार गरेको र निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण आयोगले संविधानतः प्राप्त आफ्नो जिम्मेवारी पूरा गरी भए गरेको निर्णयलाई उत्प्रेषणको आदेशले बदर गर्न मिल्ने नदेखिने ।

संवैधानिक एवम् कानूनी व्यवस्था हेर्दा, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहलाई नै सांस्कृतिक संरक्षण गर्न सक्ने कानूनी अधिकार दिएकोले गोरखा जिल्लाको थुमी, आरुअर्बाड, आरुचनोटे, आरुपोखरी, पाँचखुवा, देउराली, स्वाँरा, सौरापानी, ताकुमाझ, लाकुरीबोट, ताकुकोट, पान्द्रुङ, मसेल, बगुवा, च्याङ्ली, धुवाँकोट, फुजेल, नाम्जुङ, श्रीनाकोट, नारेश्वर, छोप्राक, थालाङ गा.वि.स. र गोरखा नगरपालिकामा बरामहरूको इलाकालाई प्रदेश तथा स्थानीय तहको आवश्यकता र औचित्यताको आधारमा सांस्कृतिक क्षेत्र घोषणा गर्न सक्ने नै देखिन आयो । गोरखाका बराम जातिहरूको सघन बसोबास रहेको क्षेत्रहरूलाई समेटेर बराम विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्र घोषणा गर्ने विषय नेपाल सरकार कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने देखिन आएन । यसरी नै कानूनले तोकेको दायित्व पूरा नगर्ने सार्वजनिक निकाय वा अधिकारीका विरुद्धमा परमादेश जारी हुने सन्दर्भमा प्रस्तुत रिट निवेदनमा विपक्षीले संविधानप्रदत्त अधिकार नै प्रयोग गरेको देखिन्छ । नेपाल सरकारले आवश्यकता र औचित्यताको आधारमा कुनै पनि क्षेत्रहरूलाई विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको रूपमा गठन गर्ने विषय राजनीतिक एवम् विशुद्ध व्यवस्थापकीय एवम् नीतिगत विषयसमेत भएको हुँदा निवेदकको मागबमोजिमको परमादेशको आदेश जारी हुनुपर्ने नदेखिँदा परमादेश

खारेज हुने ।

अतः संविधानको धारा २९५(३) बमोजिमको गोरखा जिल्लाको माथि उल्लिखित क्षेत्रहरूलाई विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्र घोषणा नगर्दा बराम जातिको मौलिकता हराउने, संस्कृतिहरू लोप हुने र बराम जाति नेपालको अल्पसङ्ख्यक समुदायको जाति भएको अल्पसङ्ख्यकको सूचीमा यो जाति ५६ औं नम्बरमा रहेको, ९०% जनसङ्ख्या रहेको गोरखा जिल्लाको विभिन्न स्थानमा छरिएर रहेकोमा विवाद देख्न आएन । संविधानमा उल्लिखित मौलिक हकको कार्यान्वयनको लागि आवश्यकताअनुसार राज्यले यो संविधान प्रारम्भ भएको तीन वर्षभित्र कानूनी व्यवस्था गर्नेछ भन्ने प्रावधानअनुसार कानूनहरू निर्माण भई कार्यान्वयनमा रहेको अवस्थाको विद्यमानता रहेको पाइन्छ । संविधानमा उल्लिखित प्रावधान केवल आलङ्कारिक विषयवस्तु मात्र नभएर जनताको प्रत्यक्ष सरोकार रहेको विषयवस्तुसमेत भएको हुँदा उक्त बराम जातिको संरक्षणको लागि आवश्यक कानूनसमेत बनाउन पर्ने देखिँदा माथि उल्लिखित क्षेत्रहरूलाई विशेष, संरक्षित वा स्वायत्त क्षेत्रको निर्माण गर्न आवश्यक कानून बनाउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने इजलास अधिकृतः सरिता रिजाल इति संवत् २०७५ साल पुस १६ गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं. ५

१

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई, ०७२-CI-०२१८, मोही प्रमाणपत्र र नामसारी, पलट साह तेली वि. जयलस देवी तेलीसमेत

प्रस्तुत मुद्दामा कि.नं ४८ को जोताहा महलमा २०२४ सालको नापी हुँदाकै समयमा नै वादीका पिता बुलाकी साहको नाम उल्लेख भई मोहीयानी हक कायम भइसकेको देखिँदा अनुसूची २ नं. २४ नं. फारामको सान्दर्भिकता देखिन आएन । कि.नं ४८ को साबिक जग्गाधनी तिर्थराज शिलवालबाट हालका जग्गा धनी जयलस देवी कायम हुन आएको र उक्त जग्गाका साबिक मोही बुलाकी साह हालसमेत मोही कायम रहेकै देखिन्छ । जग्गा धनी परिवर्तन हुने बित्तिकै सोही मोही हक समाप्त हुन्छ भन्न मिल्ने हुँदैन । बरु जग्गाधनी हक हस्तान्तरण हुँदा मोही महलमा बुलाकी साहको नाम छ भने सो कुरालाई स्वीकार गरेर नै जग्गाधनी हक खरिद गरेको मान्नु पर्ने हुन्छ । साथै एकपटक रितपूर्वक कायम भइसकेको मोहीयानी हकको लगत कानूनबमोजिम नै कट्टा नगरिएसम्म उक्त लगत यथावत् कायम रहेको मान्नुपर्ने हुन्छ । वादीका पिताको नाममा कायम मोहीयानी हक निजको मृत्युपश्चात् निजको हक खाने अरु कोही नभएका कारण निजका छोरा वादी पलट साह तेलीले आफ्नो नाममा नामसारी गरी प्रमाणपत्र पाउँ भनी दिएको फिरादसाथ बुबाको मृत्यु दर्ता प्रमाणपत्र, नाता प्रमाणितसम्बन्धी पत्र, उक्त जग्गा निजको बुबा र निजको शेषपछि वादी पलट साहले जोती कमाई आएका छन भनी उल्लेख भएको सर्जमिन मुचुल्कासहितको गा.वि.स.को सिफारिससमेतका आवश्यक प्रमाणसहित निवेदन दिएको अवस्थामा निजको नाउँमा मोहीयानी हक नामसारी गरिदिनु नपर्ने कुनै कारण नदेखिने ।

यिनै फिल्डबुकसमेतका प्रमाणहरू रहेको कि.नं. ४७ को ज.वि. १-४-२ जग्गाको जग्गाधनी सुधादेवी घिमिरेले मोहीहकबापत रु.१,०४,०००।- नगद मोहीलाई बुझाई उक्त कि.नं. ४७ को जग्गाको मोही लगत कट्टा गर्न मन्जुर भई मिति २०६६।१।१९

मा भूमिसुधार कार्यालय, सर्लाहीमा मिलापत्र भएको मिसिल संलग्न मिलापत्रको प्रमाणीत प्रतिलिपिबाट देखिन्छ। यसरी एकै प्रकृतिका प्रमाणहरूको आधारमा कि.नं. ४७ मा मोहीहकबापत रकम प्राप्त गरेका वादीले प्रस्तुत कि.नं. ४८ का हकमा मोहीहक नामसारी गराई लिन पाउने होइनन् भन्न नमिल्ने।

प्रस्तुत मुद्दाका वादीका पिता बुलाकी साहले कि.नं ४८ को मोही आफूलाई कायम गराइसकेको अवस्थामा निजको मृत्युपश्चात् निजका हकवाला छोरा पलट साह तेलीले पुनः मोहीयानी हक कायम गराउनका लागि २ नं. २४ नं. लगायतका फारामहरू भरी प्रमाण पुऱ्याउनु पर्ने दायित्व निजको हुन आउने नदेखिने।

तसर्थ माथि उल्लिखित आधार कारणहरूसमेतबाट वादीका पिताले कि.नं.४८ मा रितपूर्वक मोहीयानी हक कायम गराइसकेको अवस्थामा निजको नाउँमा मोहीयानी हक नामसारी हुन नसक्ने गरी भएको सुरु भूमिसुधार कार्यालय तथा सोही निर्णय सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको फैसला प्रचलित भूमिसम्बन्धी ऐन तथा माथि उल्लिखित सिद्धान्तसमेतका आधारमा मिलेको देखिन आएन। अतः वादी दाबी नपुग्ने ठहर्‍याई गरेको भूमिसुधार कार्यालय, सर्लाहीको निर्णय सदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको मिति २०७०।१।२७ को फैसला उल्टी भई जिल्ला सर्लाही वल्वा सोकनाह गा.वि.स. वडा नं २ (क) कि.नं. ४८ को ज.वि. ०-३-१८ को जग्गाको मोहीयानी हक वादी पलट साह तेलीका नाममा नामसारी हुने।

इजलास अधिकृतः जगदीशप्रसाद भट्ट
इति संवत् २०७५ साल असार २१ रोज ५ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७३-CR-०१६३, कर्तव्य

ज्यान, अर्जुन आचार्य वि. नेपाल सरकार

आत्मरक्षा कुनै पनि व्यक्तिले तत्काल हारगुहार गर्ने अवस्था नरही ज्यानै नरहने जोखिममा परेमा आफ्नो ज्यान आफैँ सुरक्षित गर्ने अन्तिम उपाय हो। कसैले आफूउपर गरेको जोरजुलुमबाट आफ्नो ज्यानै नरहने स्थितिमा कतैबाट मद्दत पाउन नसकिने अवस्थामा आफ्नो ज्यान बचाउने प्रयोजनार्थ उसै बखत केही गर्दा जुलुमी मर्न गएमा खतबाट नलाग्ने भन्ने हो। आत्मरक्षा जसको ज्यान जोरजुलुममा परी खतरामा रहेको हो, उसैको हकमा आकर्षण हुने हो। जोरजुलुममा नपरेको व्यक्तिमा यस्तो आत्मरक्षा आकर्षण हुने देखिँदैन। प्रस्तुत वारदातमा जाहेरवाली धना दाहाल आचार्यलाई मृतकले हँसिया प्रहार गर्न लागेको भन्ने तथ्य रहेको छ। सो अवस्थामा प्रतिवादीले मृतकलाई पछाडिबाट चक्कु प्रहार गरी हँसियासमेत खोसी मृतकलाई मारेको देखिन आएको छ। प्रतिवादीको यस्तो कार्यलाई उक्त ७(१) नं. आकर्षण हुने भन्न नमिल्ने।

मृतकउपर कसैले गरेको कार्य भवितव्य हुन निजले गरेको कार्य इबीलागरहित सामान्यतः मानिस नमर्ला जस्तो कार्य देखिनु पर्ने भन्ने हुन्छ। विना कुनै इबीलाग सामान्यतः मानिस नमर्ला जस्तो कार्य गरेकोमा मानिस मर्न गएको अवस्थामा मात्र भवितव्य हुने देखिन्छ। मृतकको टाउको, घाँटी र छातीसमेतको संवेदनशील अङ्गमा धारिलो हतियार हँसिया र चक्कु प्रहार भई सोही कारण मृत्यु भएको तथ्य पुष्टि हुन आएको स्थितिमा प्रतिवादी अर्जुन आचार्यको कसुर भवितव्य हो भन्न मिल्ने नदेखिने।

प्रतिवादी अर्जुन आचार्यको कसुर मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको प्रावधानसँग तादाम्यत गरी हेरी, मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. मा धार भएको वा नभएको जोखमी हतियार गैहले हानी, रोपी, घोची ज्यान मारेमा जतिजना भई हतियार

छाडेको छ उतिजना ज्यानमारा ठहर्छन् । सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्नुपर्छ भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । प्रतिवादी अर्जुन आचार्यले आफ्नो बाबु मृतक हरिलाल आचार्यलाई धारिलो हतियार हँसिया र चक्कुसमेत प्रहार गरी मारेको तथ्य पुष्टि भएको हुँदा निजको कसुर उक्त १३(१) नं. अन्तर्गतको रहेको देखिन आयो । तसर्थ, पुनरावेदन अदालत महेन्द्रनगराबाट भएको फैसला अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

अतः प्रतिवादी अर्जुन आचार्यलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुनेमा निज प्रतिवादी नाबालिग रहेको देखिँदा बालबालिकासम्बन्धी ऐन, २०४८ को दफा ११(३) बमोजिम १० वर्ष मात्र कैद सजाय हुने ठहर भएकोमा अ.बं.१८८ नं. बमोजिम निज प्रतिवादीलाई ५ वर्ष कैद सजाय हुने रायसमेत पेस भई सुरु कञ्चनपुर जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला पुनरावेदन अदालत महेन्द्रनगरबाट सदर हुने ठहन्याई राय कायम हुने गरी मिति २०७२।०९।२१ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : कालिबहादुर साम्यू लिम्बू

कम्प्युटर : देविना खतिवडा

इति संवत् २०७४ साल फागुन १३ गते रोज १ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री सारदाप्रसाद घिमिरे र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७३-CR-०२८४, कर्तव्य ज्यान, संतन चौरसिया वि. नेपाल सरकार

परिस्थितिजन्य प्रमाण तथा घाँटी थिची स्वरयन्त्र फुटाई मृतकको हत्या भएको भन्ने शव परीक्षण प्रतिवेदन रहेको देखिँदा प्रतिवादी संतन चौरसियाले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयानलाई प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ९(२)(क) बमोजिम प्रमाणमा

लिन मिल्ने नै देखिन आयो ।

मृतकउपर कसैले गरेको कार्य भवितव्य हुन निजले गरेको कार्य इबीलागरहित सामान्यतः मानिस नमर्ला जस्तो कार्य देखिनु पर्ने भन्ने हुन्छ । विना कुनै इबीलाग सामान्यतः मानिस नमर्ला जस्तो कार्य गरेकोमा मानिस मर्न गएको अवस्थामा मात्र भवितव्य हुने देखिन्छ । मृतकको स्वरयन्त्र फुटी घाँटीको मांसपेशीमा समेत दख्खल परी मृत्यु भएको तथ्य शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट पुष्टि हुन आएको स्थितिमा प्रतिवादी संतन चौरसियाले आफूले मृतकको घाँटीमा धकेलेकै कारण भवितव्य परी मृतकको मृत्यु भएको हो भन्ने पुनरावेदन जिकिर मनासिब नदेखिने ।

प्रतिवादी संतन चौरसियाले मृतकको घाँटी थिची ज्यान मार्ने गैह कुरा गरी मृतकको हत्या गरेको पुष्टि हुन आएको छ । मृतकको हत्यामा निज प्रतिवादीको एकल संलग्नता रहेको देखिँदा निजको कार्य प्रस्तुत मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिमको देखिने ।

अतः प्रतिवादी संतन चौरसियालाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर गरी अ.बं.१८८ नं. बमोजिमको १० वर्ष कैद हुने राय पेस गरी सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको फैसलामा राय सदर नहुने गरी निज प्रतिवादी संतन चौरसियालाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर भई पुनरावेदन आदालत पाटनबाट मिति २०७२।६।१९ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: कालिबहादुर साम्यू लिम्बू

कम्प्युटर: संजय जैसवाल

इति संवत् २०७४ साल फागुन १३ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं. ६

१

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री प्रकाशकुमार
ढुंगाना, ०७५-CR-१९६५, गाली बेइज्जती,
लिलाराम यादव वि. धर्मी यादव

प्रस्तुत विवादमा प्रतिवादीले वादी धर्मी यादवलाई इज्जतमा धक्का पुऱ्याउने तथा महिला भएकै कारण अपमानित गर्ने नियतले हात मुक्काले हानी अपशब्द बोली इज्जत प्रतिष्ठामा आँच पुग्ने गरी गाली बेइज्जती गरेको भन्ने फिराद दाबी भएपनि वादी धर्मी यादववलायतका मानिसहरूले सामुदायिक वनबाट साल जातको धप्पु काटी लिएर आउँदै गर्दा फेला पारी प्रतिवादी सामुदायिक वनको अध्यक्ष भएकोले निजहरूलाई रोकन खोज्दा वादी प्रतिवादीबिच सामान्य भनाभनसम्म भएको देखियो। यसरी निजहरूले बोकी ल्याएको धप्पु फाली भागी गएको र समूहमा छलफल भई बरामद धप्पु समूहको जिम्मामा राख्ने र सामुदायिक वन जङ्गल दुरुपयोग गर्ने व्यक्तिलाई कारबाही गर्ने भनी निर्णय गरेको कार्य सामुदायिक वनको संरक्षणको लागि गरिएको र उक्त कार्य गर्नु निज पुनरावेदक प्रतिवादी अध्यक्षको कर्तव्य हुने भई सर्वसाधारणको हितअन्तर्गत पर्ने हुँदा यी पुनरावेदक प्रतिवादीले वादी धर्मी यादवलाई गाली बेइज्जती गरेको भन्न मिल्ने देखिएन। प्रत्यर्थी वादीले आफ्नो दाबी वस्तुनिष्ठ प्रमाणद्वारा पुष्टि गर्न सकेको नदेखिएको र वादीका साक्षी जमुनाप्रसाद यादवको बकपत्रलाई मात्र वादीको प्रमुख प्रमाणको आधार बनाई उच्च अदालत तुलसीपुरले प्रतिवादीलाई सजाय गरेको कानूनसम्मत मिलेको नदेखिने।

तसर्थ, विवेचित मुद्दाको तथ्य, आधार र

कारणहरूसमेतबाट प्रतिवादीहरू लिलाराम यादव, तुलसापति यादव तथा रामराज यादवलाई जनही रु.५००।- (पाँच सय रूपैयाँ) जरिवाना हुने तथा वादीले प्रतिवादीहरूबाट जनही रु.४,०००।- (चार हजार रूपैयाँ) क्षतिपूर्ति भरी पाउने ठहर गरी दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतबाट मिति २०७३।१२।१३ मा भएको फैसला प्रतिवादी लिलाराम यादवको हकमा सम्म सुरु फैसला सदर हुने ठहऱ्याई उच्च अदालत तुलसीपुरबाट मिति २०७५।२।२ मा भएको फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई पुनरावेदक प्रतिवादी लिलाराम यादवका हकमा वादी दाबी पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत : मञ्जु शर्मा

इति संवत् २०७६ साल पुस ४ रोज ६ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री मीरा खडका र मा.न्या.श्री कुमार रेग्मी,
०७४-CR-०७९८, जबरजस्ती करणी उद्योग, दिपक
परियार वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादी दिपक परियारले अदालतमा उपस्थित भई बयान गर्दा आफूले पीडित उर्मिला रसाइलीलाई नचिनेको एउटै घरमा डेरा गरी बस्ने पीडितको दिदी नाता पर्ने कमलालाई सापटी दिएको रूपैयाँ नतिरेकोले सो असुल गर्ने क्रममा प्रहरीलाई थुनाएर भएपनि असुल गर्ने भनेकोले सो रिसइबीबाट मलाई जबरजस्ती करणीको झुट्टा आरोपमा फसाएका हुन् भनी कसुरमा पूर्णरूपले इकार रही बयान गरेको भए तापनि प्रतिवादीले आफ्नो इन्कारी बयान समर्थनमा प्रमाणमा लिएको साक्षीको बकपत्र गराउन सकेको देखिँदैन। प्रतिवादीले दाबीको कसुर नगरेको भए नाबालिग छोरीलाई जबरजस्ती करणी गर्ने उद्योग गरेको भनी आमा स्वयम्ले जाहेरी दिनुपर्ने अवस्था सामान्यतः रहँदैन। वादीको साक्षी जाहेरवाली

विष्णुमाया रसाइली, पीडित उर्मिला रसाइली र साक्षी प्रमिला रसाइलीसमेतले अदालतमा उपस्थित भई प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १८ बमोजिम मौकामा आफूले व्यक्त गरेको कुरालाई समर्थन हुने गरी अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गरेको देखिँदा मिसिल संलग्न कागज प्रमाणहरूबाट यी प्रतिवादीले पीडितलाई जबरजस्ती करणी उद्योग गरेको भन्ने अभियोग दाबी पुष्टि भएको देखिने ।

प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादी दिपक परियारले पीडित उर्मिला रसाइलीलाई जबरजस्ती करणी उद्योग गरेका होइनन् भन्ने तथ्ययुक्त प्रमाण पेस गरी पुष्टि गर्न सकेको नदेखिँदा यी प्रतिवादीलाई अभियोग मागदाबीबमोजिम सजाय गरेको पुनरावेदन अदालत विराटनगरको फैसला मिलेकै देखिने ।

अतः विवेचित आधार कारणहरूबाट प्रतिवादी दिपक परियारले ११ वर्षकी नाबालिग उर्मिला रसाइलीलाई घर पुऱ्याइदिन्छु भनी एकान्त स्थलमा चुम्बन गर्दै करणी गर्ने उद्देश्यले भुइँमा लडाईं निज बालिकामाथि चढ्दाको अवस्थामा साथमा रहेकी पीडितकी बहिनी प्रमिला रसाइली चिच्याएको कारणबाट करणी गर्न नपाएको अवस्था प्रमाणित भएकोले निज प्रतिवादी दिपक परियारलाई आरोपित कसुरबमोजिम मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १, ३(२) र ५ नं. अन्तर्गतको कसुरमा ऐ. को ३(२) र ५ नं. बमोजिम ३ वर्ष ६ महिना कैद ठहर गरी पुनरावेदन अदालत विराटनगरबाट मिति २०६५।०५।१२ भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत : ध्रुवबहादुर कुँवर

कम्प्युटर: हर्कमाया राई

इति संवत् २०७६ कात्तिक २४ गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं. ७

१

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०६७-CR-१३१४, लागु औषध, नेपाल सरकार वि. खगेन्द्रराज आडदम्बे

वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा, मिति २०६६।०३।२३ गते बेलुका अं २१ बजेको समयमा यात्रुको विषयमा वादविवाद भई झगडा परी होहल्ला भएपछि प्रहरी आई प्रतिवादी खगेन्द्रराज आड्गदेम्बेलाई नियन्त्रणमा लिएपछि निजको शरीर तथा गाडी खानतलासी गर्दा गाडीबाट खुकुरी १ थान, कोरेक्स लेखिएको सिसी १ थान, र ११०६ ग्राम गाँजा बरामद भएको भन्ने बरामदी मुचुल्का देखिन्छ । मैले चलाउने गरेको गाडीबाट खुकुरी र कोरेक्स सिसी थान १ बरामद भएकोमा स्वीकार गरी गाँजा मेरो होइन भनी अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गरेको देखिन्छ । प्रतिवादीले अदालतमा आई बरामद खुकुरी आत्मरक्षाको लागि गाडीमा राखेको र कोरेक्स औषधी मैले भारत नक्सालमा जाँचाई डाक्टरको सल्लाहअनुसार खोकीको औषधीको रूपमा दिनको ३ पटक खाने गरेको छु भनी बयान गरेको देखिन्छ । यसरी बरामद भएको कोरेक्स १ सिसी मात्र भई सोकोरेक्स प्रतिवादीले खोकीको औषधीको रूपमा डाक्टरको सल्लाहबमोजिम प्रयोग गरेको देखिएको र सोकोरेक्सको मात्रा १ सिसी मात्र हुँदा सोकोरेक्स औषधीको रूपमा प्रयोग गर्न सकिने नै हुन्छ यी प्रतिवादीले कोरेक्सको मात्रा बढी नै देखिएको भए सो लागु औषध भनिएको कोरेक्स ओसारपसार गरी सञ्चय गरेको भनी अनुमान गर्न सकिने नै हुन्छ, तर

सोकोरेक्स १ सिसी प्रतिवादीले खोकीको औषधीको रूपमा प्रयोग गरेको देखिएको हुँदा सोतर्फ सजाय गर्न न्यायोचित नहुने हुँदा सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

प्रतिवादीले चलाएको मे १ ज ६९१ नं.को गाडीबाट लागु औषध गाँजा ११०६ ग्राम बरामद भएको बरामदी मुचुल्काबाट देखिएको अवस्थामा उक्त गाडी लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १८ बमोजिम उक्त गाडी जफत गर्नु पर्नेमा सोतर्फ केही नबोली पुनरावेदन अदालत इलामबाट भएको फैसला त्रुटिपूर्ण छ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरतर्फ हेर्दा, लागु औषध नियन्त्रण ऐन, २०३३ को दफा १८ को विद्यमान कानूनी व्यवस्था हेर्दा, “यस ऐनअन्तर्गत सजाय हुने अपराधसित सम्बन्धित सबै लागु औषध तथा त्यस्तो लागु औषध निर्माण वा उत्पादन गर्न प्रयोग गरिएका सबै माल सामान तथा यन्त्रहरू जफत हुनेछन् र त्यस्तो लागु औषध राखी ओसारपसार गर्न प्रयोग गरिएका रेल तथा हवाईजहाजबाहेक जुनसुकै सवारीसमेत जफत हुनेछ । तर सो सवारी त्यस्तो अपराध गर्न प्रयोग गरिने वा गरिएको कुरा सवारी धनीलाई थाहा थिएन भन्ने कुराको प्रमाण निजले पेश गर्न सकेमा भने त्यस्तो सवारी साधन जफत गरिने छैन” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिने ।

लागु औषध नियन्त्रण ऐन, २०३३ को दफा १८ मा भएको कानूनी व्यवस्थाअनुसार, लागु औषधको कारोबार गर्ने सिलसिलामा लागु औषध ओसारपसार गर्नको लागि प्रयोग भएको सवारी जफत गर्ने भन्ने रहेको देखिन्छ । प्रतिवादीले चलाउने गरेको मे १ ज ६९१ नं.को का यात्रु ओसारपसार गर्ने कार्य गरेको भन्ने देखिन्छ । बिहानदेखि यात्रुहरू बोकी

पुन्याउने कार्य गरेको भन्ने खुल्न आएको छ । सो गाडी बिर्तामोडमा रोकी यात्रुसमेत रहेको अवस्थामा आफ्नो यात्रुलाई माइक्रोबसले लगेको निहुँमा प्रतिवादीले झैझगडा गर्न पुगेको देखिन्छ । सो स्थानबाट प्रहरीले प्रतिवादी र गाडी नियन्त्रणमा लिई सो स्थानबाट इलाका प्रहरी कार्यलयमा लगेको भन्ने देखिन्छ । प्रतिवादीले अनुसन्धान अधिकारी तथा सुरु अदालतमा बयान गर्दा लागुऔषध गाँजा कसले राखी दियो मलाई थाहा भएन भनी बयान गरेको देखियो । यसैगरी मौकामा कागज गर्ने धनीकला राई र गोविन्द कटुवालले यी प्रतिवादी लागु औषध गाँजा ओसारपसार गर्ने मानिस होइनन्, गाडी चलाई जीविकोपार्जन गर्ने मानिस हुन् । उक्त बरामद भएको लागु औषध गाँजा र कोरेक्स घटनास्थलमा खान तलासी लिई बरामद भएको होइन । पछि इलाका प्रहरी कार्यालयमा चेकजाँच हुँदा गाँजासमेत फेला परेको हो भन्नेसमेत सुनेको हौं भनी सुरु अदालतमा बकपत्र गरेको देखियो । गाडी यात्रुबाहक रहेको र लागु औषध बरामद पनि घटनास्थलमा नभई भन्ने बरामदी मुचुल्कामा कागज गर्ने व्यक्तिहरूले अदालतमा आई बकपत्र गरेको देखिँदा यस्ता विवादास्पद प्रमाणका आधारमा जीविकोपार्जनका लागि प्रयोग भएको गाडी जफत गर्नु न्यायोचित देखिन आएन । यी प्रतिवादीलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १४(१) (घ)(३) बमोजिम ६ महिना कैद र रु.२,०००।- (दुई हजार) जरिवाना हुने ठहरी फैसला भएको अवस्थामा गाडी जफत गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः विवेचित आधार र कारणहरूसमेतबाट प्रतिवादी खगेन्द्रराज आङ्गदम्बेलाई सुरु झापा जिल्ला अदालतबाट मिति २०६६।०९।२६ मा सफाइ दिने ठहरी भएको फैसला उल्टी हुने भई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १४(१)(घ)(३)

बमोजिम ६(छ) महिना कैद र रु.२,०००।- जरिवाना हुने ठहर्‍याई कोरेक्सतर्फ सजाय नगर्ने र गाडी जफतको सम्बन्धमा नबोली पुनरावेदन अदालत इलामबाट मिति २०६७।१।१६ मा भएको फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: लोकबहादुर हमाल

इति संवत् २०७४ साल भदौ २७ गते रोज ३ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ, ०७३-CR-१६४३, कर्तव्य ज्यान, रामचन्द्र प्रजापति वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादी रामचन्द्र प्रजापतिले बयानको क्रममा मृतकलाई अनुहारमा मुक्काले प्रहार गरेको तथ्यलाई स्वीकार नै गरी बयान बेहोरा लेखाएको पाइन्छ। प्रतिवादीको उक्त स्वीकारोक्ति लास प्रकृति मुचुल्का तथा शवपरीक्षण प्रतिवेदनसमेतबाट पुष्टि भइरहेको देखिन्छ। सो तथ्यलाई आमा र बुबाको बिचमा झगडा भइरहन्थ्यो भन्ने जाहेरी बेहोरालाई बकपत्रद्वारा पुष्टि गरिदिएको देखिन्छ। प्रतिवादी स्वयंमले पुनरावेदनपत्रमा भवितव्य ठहर गरिपाउँ भनी जिकिर लिएको देखिँदा निजले मृतकलाई कुटपिट गरेको तथ्यलाई स्वीकार नै गरेको देखिने।

कुनै वारदात भवितव्यबाट घट्टन गएको हो भनी जिकिर लिने पक्षले सो कार्य दुर्घटना थियो, आपराधिक मनसाय र ज्ञानले गरिएको थिएन। उचित सतर्कता र सावधानी राखिएको थियो भन्ने कुरा प्रमाणित गर्नु पर्दछ। यस्तो अवस्थामा ज्यानसम्बन्धी महलको ५ नं. बमोजिमको भवितव्यको कसुर स्थापित हुन सक्ने।

तर प्रस्तुत वारदातमा प्रतिवादी रामचन्द्र प्रजापतिले अदालतसमक्षको बयानको क्रममा मृतक गीता कार्कीलाई कुटपिट गरेकोमा साबित रही बयान

गरेको देखिन्छ। आफूले मृतकलाई पाइपले कुटपिट गरेको होइन भन्न नसकी केवल नशाको सुरमा भएकोले कुटपिट गरे नगरेको थाहा भएन भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ। मृतकको लासजाँच मुचुल्कामा पनि मृतकको अनुहारमा धेरै चोटपटक रहेको भनी उल्लेख भएको तथा मृत्युको कारण कुटपिटबाट भएको भनी शव परीक्षण प्रतिवेदन (Autopsy Report) बाट समेत देखिएको अवस्थामा प्रतिवादीको पटकपटकको प्रहारबाट गीता कार्कीको मृत्यु हुन गएको देखिँदा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको ५ नं. बमोजिम भवितव्य तर्फमात्र सजाय गरिपाउँ भन्ने प्रतिवादी रामचन्द्र प्रजापतिको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अतः प्रतिवादी रामचन्द्र प्रजापतिलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १४ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७३।८।६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत : तीर्थराज भट्टराई

इति संवत् २०७५ साल कात्तिक १३ गते रोज ३ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०६९-WO-१४१३, उत्प्रेषण / परमादेश, पार्वती देवी वि. भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

प्रस्तुत रिट निवेदनको मिसिल संलग्न कागजात हेर्दा जिल्ला सर्लाही, गा.वि.स. सेखौना वडा नं. ८ कि.नं. २९२ बाट किताकाट भई कायम भएको हालको कि.नं. ४१८ को क्षेत्रफल वि. ०-०-१३^१/_३ जग्गाको मोही सीताराम महतो कोइरी परलोक भइसकेपछि रिट निवेदिका पार्वती देवीले भूमिसुधार कार्यालय, सर्लाहीमा मोही नामसारीको निवेदन गरेको देखियो। उक्त कार्यालयबाट मिति २०६७।०४।१६

मा मोही नामसारी हुने गरी फैसला भएकोमा सो फैसलाउपर जग्गाधनी जनक महतो कोइरीले पुनरावेदन अदालत जनकपुरमा पुनरावेदन गरेको देखियो । सो अदालतबाट मिति २०६९।०१।०८ मा निवेदिकाका पतिको नाम मोही महलमा नदेखिएको, बाली बुझाएको भरपाई पेस गर्न नसकेको, १ नं. लगत र २ नं. अनुसूचीसमेत नभएको, ३ नं. मोहीयानी हकको प्रमाणपत्र कुन जग्गाको भन्ने कुरा उल्लेख नभएको अवस्थामा मोही नामसारी हुने ठहर गरेको भूमिसुधार कार्यालय, सर्लाहीको मिति २०६७।०४।१६ को निर्णय त्रुटिपूर्ण देखिँदा उल्टि भई वादी दाबी पुग्न नसक्ने ठहरी फैसला भएको देखिने । सो फैसलाउपर रिट निवेदिका पार्वती देवीले यस अदालतमा पुनरावेदन गरेकोमा मिति २०७०।०२।०३ मा भूमिसुधार कार्यालय, सर्लाहीको मिति २०६७।०४।१६ को निर्णय उल्टी भई वादी दाबी नपुग्ने भनी फैसला भएको पुनरावेदन अदालत जनकपुरको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भनी यस अदालतबाट फैसलासमेत भइसकेको देखिन्छ । यसरी माथि उल्लिखित बेहोराबाट सम्बन्धित भूमिसुधार कार्यालय, सर्लाही र पुनरावेदन लाग्ने अदालतहरूसमेतबाट तहतह भएका फैसलाको परिणामस्वरूप विवादको निरूपण भइसकेको पाइयो रिट निवेदिकाले नियमित कानूनी प्रक्रियाबाट दाबीगरी हारजित भइसकेको देखिने ।

वस्तुतः उत्प्रेषणको रिट भनेको मातहत अदालत वा अधिकारीले गरेको निर्णय वा अन्तिम आदेश त्रुटिपूर्ण भई त्यस्तो निर्णय वा आदेशबाट कुनै व्यक्तिको हक अधिकारमा असर परेको छ, तर सो निर्णय वा अन्तिम आदेशउपर पुनरावेदन लाग्ने व्यवस्था छैन वा त्यस्तो उपचारको व्यवस्था भए पनि अपर्याप्त र प्रभावहीन छ भने त्यस्तो निर्णय वा अन्तिम आदेश बदर गर्ने प्रयोजनका लागि आकर्षित

हुने । रिट निवेदिकाले नियमित कानूनी प्रक्रियाबाट पुनरावेदन लाग्ने अदालतहरूसमेतबाट सुनुवाइको अवसर प्राप्त गरी फैसलासमेत अन्तिम भएर रहेको अवस्थामा जग्गाको खेस्ता र जग्गाधनी प्रमाणपुर्जाको मोही महलमा रिट निवेदिकाका पति सीताराम महतो कोइरीको नाउँ यथावत रूपमा लेख्नु लेखाउनु भन्ने उत्प्रेषणयुक्त परमादेशको आदेशसमेतको माग दाबी लिई रिट क्षेत्रमा प्रवेश गरेको पाइयो । यसरी सामान्य कानूनी मार्गबाट निरूपण भइसकेको विषयलाई रिट क्षेत्रबाट हेरी इन्साफ गर्न मिल्ने नदेखिने ।

तसर्थ उल्लिखित आधार एवम् कारणसमेतबाट यही विवादित जग्गाको मोही नामसारी मुद्दा परी यस अदालतबाट मिति २०७०।२।३ मा यी निवेदिकाको मोही नामसारी नहुने गरी फैसला भई अन्तिम भएर रहेको हुँदा सो फैसलाको परिणामस्वरूप विवादको निरूपण भइसकेको देखिएकोले निवेदन मागबमोजिम आदेश जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : कृष्णप्रसाद अधिकारी

इति संवत् २०७६ साल असार ४ गते रोज ४ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा, ०७३-CR-०४८७, ११९०, कर्तव्य ज्यान, धनबहादुर थापामगर वि. नेपाल सरकार

यसरी मृतक फैजाद अहमदको मृत्यु गोली प्रहारबाट भएको लासको प्रकृति एवम् लासजाँच मुचुल्काबाट देखिन्छ । मृतकलाई प्रहार भएको गोलीसहितको पेस्तोल प्रतिवादी धनबहादुर थापामगरको डेराकोठाबाट बरामद भएको र वारदातको दिन र समयमा प्रतिवादीले चलाएको ट्याक्सी प्रयोग गरी गोली प्रहार भएको मिसिल प्रमाणबाट देखिने ।

प्रतिवादी धनबहादुर थापाले वारदातको

दिन काठमाडौंको कालिमाटीस्थित सोल्टीमोडबाट दरबारमार्गसम्म ल्याएको र सोभन्दा अगाडि पनि फोन सम्पर्क गरी पटकपटक सोही ट्याक्सी प्रयोग गरेको देखिएको र घटनापश्चात् पनि सोही ट्याक्सीमा चढी भद्रकालीसम्म गएको तथा वारदातमा प्रयोग भएको हतियार (Pestol) र सोमा जाने गोलीसमेत निजकै कोठाबाट बरामद भएको हुँदा प्रतिवादी धनबहादुर मगरसमेतको संलग्नता र मिलेमतो एवम् योजनामा फैजन अहमदको दैनिक क्रियाकलापहरूको अवलोकन गरी वारदात घटाएको हुँदा ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. को कसुर अपराधमा सजाय गरिपाउँ भनी अभियोग दाबी लिएको पाइन्छ । धार भएको वा नभएको जोखिमी हतियार गैहले हानी रोपी घोची ज्यान मारेमा ज्यानसम्बन्धीको १३(१) नं., विष ख्वाई ज्यान मारेकोमा १३(२), लाठा ढुंगा र सानातिना हातहतियारले कुटी हानी रोपी घोची ज्यान मारेमा १३(३), जुनसुकै कुरा गरिकन पनि ज्यान मार्न वचन दिनेलाई वा वारदात भइरहेको ठाउँमा गई ज्यान मार्नलाई संयोग पारिदिन निमित्त मार्ने मानिसको जिउमा हात हाली पक्री समाती दिनेलाई १३(४) बमोजिम कसुर ठहर भई सजाय हुने व्यवस्था देखिन्छ । माथि वर्णित कुनै पनि कार्य यी प्रतिवादीबाट भएको भनी अभियोजन पक्षले अभियोगसमेत पनि लगाउन नसकेको अवस्थामा अभियोग दाबीबमोजिम १३(३) नं. बमोजिम सजाय हुनुपर्दछ भन्ने नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने नदेखिने ।

मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७(१) नं. बमोजिम सजाय गर्नको लागि बारूद, विष दिने वा ज्यान मार्नको निमित्त वारदात गरिरहेको स्थानमा हतियार साथमा लिई मौजुद रहेको अवस्था विद्यमान हुनुपर्दछ । प्रस्तुत मुद्दामा अभियोजन पक्षले प्रतिवादी धनबहादुर थापा मगरबाट १७(१) मा उल्लिखित कुनै

पनि कार्यमा संलग्न भएको भनी अभियोग लगाउन सकेको पाइँदैन । १७(१) नं. आकर्षित हुनका लागि ज्यान मार्नलाई भनी हतियार मागेमा जानीजानी हतियार दिएको अवस्था वारदात स्थलमा हतियार साथमा लिई मौजुद रहेको अवस्था हुनु पर्दछ । मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट यी प्रतिवादीले हतियार दिएको वा वारदातस्थलमा हातहतियार साथमा लिई मौजुद रहेको भन्ने पुष्टि गरेको अवस्था पनि देखिँदैन । यस स्थितिमा यी प्रतिवादीलाई १७(१) नं. बमोजिमको सजाय गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला मुनासिब रहेछ भन्न मिल्ने देखिएन । १७(२) नं. आकर्षित हुन्छ कि भन्नलाई घेरा दिने, बाटो गौंडा छेक्ने वा भाग्न उम्कन नपाउनेसमेत गैह काम गरी संयोग पारिदिएको अवस्था प्रस्तुत मुद्दामा यी प्रतिवादीले गरेको भनी मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट पुष्टि भएको वा सो सम्बन्धमा कुनै अभियोग लगाएको अवस्था पनि नदेखिने ।

प्रतिवादी धनबहादुर थापामगरले फैजान अहमदको हत्यामा संलग्न हतियारधारी व्यक्तिहरूलाई आफ्नो ट्याक्सीमा राखी कालिमाटीबाट वारदातस्थल छेउसम्म ल्याएको र पर्खेर बसी हत्या गरी फर्कने क्रममा सोही ट्याक्सीमा राखी भद्रकालीसम्म लगेर छाडिदिएको र ती व्यक्तिहरूले आफ्नो ट्याक्सीमा छाडी गएको पेस्तोल तथा गोलीहरू आफ्नो कोठामा लगी राखेको तथ्यमा साबित नै भएको पाइने ।

यसरी प्रतिवादी वारदात मितिभन्दा अगाडिदेखि नै फैजान अहमदको हत्यामा संलग्न हतियारधारी व्यक्तिहरूलाई आफ्नो ट्याक्सीमा राखी ल्याउने लाने गरेको र वारदात मितिमा समेत वारदात स्थलसम्म उनीहरूलाई साथमा लिई गएको देखिन्छ । वारदातपश्चात् फेला परेको हतियार सुरक्षा निकायमा खबर गरी बुझाउनुको सट्टा आफ्नो

घरमा लुकाई छिपाई राखी आफूसमेत फरार रहेको र वारदातपश्चात् समेत आरोपीहरूलाई आफ्नो ट्याक्सीमा राखी फरार हुन सहयोग गरेकोसमेतका प्रतिवादीका कार्यहरू मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७(३) नं. बमोजिम अरू किसिमसँग मत सल्लाहमा पसेको स्थापित हुन आएको देखिँदा प्रतिवादी धनबहादुर थापामगरलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १७(१) नं. बमोजिम १० वर्ष कैदको सजाय हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको मिति २०७३।१।२१ को फैसला केही उल्टी भई प्रतिवादी धनबहादुर थापामगरलाई ज्यानसम्बन्धी महलको १७(३) नं. बमोजिम तीन वर्ष कैदको सजाय हुने।

इजलास अधिकृत: तीर्थराज भट्टराई

इति संवत् २०७५ साल कात्तिक १२ गते रोज २ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री हरिकृष्ण कार्की र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७५-WO-०५३५, उत्प्रेषण / परमादेश, कैलाशनाथ पाण्डे वि. भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयसमेत

रिट निवेदक नेपाल इन्जिनियरिङ सेवा, सर्वे समूहको रा.प.तृतीय श्रेणीको निजामती कर्मचारी रहेको र निवेदकलाई मिति २०७५।६।१८ को निर्णयले नापी कार्यालय, बुटवलमा कामकाज गर्न खटाएकोमा भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको मिति २०७५।८।२१ को निर्णयानुसार नापी कार्यालय, रामपुर, पाल्पामा काज खटाएको देखिने।

निवेदक केलाशनाथ पाण्डेलाई मिति २०७५।६।१८ को निर्णयले नापी कार्यालय, बुटवलमा कामकाज गर्न खटाएकोमा भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको मिति २०७५।८।२१ को निर्णयानुसार नापी कार्यालय, रामपुर, पाल्पामा

काजमा खटाएको देखिँदा निजले अवधि नपुगी सरूवा गरिएको भन्ने निवेदन दाबी युक्तियुक्त र तथ्यमा आधारित भई लिएको नदेखिने।

निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा १८क मा काजसम्बन्धी व्यवस्थाअन्तर्गत "निजामती कर्मचारीलाई निज कार्यरत रहेको मन्त्रालय, सचिवालय, आयोग, विभाग वा कार्यालयबाट सोही निकायको काममा मात्र अन्य स्थानमा काज खटाउन सकिनेछ।" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ। यसरी हेर्दा रिट निवेदकलाई नापी कार्यालय, बुटवलबाट नापी कार्यालय, रामपुर, पाल्पामा समान पदमा कामकाज गर्न खटाई पठाएको देखियो। यसरी काज सरूवा गर्नु पर्ने कारणको रूपमा द्वन्द्वको कारण क्षतिग्रस्त भूमि लगत र नाप नक्सा गरी पुनःस्थापनाको कार्यको लागि रिट निवेदकको अनुभव, ज्ञान र सीपको उपयोग गरी जग्गा नापजाँचको कार्यलाई गुणस्तरीय बनाउने भन्ने कारणसमेत खुलाई काज सरूवाको निर्णय भएको भन्ने भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयको लिखित जवाफसमेतबाट देखिँदा उक्त काजसम्बन्धी निर्णय अनाधिकृत, दुराशययुक्त र गैरकानूनी रहेको भन्ने निवेदन दाबी कानूनसम्मत नदेखिने।

अतः निजामती सेवा ऐन तथा नियमावलीबमोजिम शुद्ध प्रशासनिक अधिकारको प्रयोग गरी तोकिएबमोजिमको कामकाज गर्न खटाउन प्रचलित कानूनले बन्देज लगाएको नदेखिएको अवस्थामा कानूनबमोजिम भए गरेको काजसम्बन्धी निर्णयबाट रिटनिवेदकको नेपालको संविधान, २०७२ द्वारा प्रदत्त मौलिक हकको हनन भएको मान्न मिलेन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: तीर्थराज भट्टराई

इति संवत् २०७५ साल फागुन ५ गते रोज १ शुभम्।

इजलास नं. ८

१

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा, ०६७-WO-०१८५, उत्प्रेषण / परमादेश, धर्मराज भुसाल वि. गृह मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

जिल्ला प्रहरी कार्यालय, पाल्पाबाट च.नं.७५२, मिति २०५८।०६।०२ मा पाल्पा जिल्ला, हुँगी गा.वि.स., वडा नं.२ स्थित निवेदक धर्मराज भुसालको घरदैलोमा मुलुकी ऐन, अ.बं.११० नं. बमोजिम कार्यालयमा हाजिर हुन आउनेसम्बन्धी सूचना टाँस गरेको मुचुल्का प्रहरी प्रधान कार्यालयमा पठाएको पाइन्छ । प्र.ना.नि. धर्मराज भुसाल मिति २०५८।०३।१८ को पत्रसाथ आफ्नो दरबन्दीमा ७ दिनभित्र हाजिर हुन गएकोमा निज कार्यालयमा हाजिर नभई लामो समयसम्म गैरहाजिर रही खोजतलास गर्दासमेत सम्पर्कमा नरहेको हुँदा निजलाई सेवाबाट हटाउन प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ८९(२) बमोजिम रित पुऱ्याई रहन नपर्ने भनी सफाइको मौका दिन नपर्ने भनी प्रहरी प्रधान कार्यालयबाट मिति २०५८।०६।२३ मा निर्णय भएको देखिन्छ । सोही मितिमा रिट निवेदक धर्मराज भुसाललाई प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ८८(ग), (ङ) र (झ) को कसुरमा ऐ.को नियम ८४(छ) बमोजिम भविष्यमा सरकारी नोकरीको लागि अयोग्य नठहरिने गरी नोकरीबाट हटाउने निर्णय प्रहरी महानिरीक्षकबाट भएको देखिने ।

रिट निवेदकले आफू मिति २०५८।३।१६ देखि हेपाटाइटिस रोगले ग्रसित भएको भन्ने दाबी लिएको पाइन्छ । आफू रोगले बिरामी भए समयमा नै

सम्बन्धित निकायमा जानकारी गराई कानूनसम्मत बिदा तथा उपचारको व्यवस्था मिलाउने प्रयत्न गर्नुपर्ने देखिन्छ । प्रथम पटक ८२ दिनसम्म कुनै सूचना विना आफ्नो दरबन्दी रहेको कार्यालयमा गैरहाजिर रहेको र आफूलाई प्रथम पटक कारबारी भई पुनः दरबन्दी रहेको कार्यालयमा ७ दिनभित्र हाजिर हुन भनी रमाना दिएपश्चात् मात्र निवेदकले आफू बिरामी भएको भन्ने दाबी लिएको पाइने ।

रिट निवेदक पहिलो पटक ८२ दिन कार्यालयमा अनुपस्थित रहि पछि प्रहरी प्रधान कार्यालयमा हाजिर हुन आएपश्चात् उक्त ८२ दिन निजको सञ्चित बिदाबाट कट्टा गरी २ ग्रेड तलब वृद्धि रोक्का गर्ने गरी निर्णय भई ७ दिनभित्र दरबन्दी रहेको जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बाजुरामा हाजिर हुनु भनी रमाना पठाएको देखिन्छ । एक पटक विभागीय सजाय पाई दोस्रो पटकको रमानापश्चात् पनि निज निवेदक आफ्नो दरबन्दी रहेको कार्यालयमा हाजिर हुन गएको देखिँदैन । सुदूरपश्चिम क्षेत्रीय प्रहरी कार्यालय, दिपायलबाट निवेदकउपर नोकरीबाट हटाउनेतर्फ प्रहरी प्रधान कार्यालय, काठमाडौंमा कारबाही सिफारिस गरेकोमा निज निवेदक हाजिर हुन नआएमा नोकरीबाट हटाउने कारबाही गरिने भन्ने सूचना निजको घर दैलोमा टाँस भई तामेलसमेत भएको देखिन्छ । सो म्यादमा निज कार्यालयमा हाजिर नै हुन नआएको र निज आफ्नो कार्यालय तथा तालुक कार्यालयमा सम्पर्कसम्म पनि गर्न नआई गैरहाजिर भएको हुँदा निजसँग सम्पर्क हुने आधार पनि देखिँदैन । निवेदकलाई आफ्नो भनाइ राख्ने अवसर विपक्षी निकायबाट दिएकै देखिन्छ । तर निवेदकले आफ्नोतर्फबाट प्रहरी सङ्गठनप्रति गर्नुपर्ने कर्तव्य तथा जिम्मेवारी बहन गरेको नदेखिने ।

रिट निवेदक कार्यरत प्रहरी सङ्गठन जनताको जिउ, धन तथा शान्ति सुरक्षासँग प्रत्यक्ष

सरोकार रहेको सङ्गठन हो । यस्तो सङ्गठनमा कार्यरत कर्मचारीले प्रहरी ऐन तथा नियमावलीमा उल्लेख भएको कानून एवम् नियम कठोरताका साथ आत्मसाथ गरी परिपालना गर्नुपर्ने हुन्छ । प्रहरी कर्मचारी अनुशासनमा नरहने हो भने प्रहरी सङ्गठनको Chain of Command कायम रहन सक्दैन । प्रहरी सङ्गठनको Chain of Command कायम नरहेमा सिङ्गो प्रहरी सङ्गठनको उद्देश्य पूरा हुन सक्दैन । यदि प्रहरी सङ्गठनमा कार्यरत प्रहरी कर्मचारी बिरामी भएमा समयमा नै सम्बन्धित निकायमा सम्पर्क गरी विधिसम्मत बिदा तथा उपचारको व्यवस्थातर्फ आवश्यक पहल हुनुपर्ने हुन्छ । आफू बिरामी भएको कुरा समयमै जानकारी नगराई पछि कारबाहीको उठान भएको अवस्थामा बिरामी भएको भनी रिट निवेदकले दाबी लिनु मनासिब देखिन नआउने ।

अतः रिट निवेदकलाई मिति २०५८।०६।२३ मा प्रहरी नियमावली, २०४९ को नियम ८८(ग), (ङ) र (छ) को कसुरमा ऐ.को नियम ८४(छ) बमोजिम भविष्यमा सरकारी नोकरीको लागि अयोग्य नठहरिने गरी प्रहरी महानिरीक्षकबाट भएको निर्णय र सो निर्णयलाई सदर गर्ने गरी गृह मन्त्रालयको मिति २०६६।०९।१९ को निर्णय कानूनबमोजिम नै रहेको देखियो । उक्त निर्णयहरू बदर गरी सेवामा पुनर्बहाली गरिपाउँ भन्ने निवेदन दाबी मनासिब नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: कालिबहादुर साम्यू लिम्बू
इति संवत् २०७६ साल असार १७ गते रोज ३ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०६७-CI-१६४८ र ०६७-CI-१५२२, करारबमोजिम दायित्व पूरा गरिपाउँ, अग्नीविलास अधिकारी वि. सुरेन्द्र प्रकाश मानन्धर र सुरेन्द्र प्रकाश

मानन्धर वि. अग्नीविलास अधिकारी

मुलुकी ऐन, रजिस्ट्रेसनको महलको १ नं. हेर्दा अचल सम्पत्तिलाई बिक्री गरी वा अरु कुनै किसिमले आफ्नो हक छाडिदिएको लिखत अनिवार्य रूपमा रजिस्ट्रेसन पारित गराउनु पर्ने बाध्यात्मक कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ । करार ऐन, २०५६ को दफा ८८ ले व्यवस्था गरेको रजिस्ट्रेसन पारित गराउनु पर्ने अनिवार्यताको परिप्रेक्ष्यमा त्यस्तो रित पूरा नगरी भए गरेको मिति २०६४।११।२६ को करारको आधारमा वादी दाबीअनुसारको जग्गाको रजिस्ट्रेसन पारित गराई दिन मिल्ने देखिँदैन । यस कानूनी व्यवस्थाको रोहमा वादी दाबीअनुसारको अचल सम्पत्ति पारित गराई दिन नमिल्ने भनी सुरु अदालतले गरेको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसला सो हदसम्म मिलेकै देखिन आयो । उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाको सन्दर्भमा करारबमोजिम फिराद दाबीअनुसारको जग्गा नै पारित गराइपाउँ भन्ने पुनरावेदक वादी अग्नीविलास अधिकारीको पुनरावेदन दाबी मनासिब देखिन नआउने ।

रजिस्ट्रेसनको महलको ६ नं. विपरीत हुने गरी करार अनुसारको थैली र सोको कानूनबमोजिम ब्याज वादीले प्रतिवादीबाट भरी पाउने कानूनी व्यवस्थाअनुरूप सो विषयमा उपचार प्राप्त गर्न वादीको फिराद परेमा हुने नै हुँदा भनी वादी दाबी र पुनरावेदन जिकिर बाहिर गई न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ८(१) विपरीत हुने गरी भएको हदसम्मको फैसला उल्टी गरिपाउँ भन्ने सुरेन्द्र प्रकाश मानन्धरको मुख्य पुनरावेदन जिकिर रहेको देखिन्छ । प्रतिवादी सुरेन्द्र प्रकाश मानन्धरका नाउँमा दर्ता रहेको कि.नं. ३१६ को जग्गामध्ये पश्चिमतर्फ मोही भागबापत आधा जग्गा छुट्याई बाँकी आधा जग्गा वादी अग्नीविलास

अधिकारीलाई बिक्री गर्ने गरी मिति २०६४।१।१२६ मा बैनाबापत रु.२,००,०००।- बुझी लिई दुई महिनाभित्र निजलाई जग्गा रजिस्ट्रेसन पारित गरी दिने गरी दुवै पक्षका बिच करारको लिखत खडा भएको तथ्यमा कुनै विवाद देखिँदैन । यी पुनरावेदक वादी प्रतिवादीहरूका बिचमा भएको मिति २०६४।१।१२६ को करारको सर्त नं. ६ मा करारका सर्तहरू कुनै पक्षले उल्लङ्घन गरेमा मार्का पर्ने पक्षले उजुरबाजुर गरी आफूलाई परेको क्षतिबापत क्षतिपूर्ति माग गर्न पाउनेसमेत व्यवस्था रहेको पाइन्छ । करार ऐन, २०५६ को दफा ४ अनुसार उल्लिखित करार उल्लङ्घन भएको अवस्थामा करार उल्लङ्घन भएबापत उपचारको प्रकृति निर्धारण गर्ने र करारबमोजिमको विवाद समाधान गर्ने उपाय निश्चित गर्न सम्बन्धित पक्षहरू स्वायत्त रहेको पाइने ।

दुवै पक्षहरूको बिचमा करारमा उल्लेख भएको रु.२,००,०००।- बैनाबापत प्रतिवादीले बुझी लिएकोमा प्रतिवादीले स्वीकार गरिरहेको अवस्था देखिन्छ । यसै सन्दर्भमा रजिस्ट्रेसनको महलको ६ नं. हेर्दा रजिस्ट्रेसन गराउनु पर्ने घरायसको लिखतमा... थैली परेकोमा सो थैली र लिखतबमोजिमको सम्पत्ति भोग गर्न नपाएकोमा भोग गर्न नपाए जतिको कानूनबमोजिमको ब्याजसमेत साहुले कपाली सरह भराई लिन पाउँछ भनी साहुले कपालीसरह भराई लिन पाउने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । बिगो र क्षतिपूर्तितर्फ वादीले कानूनी उपचार माग गर्न आएमा उसै बखत कानूनबमोजिम हुने भनी पुनरावेदन अदालतको फैसलामा उल्लेख भएको पाइयो । सम्झौताबमोजिम वादीले बिगो र क्षतिपूर्ति पाएको भन्ने प्रतिवादीको कुनै जिकिर नरहेको अवस्थामा सो विषयमा उपचार प्राप्त गर्ने वादीको हक बाँकी नै रहेको देखिने ।

अतः विवेचित आधार कारणबाट करारमा लेखिएको जग्गा पारित गराइ पाउँ भन्ने वादी दाबी

पुग्न नसक्ने ठहर्‍याई काठमाडौं जिल्ला अदालतले मिति २०६६।१।३ मा गरेको फैसला माथिका विभिन्न प्रकरणहरूमा विवेचना गरेअनुसार सो हदसम्म मिलेको देखिँदा सदर हुने र बैनाबापतको बिगो र क्षतिपूर्तिसमेत भराई दिने ठहर्‍याएको हदसम्मको फैसला मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी हुने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६७।७।८ मा भएको फैसला मनासिबै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: दुर्गाप्रसाद भट्टराई
इति संवत् २०७५ साल वैशाख ७ गते रोज ६ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी., ०७३-CI-०१३४, जग्गा खिचोला
मेटाई पर्खाल भत्काई पाऊँ, शान्ति न्यौपाने वि. श्रीराम खत्री

नक्सा मुचुल्काबाट न.नं.६, ८ र ९ वादीको कि.नं.११६ को जग्गा रहेको देखिन्छ । यी ३ वटा न.नं.को कुल क्षेत्रफल ०-६-२-० हुने देखिन्छ भने प्रतिवादीले आफ्नै छोरालाई हक हस्तान्तरण गरेको कि.नं.११८ मा न.नं.१० को ०-३-२-० जग्गा रहेको पाइन्छ । प्रतिवादीको कि.नं.११८ मा ०-०-२-० जग्गा बढी नै रहेको देखिन्छ भने विवादित न.नं.९ को जग्गा जोड्दा मात्र कि.नं.११६ को दर्ता स्वेस्ताबमोजिमको जग्गाको क्षेत्रफल हुन आएको पाइन्छ । तसर्थ, विवादित न.नं.९ को ०-०-२-० जग्गा वादीको कि.नं.११६ को जग्गा भई प्रतिवादीले खिचोला गरेको ठहर गरेको हदसम्म पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

अब, प्रतिवादीले दाबीको जग्गा खिचोला गरेको तथ्य ठहर भएको जग्गामा वादीको भोग कहिलेबाट कायम हुने हो ? भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा, ने.का.प.२०५२, अड्क ४, नि.नं. ५०७९

मा ठोस प्रमाणको अभावमा परम्परादेखि पञ्चदान तथा पूजा गर्दै आएको भन्दैमा अर्काको सम्पत्तिमा भोग गर्न मिल्ने होइन' भनी यस अदालतबाट न्यायिक सिद्धान्त प्रतिपादन भएको देखिन्छ । यस सिद्धान्तको रोहमा जग्गा खिचोला ठहर भइसकेपश्चात् प्रतिवादीबाट गाईगोठको लागि निर्माण भएको पर्खाल तथा टहरो भत्केपछि दाबीले चलन गर्न पाउने भन्ने पुनरावेदन अदालतको फैसलाबाट सम्पत्तिमा भोगको अधिकारबाट वञ्चित हुनुपर्ने अवस्था सिर्जना हुन जाने देखिन्छ । व्यक्तिको सम्पत्तिसम्बन्धी हक मौलिक हक भई सम्पत्तिको हकलाई कानूनबमोजिम बाहेक अतिक्रमण तथा हरण गर्न मिल्ने पनि नदेखिने ।

मूलतः न.नं.९ को जग्गा वादीको कि.नं.११६ को जग्गाअन्तर्गत रहेको नक्सा मुचुल्कामा जनिएको र प्रतिवादीले खिचोला गरेको ठहरउपर निज प्रतिवादीको पुनरावेदन परेको छैन । न.नं.९ मा अवस्थित टहारा तथा पर्खाल अस्थायी प्रकृतिको संरचना रहेको देखिन्छ । सो निर्माण गर्दा कहींकतैबाट नक्सा पास गरी बनाएको पनि देखिँदैन । अस्थायी प्रकृतिको संरचना जहिले पनि निर्माण गर्न सक्ने र त्यस्तो संरचना चिरभोगको आधार हुन सक्ने पनि नहुने ।

वस्तुतः विवादित न.नं.९ को जग्गा वादीको कि.नं.११६ अन्तर्गत पर्ने भई प्रतिवादीले खिचोला गरेको ठहरी अन्तिम भइरहेको छ । वादीको हक दर्ता स्वामित्वको जग्गा हो भनी ठहर भई फैसला भएपछि सो जग्गा वादीले भोग गर्न नपाउने हो भने फैसलाको कुनै अर्थ र औचित्यसमेत रहँदैन । व्यक्तिको स्वामित्व रहेको जग्गामा भोगाधिकार स्वतः सिर्जना हुने हो । विवादित जग्गामा भएको संरचना नहटेसम्म वादीले भोग गर्न

नपाउनु सम्पत्तिउपरको स्वामित्वको सिद्धान्तविपरीत हुन जान्छ । तसर्थ, विवादित न.नं.९ को जग्गा वादीको ठहर भई फैसला अन्तिम रहेको स्थितिमा उक्त न.नं.९ मा रहेको टहारा तथा पर्खाल भत्काई वादीलाई चलन चलाई दिनु नै न्यायोचित हुने देखिँदा प्रतिवादीले निर्माण गरेको टहारा तथा पर्खाल भत्केपश्चात् वादीले भोगचलन गर्न पाउने ठहर्छ भन्ने हदसम्मको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेको देखिन आएन । प्रत्यर्थी प्रतिवादीको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् कानून व्यवसायीको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः विवेचित आधार कारणबाट वादी दाबी पुग्न नसक्ने गरी सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला उल्टी गरी विवादित न.नं.९ को जग्गा वादीको कि.नं.११६ को जग्गा भई प्रतिवादीले खिचोला गरेको ठहर गरी उक्त न.नं.९ मा बनेको टहारा तथा पर्खाल भत्केपश्चात् वादीले भोगचलन गर्न पाउने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७२।०५।०६ मा भएको फैसलामा विवादित न.नं.९ को जग्गामा प्रतिवादीले निर्माण गरेको टहारा तथा पर्खाल भत्केपश्चात् वादीले भोगचलन गर्न पाउने भन्ने हदसम्म मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई न.नं.९ को जग्गामा प्रतिवादीले बनाएको पर्खाल र टहारा भत्काई वादीले भोगचलन गर्न पाउने ।

इजलास अधिकृतः कालिबहादुर साम्यु लिम्बू
इति संवत् २०७६ साल असार १९ गते रोज ५ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७३-CR-१३९१, ज्यान मार्ने उद्योग, नेपाल सरकार वि. चन्द्रबहादुर विरकट्टा प्रतिवादी चन्द्रबहादुर विरकट्टाले उक्त वारदात भएको मिति २०७०।८।१८ गते दिनभर म र रीतमान आलेसँगै थियौं । दिनभर हामी सँगै घुमफिर

१ जोगमानन्द बज्रचार्य वि. प्रेमधर तुलाधर, पूर्ण इजलास, खिचोला हक कायमसमेत, ने.का.प.२०५२, श्रावण, नि.नं.५०७९

गरी साँझ हामी छुट्टिएर आआफ्नो घरमा गएका हौं। मैले रीतमान आलेलाई खुकुरी प्रहार गरी कुटपिट गरेको होइन। मेरो निजसँग कुनै रिसइबी झगडा थिएन। मैले रीतमानलाई ज्यान मार्ने मनसायले धारिलो खुकुरी प्रहार गरी घाइते बनाएको होइन भनी अनुसन्धान अधिकारी तथा अदालतमा आफूले उक्त घटना नघटाएको भनी दाबीको कसुरमा इन्कारी गरी बयान गरेको देखिन्छ। प्रतिवादी चन्द्रबहादुर विरकडाले रीतमान आलेलाई धारिलो हतियार प्रयोग गरी हानेको होइनन्। प्रतिवादी र रीतमान आलेको रात्रै सम्बन्ध थियो भनी प्रतिवादीको साक्षी भिमबहादुर साठी घरेले प्रतिवादीको बयानलाई थप पुष्टि हुने गरी बकपत्र गरेको देखियो। वारदातमा प्रयोग भएको हतियार वा अन्य दशी प्रमाण प्रतिवादीबाट बरामद भएको पाइँदैन। पीडित रीतमान आलेले अदालतमा आई बकपत्र गर्दा प्रतिवादी र म दुवैजना प्रतिवादीको मोटरसाइकलमा चढी मैले मोटरसाइकल चलाई घुम्न गएका थियौं तर मोटरसाइकल चलाउने क्रममा मोटरसाइकल सामान्य रूपमा पल्टिन पुग्यो। क्षतिपूर्तिबापत मैले केही रकम दिएँ। प्रतिवादीले मलाई उक्त मोटरसाइकल किन्नको लागि आग्रह गरेका थिए। मैले अस्वीकार गरेको थिए। घटना घट्ने राति म, श्रीमती, छोरा सँगै सुतेका थियौं। म चाहिँ पलडको छेउनिर सुतेको थिएँ। चन्द्रबहादुरको अनुहार चाहिँ मैले देखिन भनी बकपत्र गरेको देखिन्छ। प्रतिवादी र पीडित दिनभर सँगै घुमेको देखिन्छ। यसरी दिनभर सँग साथ घुमेको साथी चन्द्रबहादुर विरकडाले यी पीडित रीतमान आलेलाई राति आई खुकुरी प्रहार गर्नुपर्ने कुनै कारण मिसिल संलग्न प्रमाणबाट नदेखिने। घाइतेलाई प्रतिवादीले नै खुकुरी प्रहार गरेको देखेको भएमा तत्काल जाहेरी हुनुपर्नेमा सो नगरी लामो समयपछि प्रतिवादीलाई सार्वजनिक मुद्दामा पक्राउ

मिति २०७०।८।२५ गतेपश्चात् जाहेरी र वारदात सम्बन्धमा अनुसन्धान हुन पुगेको छ। दाबीको कसुरमा सुरु अनुसन्धानको क्रममा र अदालतमा समेत यी प्रतिवादीले इन्कारी बयान गरेको देखिन्छ। घाउ जाँच केश फारामबाट Fatal भन्ने देखिए तापनि हतियार प्रहार गर्नेमा यी प्रतिवादीको संलग्नता थियो भनी पुष्टि गर्ने आधार अभियोजन पक्षले पेस गर्न सकेको देखिँदैन। अभियोग दाबी प्रमाणित गर्ने दायित्व वादी अभियोजनकर्ताको हुनेमा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ बमोजिम कसुर प्रमाणित गर्न सकेको पनि मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट नदेखिने।

ज्यान मार्ने उद्योगको क्रियामा अभियुक्तको कार्य मनसायसहित कार्यान्वयन भएको हुनुपर्दछ। प्रतिवादी चन्द्रबहादुर विरकडाले आपराधिक उद्योगको कुन क्रिया कुन कार्यसँग कार्यान्वयन भएको हो सो कुरा मिसिल प्रमाणबाट पुष्टि हुन सकेको पाइँदैन। रीतमान आलेलाई मार्ने मनसाय राखी योजना बनाई सो कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले प्रतिवादी चन्द्रबहादुर विरकडा भएको र सो प्रयोजनका लागि वारदातमा उपस्थित भएर कुनै कार्य गरेको प्रमाणित नभएको अवस्थामा अभियोग मागदाबी एवम् पुनरावेदन जिकिरबमोजिम सजाय गर्नुपर्ने अवस्था विद्यमान नदेखिने।

अतः माथि विवेचित आधार कारणबाट प्रतिवादीले आरोपित कसुर गरेको प्रमाणबाट स्थापित हुन सकेको नदेखिँदा आरोपित कसुरबाट सफाइदिने ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०७१।७।२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।
इजलास अधिकृत: विद्याराज पौडेल
इति संवत् २०७४ साल माघ १४ गते रोज १ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री विश्वम्भरप्रसाद श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७०-WO-०९४४, परमादेश,

राजेन्द्रकुमार भुसालसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

विपक्षी प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको तर्फबाट पेस भएको लिखित जवाफ हेर्दा, भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालयको नं.९।२-०७१।०३।०१ को प्रस्ताव मं.प.बै.सं. १०।०७१, मिति २०७१।०३।०२ को मन्त्रिपरिषद्को बैठकमा पेस हुँदा सुकुम्बासी समस्या सामाधान आयोग गठन आदेश, २०७१ स्वीकृत गर्ने तथा आयोगको अध्यक्ष पदमा श्री शारदाप्रसाद सुवेदी, हंसपुर-४ कास्कीलाई नियुक्त गर्ने निर्णय भएको हो भन्ने उल्लेख भएको पाइन्छ। उक्त गठन आदेशको दफा ३ बमोजिम सुकुम्बासी समस्या सामाधान आयोगमा नेपाल सरकारले तोकेको व्यक्ति अध्यक्ष हुने, भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय, वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय, सहरी विकास मन्त्रालयका सचिवहरू- सदस्य तथा भूमि सुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालयले तोकेको २ जना महिलासहित ५ जना-सदस्य तथा सोही मन्त्रालयले तोकेको राजपत्राङ्कित प्रथम श्रेणीको अधिकृत- सदस्य सचिव हुने व्यवस्था गरेको छ। ऐ.को दफा ४ ले अनुसूची-१ मा उल्लेख भएबमोजिमका ७२ वटा जिल्लालाई आयोगको कार्यक्षेत्र तोकेको, साथै सोही आदेशको दफा ७ को उपदफा (१) मा सुकुम्बासी, भूमिहीन र अव्यवस्थित बसोबाससम्बन्धी कार्य सम्पन्न गर्न अनुसूची-१ मा तोकिएका जिल्लामा जिल्ला समिति रहनेछ भनी व्यवस्था गरी त्यस्ता पदाधिकारीहरूसमेत किटान गरेको, रिट निवेदकले उल्लेख गरेको कपिलवस्तु जिल्लाको हकमा जिल्ला स्तरीय समितिसमेत गठन भइसकेको भन्नेसमेत उल्लेख भएको पाइन्छ। यसै गरी निवेदकहरूका तर्फबाट उपस्थित कानून व्यवसायीसमेतले मागदाबीबमोजिमको आयोग र जिल्ला समितिसमेत गठन भइसकेको भनी बहसका

क्रममा उल्लेख गर्नु भएको देखिने।

अतः निवेदन दाबीबमोजिमको समिति गठन भइसकेको भन्ने लिखित जवाफ रहेको, साथै आयोग गठन गर्ने कार्य सरकारको नीतिगत निर्णय हुने हुँदा सोतर्फ रिट क्षेत्रबाट हस्तक्षेप गर्न मिल्ने नदेखिँदा रिट निवेदन खारेज हुने।

साथै नेपालको संविधानको धारा ३७ मा आवासको हकः (१) प्रत्येक नागरिकलाई उपयुक्त आवासको हक हुनेछ भन्ने नागरिकको मौलिक हकको व्यवस्था भएको देखिन्छ। यस मौलिक हकको रोहमा सुकुम्बासी नागरिकहरूलाई बासस्थानको प्रत्याभूति पाउने हक संवैधानिक हक भएको देखिने।

सुकुम्बासी नागरिकहरूको बसोबासको व्यवस्थाको लागि गठन भएको आयोग सञ्चालन भई कार्य गर्नसक्ने नभएमा सो आयोग गठनको औचित्य रहँदैन। आयोगको अध्यक्ष मात्र नियुक्ति भएर आयोगले पूर्णता पाउने देखिएन। सो आयोगले कार्य प्रारम्भ गरेको भए निवेदकहरू अदालतमा आइरहनुपर्ने अवस्था रहँदैन। फलस्वरूप लामो समयसम्म निवेदकहरूले वाञ्छित उपचारबाट वञ्चित हुन परेको देखिन आएको छ। अतः नागरिकको बासस्थानको प्रत्याभूति पाउने संवैधानिक हक प्रचलनको सक्रियताको लागि आवश्यक कदम चाल्न विपक्षीहरूलाई ध्यानाकर्षणसमेत गराइने। इजलास अधिकृतः कालीबहादुर साम्यु लिम्बू कम्प्युटरः चन्द्रशेर राना इति संवत् २०७५ साल भदौ २० गते रोज ४ शुभम्।

इजलास नं. ९

१

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल, ०७१-CR-०८२१, अपहरण

तथा शरीर बन्धक, हरिशंकर मिश्रासमेत वि. नेपाल सरकार

मौकामा साबित रहे तापनि अदालतसमक्षको बयानमा प्रतिवादीहरूले भीक्षा मागी साँझको खाना बनाउन लाग्दा हाम्रो नजिक रूँदै आएकोमा कस्को बच्चा हो भनी सोध्दा हामीले आफूहरूलाई थाहा नभएको भनी बताएकोमा हामीलाई पक्राउ गरेको भनी कसुरमा इन्कार रही बयान गरेको देखिए तापनि उक्त बयान बेहोरा निजहरूउपरको किटानी जाहेरी पीडितकी आमा तथा स्वयम् पीडितसमेतका रोशन अली अन्सारी, अली अहमद अन्सारी, रोशनबहादुर रसाइली र नरबहादुर मल्लले यी प्रतिवादीहरूले पीडितलाई ललाई फकाई बिस्कुट चकलेटसमेत दिई अपहरण गरी भारततर्फ लगेरहेको अवस्थामा चौलिका चोकस्थित प्रहरीले फेला पारी उद्धार गरेका हुन भनी गरेको घटना विवरण कागज स्वयम् यी प्रतिवादीहरूको अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको साबिती बयानसमेतका आधारमा खण्डित भइरहेको देखिने ।

पीडित नाबालिका नेपाल भारतको सीमामा रहेको चौलिका चोकमा चेकजाँच गर्ने क्रममा शङ्कास्पद रूपमा हिँड्दै गरेका यी प्रतिवादीमध्येकी सुमन मिश्रा नाम गरेकी महिलाले आफ्नो साडीले बेरी कम्मरमा राखी श्रीमान् हरिशंकर मिश्रासहित भई भारततर्फ लैजाँदै गर्दा पक्राउ परेको भनी सशस्त्र प्रहरी बल सीमा सुरक्षा कार्यालय, बाँकेले जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बाँकेलाई च.नं. ११७२, मिति २०६९।१।५ को पत्रद्वारा आवश्यक कारबाहीको लागि पठाएको देखिएको र रूपेडिया भन्सार नजिक खाना बनाइरहेको अवस्थामा बच्चा आफूहरू नजिक खेलिरहेको भन्ने कुरा दुवै प्रतिवादीहरूले अदालतमा समेत स्वीकार गरेको देखिन्छ । प्रतिवादीहरूको मौकाको बयानलाई

अन्य तथ्य प्रमाणबाट समर्थन (Corroborate) नै गरेको देखिने ।

आई.एन.एफ. अस्पतालमा आफ्नी हजुरआमाका साथ रहेकी बालिका सोभन्दा टाढा रहेको नेपाल भारत सीमामा प्रतिवादीहरूसँगै रहेको अवस्थामा फेला परेको देखिँदा प्रतिवादीहरूले ललाई फकाई आफूहरूसँग लगेको बाहेक निजहरू साथबाट फेला पर्नुको अन्य कुनै तर्कयुक्त आधार मिसिल कागजातहरूबाट नदेखिने ।

प्रतिवादीहरूउपर लगाइएको मुलुकी ऐन, अपहरण तथा शरीर बन्धक लिनेको महलको १ र २ नं.को कसुरमा ऐ.को ३ नं.बमोजिम सजाय गरी ७ र ९ नं. बमोजिम थप सजायसमेतको माग भएबमोजिम नै सजाय भएको देखिँदा उक्त नम्बरहरूमा गरिएको व्यवस्थाअनुरूपकै कसुर गरेको मिसिल प्रमाणबाट शङ्कारहित तवरले पुष्टि भइरहेको अवस्थामा पुनरावेदन अदालतबाट प्रतिवादीहरूलाई कसुरदार ठहर गरी सजाय भएको फैसला मनासिब नै देखियो । अदालतमा इन्कारी रहेको आधारमा भएको प्रत्यर्थी झिकाउने आधारसँग सहमत हुन सकिने नदेखिने ।

तसर्थ माथि उल्लिखित आधार कारणसमेतबाट प्रतिवादीहरूले आरोपित कसुर गरेको कुरा सिलसिलाबद्ध रूपले निर्विवाद पुष्टि भइरहेको देखिँदा मागदाबीअनुरूप सुरु बाँके जिल्ला अदालतबाट जनही १० वर्ष कैद र रु.२५०००।- जरिवाना गर्ने गरी भएको मिति २०६९।५।२७ को फैसला सदर ठहर्‍याई भएको पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जको मिति २०७१।३।१६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: जगदीशप्रसाद भट्ट
इति संवत् २०७४ साल असार २९ गते रोज ५ शुभम् ।

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०६७-WO-००४८, उत्प्रेषण, सत्येन्द्रप्रसाद यादव वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगालसमेत

रिट निवेदक सत्येन्द्रप्रसाद यादव टेक्निसियन (रा.प.अ.प्रा.द्वितीय) पदमा मिति २०४५।१०।२३ देखि नियुक्ति भएकोमा वीर अस्पतालको एक्सरे विभागको स्टोर शाखामा २०६१।२।२५ देखि २०६१।१२।१० सम्म कार्यरत रहँदा अधिल्लो वर्षको तुलनामा अस्वाभाविक रूपमा बढी थान एक्सरे प्लेट खपत गरेको देखाई खपतको आय व्यय विवरणसमेत दुरुस्त र अद्यावधिक नगरी रु. १७,६९,८०१।३० मूल्य बराबरको ७०,८९५ थान एक्सरे प्लेट हिनामिना तथा अनियमितता गरेको आरोपमा चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (कर्मचारी सेवा सर्त तथा सुविधासम्बन्धी) नियमावलीको नियम १३२ बमोजिम असुलउपर गर्न र आफ्नो पदको प्रकृतिअनुसार पदीय दायित्व र कर्तव्य पालना नगरेकोमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग ऐन, २०४८ को दफा ३ को खण्ड (छ) द्वारा परिभाषित अनुचित कार्य गरेको कसुरमा निजलाई चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (कर्मचारी सेवा सर्त तथा सुविधासम्बन्धी) नियमावलीबमोजिम विभागीय कारबाही गर्न ऐ.दफा १२ बमोजिम चिकित्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठानमा लेखी पठाउने गरी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका सचिवले मिति २०६७।१।२९ मा निर्णय संख्या ३९४ बाट निर्णय गरेको देखिने।

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ मा भएको संवैधानिक प्रावधानबमोजिम अनुचित कार्यका सम्बन्धमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले निर्णय गर्नुपर्ने देखिएको र अनुचित

कार्यसम्बन्धी कामकारबाही प्रत्यायोजन गर्न नमिल्ने सम्बन्धमा माथि उल्लेख भइसकेको छ। तथापि कुनै पनि सार्वजनिक निकायमा कार्यरत कर्मचारीले आफ्नो पदीय कर्तव्य कानूनबमोजिम पालना गर्नुपर्छ भन्ने विषयमा दुईमत हुन सक्दैन। कर्मचारीले सेवासँग सम्बन्धित ऐन, नियमको पालना नगरेमा वा अनियमित काम कारबाही गरेमा सेवा सर्तसम्बन्धी कानूनबमोजिम प्रक्रिया पूरा गरी आवश्यक विभागीय कारबाही गर्न अख्तियारवालाले नसक्ने भन्ने हुँदैन। कुनै कर्मचारीउपर कानूनको रिट पुऱ्याई अधिकारप्राप्त अधिकारीको निर्णयले कारबाही गर्न सकिने हुन्छ। निवेदक सत्येन्द्रप्रसाद यादवका सम्बन्धमा समेत यदि निजले पदीय कर्तव्य पालना नगरेको भई विभागीय कारबाही गर्नु पर्ने अवस्था भए सम्बन्धित विभागीय प्रमुखले कानूनबमोजिमको प्रक्रिया अपनाई कारबाही र सजाय गर्न सक्ने नै देखिन्छ तर अधिकार नै नभएका विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका सचिवले गरेको निर्णयका आधारमा निर्देषित भई निवेदकउपर कारबाही गर्न मिल्ने नदेखिने।

अतः विपक्षी अख्तियारदुरुपयोग अनुसन्धान आयोगका सचिवले प्रत्यायोजित अधिकारअनुसार निवेदकउपर अनुचित कार्य सम्बन्धमा कारबाहीका लागि लेखी पठाउने भनी गरेको निर्णय माथि उल्लिखित निवेदक श्यामसुन्दर यादवसमेत विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगसमेत भएको ०६७-WS-००३५ को रिट निवेदनका सन्दर्भमा यस अदालतको संवैधानिक इजलासबाट मिति २०७५।८।५ मा भएको व्याख्यासमेतका दृष्टिले कानूनप्रतिकूल देखियो। तसर्थ निवेदक कर्मचारीले पदीय जिम्मेवारीप्रतिकूल कुनै काम कारबाही गरेको भए सो सम्बन्धमा आवश्यक छानबिन गरी सम्बन्धित विभागीय प्रमुखले कानूनबमोजिम कारबाही गर्न सक्ने नै देखिँदा रिट

निवेदकका सम्बन्धमा मिति २०६७।१।२९ मा विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट भएको निर्णय र आयोगको पत्र उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने।

इजलास अधिकृत : ढाकाराम पौडेल

कम्प्युटर : मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७६ साल भदौ १५ गते रोज १ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०६८-WO-१०२१, उत्प्रेषण, रामदेव मण्डल वि. श्री कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, सिंहदरबारसमेत

निवेदक रामदेव मण्डल मिति २०६७।१।१६ देखि बिदा स्वीकृत नगराई आफ्नो कार्यालयमा लगातार ९० दिनभन्दा बढी अनुपस्थित भएकोले निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१ को उपदफा (१) को देहाय (छ) को कसुरमा ऐ. दफा ५९(ख)(१) बमोजिम जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, प्यूठानका वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृतले मिति २०६८।७।४ मा निजलाई सेवाबाट हटाउने गरी विभागीय सजायको निर्णय गरेको देखिन्छ। निवेदकले मिति २०६७।१।१६ देखि २०६७।१।२८ सम्म १३ दिन बिदा माग गरी कार्यालयमा सो मितिदेखि २०६७।६।१८ सम्म अनुपस्थित रहेकोमा मिति २०६७।६।१९ मा निज कार्यालयमा उपस्थित भई सो अवधिसम्मको बिदा स्वीकृत गरी हाजिर हुन पाउँ भन्ने निवेदन दिएको भन्ने मिसिलबाट देखिन्छ। निवेदकले बिदा स्वीकृत नगराई लगातार ९० दिनभन्दा बढी कार्यालयमा अनुपस्थित रहेको कुरामा विवाद छैन। निजले कार्यालयमा अनुपस्थित हुँदा माग गरेको मिति २०६७।१।१६ देखि २०६७।१।२८ सम्मको १३ दिनपश्चात् पनि ९० दिनभित्र निज हाजिर हुन गएको भन्ने देखिँदैन। निजलाई स्पष्टीकरण पेश गर्न पत्राचार भएको

र पत्रिकामा सूचनासमेत प्रकाशित भएको देखिँदा सजाय गर्नुपूर्व सफाइको मौका नदिएको भन्नेसमेत नदेखिने।

निवेदकलाई लोक सेवा आयोगको परामर्शसमेत लिई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) को कसुरमा सोही ऐनको दफा ५९(ख)(२) बमोजिम भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी मिति २०६७।४।१२ बाट लागु हुने गरी सेवाबाट हटाउने विशेष सजाय गर्ने गरी जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, प्यूठानका वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृतबाट मिति २०६८।७।४ मा निर्णय भएको देखिन्छ। सो निर्णयउपर प्रकाशकीय अदालतमा परेको पुनरावेदनमा सो अदालतबाट मिति २०६८।१०।२६ मा उक्त निर्णय सदर ठहरी फैसला भएको अवस्था छ। रिट निवेदक मिति २०६७।१।१६ बाट बिदा स्वीकृत नगराई कार्यालयमा उपस्थित नभएको र सो मितिबाट ९० दिन पुगेको भोलिपल्टदेखि लागु हुने गरी सेवाबाट हटाउने गरी गरेको निर्णयलाई निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११२(३) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशको प्रतिकूल भन्ने निवेदकको जिकिर मनासिब नदेखिने।

विभागीय कारबाही गर्दा अधिकारप्राप्त अधिकारीले कानूनले निर्धारण गरेको प्रक्रिया पूरा गरी घर वतनमा पत्राचार गर्दा उपस्थित नभएकोले राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा समेत सूचना प्रकाशन गरेको देखिन्छ। सो कारणबाट निवेदकलाई सफाइको मौकानै नदिएको भन्न मिल्ने देखिएन। सो निर्णयउपर साधारण क्षेत्राधिकारबाट प्रकाशकीय अदालतले पुनरावेदनको रोहमा परीक्षण गरिसकेको र उल्लिखित निर्णय तथा फैसलामा गम्भीर कानूनी एवम् कार्यविधिगत त्रुटि विद्यमान रहेको नदेखिँदा निवेदन मागबमोजिम आदेश जारी हुने अवस्था नदेखिने।

अतः रिट निवेदक रामदेव मण्डल मिति २०६७।१।१६ देखि लगातार ९० दिनभन्दा बढी बिदा स्वीकृत नगराई कार्यालयमा अनुपस्थित रहेको र २०६७।६।१९ मा मात्र उपस्थित भई बिदाको लागि निवेदन गरेको देखिँदा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) समेतका आधारमा निजलाई सेवाबाट हटाएको र उल्लिखित विभागीय कारबाही गर्दा सफाइको अवसरसमेत प्रदान गरेको हुँदा मागबमोजिमको आदेश जारी गर्नुपर्ने देखिएन। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत : ढाकाराम पौडेल

इति संवत् २०७६ साल भदौ १५ गते रोज १ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या. श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०६८-WO-११४८, उत्प्रेषण, मोहन राय यादव वि. श्री शिक्षा मन्त्रालय, केशरमहलसमेत

रिट निवेदकउपर कर्तव्य ज्यान मुद्दा चलेकोमा निजले अदालतबाट सफाइ पाउने गरी भएको फैसला अन्तिम भई बसेकोमा विवाद देखिएन। निज प्राथमिक शिक्षक पदमा कार्यरत रहेकै अवस्थामा फौजदारी कसुरमा पक्राउ परी अनुसन्धानको लागि हिरासतमा लिइएको र अदालतको आदेशले मुद्दा पुर्पक्षको लागि थुनामा परेको कारण निजले आफ्नो पदीय कर्तव्य पालना गर्न (अध्यापन कार्य गर्न) नपाएको देखिन्छ। रिट निवेदक आफूखुसी विद्यालयमा अनुपस्थित रहेको भन्ने देखिँदैन। अदालतको फैसलाले सफाइ पाएपछि निज साबिक झैं आफ्नो विद्यालयमा हाजिर हुन गएको देखिन्छ। कुनै फौजदारी कसुरमा अभियोग लाग्दैमा सो कसुर अदालतबाट ठहर नभएसम्म निजलाई निर्दोष मान्नुपर्ने फौजदारी न्यायको मान्यता रहेको छ। अभियोग लाग्नु र अभियोग प्रमाणित हुनु दुई फरक

कुरा हुन्। अभियोग लागेको व्यक्ति निर्दोष प्रमाणित भएमा अनाहकमा थुनामा परेको कारण निजलाई पर्न गएको क्षतिबापतमा राज्यले क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने पीडित राहत शास्त्रको मान्यता रहेको सन्दर्भमा राज्यले व्यक्तिलाई पक्राउ गरी थुन्ने र अन्त्यमा निर्दोष साबित भएपछि त्यसको दुष्परिणाम व्यक्तिलाई बहन गराउने कार्य कानूनी राज्यको लागि शोभनीय हुन नसक्ने। प्रस्तुत रिट निवेदनका सन्दर्भमा सरकारले लगाएको अभियोगको क्रममा निज थुनामा परेकै कारण आफ्नो पदीय कर्तव्य पालना गर्न नपाएको अवस्था देखिन्छ। निजलाई लागेको आरोप प्रमाणित नभई निजले सफाइ पाएको अवस्था छ। निजले थुनामा रहेको अवधिमा चाहेर पनि आफ्नो कर्तव्य पालन गर्न सक्ने अवस्था रहँदैन। निज निर्दोष साबित भएपश्चात् साबिक झैं विद्यालयमा हाजिर भई पठन पाठन कार्यमा संलग्न रहेको नदेखिने।

विपक्षीतर्फबाट शिक्षा नियमावली, २०५९ को नियम १४१(२) बमोजिम तलब भत्ता उपलब्ध गराउन नसकिने भन्ने जिकिर लिएको पाइयो। सो नियमावलीको नियम १४१(२) मा “नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोगमा गिरफ्तार भई थुनिएको शिक्षक त्यसरी थुनिएको अवधिभर स्वतः निलम्बन भएको मानिने छ। यसरी निलम्बन हुने शिक्षकले निलम्बन भएको अवधिको तलब भत्ता पाउने छैन” भन्ने उल्लेख छ। सोही नियमावलीको नियम १४१(३) मा “कुनै शिक्षक आफ्नो पदमा पुनः स्थापित भएमा वा नोकरीमा नरहेमा निजको निलम्बन समाप्त भएको मानिने छ” भन्ने उल्लेख छ। नियम १४१ को उपनियम (४) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशमा “त्यसरी लागेको अभियोग प्रमाणित नभई कुनै शिक्षकले सफाइ पाएमा निजले निलम्बन रहेको अवधिमा आधा तलब पाएको भए सो कटाई

बाँकी तलब र त्यस्तो आधा तलब नपाएको भए पूरै तलब पाउने छ” भन्ने उल्लेख भएको देखिन्छ । रिट निवेदकलाई लागेको अभियोग नैतिक पतन देखिने फौजदारी अभियोग हो भन्ने देखिँदैन । निजलाई अभियोग लगाई पुर्पक्षको क्रममा थुनामा परेको भए पनि पछि निजले अभियोगबाट सफाई पाएको अवस्था छ । विपक्षीतर्फबाट विभागीय कारबाहीको लागि निलम्बनमा परेको अवधिको मात्र तलब पाउने हो, शिक्षा नियमावली, २०४९ को नियम १४१(१) को सन्दर्भमा नियम १४१(४) को व्यवस्था भएको र नियम १४१(४) पश्चात् प्रतिबन्धात्मक वाक्यांश रहेकोले उपनियम (२) को सन्दर्भमा उपनियम (४) पछिको प्रतिबन्धात्मक वाक्यांश आकर्षित नहुने भन्ने तर्क गरेको पाइन्छ । नियम १४१ को समग्र अध्ययन गर्दा अभियोग लागेको व्यक्तिले सफाई पाएमा अभियोगको दुष्परिणाम निर्दोष व्यक्तिलाई बहन गराउन नहुने अभिप्राय रहेको देखिन्छ । यस अवस्थामा विभागीय कारबाहीको सिलसिलामा निलम्बन भई सफाई पाए मात्र तलब भत्ता पाउने, तर अदालती कारबाहीका सन्दर्भमा थुनामा रहेको र पछि सफाई पाएको अवस्थामा सो अवधिको तलब भत्ता दिन नमिल्ने भन्ने तर्क कानूनअनुकूल र न्यायोचित नदेखिने ।

अतः रिट निवेदकलाई कर्तव्य ज्यान मुद्दामा अभियोग लागेकोमा अदालतबाट सफाई पाई सो फैसला अन्तिम भई बसेको देखिँदा निवेदकले मुद्दा सुनुवाइको क्रममा पुर्पक्षको लागि थुनामा परेको अवधिको तलब भत्ता माग गरेकोमा सो अवधिको तलब भत्ता दिन नमिल्ने भनी विपक्षी शिक्षा विभागले दिएको २०६९।१।४ को पत्र तथा सोसम्बन्धी निर्णय कानूनसम्मत नहुँदा उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिदिएको छ । अब निवेदकलाई उल्लिखित मुद्दाको सन्दर्भमा पुर्पक्षको लागि थुनामा परेको अवधिको

नियमानुसार पाउने तलब भत्ता उपलब्ध गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : ढाकाराम पौडेल

इति संवत् २०७६ साल भदौ १५ गते रोज १ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७१-CR-१००४, १०४०, लागु औषध खैरो हेरोइन, सुरेश महतो वि. नेपाल सरकार

मौकामा बुझिएका सुमन रोक्काले बकपत्र गर्दा स.ज.५ मा झोला बेवारिसे अवस्थामा देखेपछि शङ्का लागी आफूले प्रहरी कर्मचारीलाई सूचना दिएको, झोलाभित्र के थियो थाहा नभएको, प्रहरीले उक्त झोला समाती कसको हो भनी खोजी गर्दा बसको छतमा यात्रा गरिरहेका ४ शङ्कास्पद व्यक्तिहरू फरार भएकाले झोला छेउ बसेका दिपक पाण्डे र सुरेश महत्तोलाई पक्राउ गरिएको भनी उल्लेख गरेको देखिन्छ । निजले बकपत्रको स.ज.८ मा झोला क्याविनको साइडमा ड्राइभरको पछाडिको सिटको ग्यापमा थियो र उक्त झोला कसैले पनि समातेका थिएनन् भन्नेसमेत उल्लेख गरेको देखियो । प्रतिवेदक तथा काम तामेल गर्ने प्र.ह. चित्त रञ्जन साहले बकपत्र गर्दा स.ज.७ मा यी प्रतिवादीहरू सँगै बसेका र सोधीखोजी गर्दा साथी हुँ भनेकाले प्रतिवादी सुरेश महत्तोलाई अनुसन्धानको काममा सजिलो होला भनी पक्राउ गरेको हो भनी लेखाएको पाइयो । निजहरूको बकपत्रबाट बरामद गरिएको लागु औषध र प्रतिवादीबिचको सम्बन्ध स्थापित भएको देखिन नआउने ।

लागु औषध रहेको बसमा सवार हुँदैमा कसुर नै गरेको भनी ठहर गर्नु न्यायोचित हुँदैन । बरामद गरिएको लागु औषध र प्रतिवादीबिचको सम्बन्ध देखिनु पनि आवश्यक हुन्छ । “प्रहरीले गाडी सर्व

गरेपछि मात्र लागु औषध रहेको थाहा पाउने पुनरावेदक प्रतिवादीहरू एउटै गाडीमा सँगै गएको कारणले मात्र कसुरदार मान्नु न्यायसङ्गत नदेखिने” भनी सूर्यबहादुर स्याङताङसमेत वि. नेपाल सरकार भएको लागु औषध (ने.का.प. २०६१, अङ्क १, नि.नं.७३२२) मुद्दामा यस अदालतबाट व्याख्यासमेत भएको छ । उक्त व्याख्या यस मुद्दाका सन्दर्भमा पनि आकर्षित हुने देखियो । बरामद झोलाभित्र सन्तोषकुमार क्षेत्रीको नाममा आर्मी पब्लिक स्कुल, कुन्नाघाट गोरखपुरबाट जारी भएका विभिन्न ५ थान शैक्षिक प्रमाणपत्रहरू फेला परेको देखियो । निज सन्तोषकुमार क्षेत्री को हुन् भन्नेतर्फ कुनै तथ्य खुल्न आएको छैन । निज सन्तोषकुमार क्षेत्रीको सम्बन्धमा कुनै कुरा खुल्न नआएको अवस्था हुँदा अनुसन्धानको कार्य अधुरो र हचुवा रहेको देखिन आउने ।

लागु औषध गम्भिर प्रकृतिको फौजदारी अपराध भएको कुरा स्पष्ट छ । यस प्रकारको मुद्दामा केही खास अवस्थामा प्रमाण पुऱ्याउनु पर्ने भार प्रतिवादीमा पनि रहन्छ । प्रतिवादीसँग लागु औषध बरामद भएको तथ्य स्थापित भएपछि मात्र लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १२ बमोजिम निर्दोषिताको प्रमाण पुऱ्याउने भार प्रतिवादीमा रहन्छ । केवल लागु औषध बरामद भएको बसमा यात्रा गरेको भन्ने आधारमा शङ्का र अनुमान गरी प्रतिवादीहरूलाई दोषी ठहर गर्न न्यायोचित हुँदैन । शङ्काको सुविधा अभियुक्तले पाउँछ । शङ्का र अनुमानका आधारमा पुनरावेदक प्रतिवादीहरू दिपक पाण्डे र सुरेश महत्तोलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ को (घ) (ङ) (च) को कसुरमा जनही पन्ध्र वर्ष कैद र पाँच लाख रूपैयाँ जरिवाना तथा प्रतिवादी दिपक पाण्डेलाई ऐ. ऐनको दफा १६ अनुसार थप छ महिना कैद हुने ठहऱ्याएको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला

सदर गरेको पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको फैसलामा प्रमाणको युक्तियुक्त र विवेकपूर्ण मूल्याङ्कन गरिएको देखिन नआउने ।

तसर्थ, पुनरावेदक प्रतिवादीहरू दिपक पाण्डे र सुरेश महत्तो कसुरमा पूर्णतः इन्कार रहेको, बरामद भएको झोलामा सन्तोषकुमार क्षेत्री नामको विभिन्न ५ थान प्रमाणपत्र रहेको र निजको हुन् भन्ने विषयमा अनुसन्धान प्रस्ट हुन नसकेको, प्रतिवेदक प्र.ह. चित्तरञ्जन शाह, मौकामा बुझिएका प्रहरी जवान सुमन रोक्का तथा प्रतिवादीका साक्षीहरूले अदालतमा उपस्थित भई गरेको बकपत्रसमेतले बरामद भएको झोला यिनै प्रतिवादीहरूको हो भन्ने पुष्टि हुन नसकेबाट निज पुनरावेदकहरूलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४(घ) (ङ) र (च) को कसुरमा जनही पन्ध्र वर्ष कैद र पाँच लाख रूपैयाँ जरिवाना तथा प्रतिवादी दिपक पाण्डेलाई ऐ. ऐनको दफा १६ अनुसार थप छ महिना कैद सजाय गर्ने गरी भएको सुरु फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत हेटौँडाको मिति २०७१।२।२७ को फैसला मिलेको नदेखिँदा सो फैसला उल्टी भई पुनरावेदक प्रतिवादीहरू दिपक पाण्डे र सुरेश महत्तोले अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने ।

इजलास अधिकृत: डल्लुराम चौधरी, कविता दाहाल
इति संवत् २०७६ साल वैशाख १९ रोज ५ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७६-WO-०१६४, उत्प्रेषण, नन्द किशोरप्रसाद कुशवाहा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

निवेदकलाई प्रदेश नं. २ मा समायोजन गरिसकेकोले निवेदकको मागको सम्बोधन भइसकेको भनी स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको च.नं.

१२३९ मिति २०७६।६।२ को पत्रको प्रतिलिपिसमेत सामेल राखी निवेदकको कानून व्यवसायी विद्वान् अधिवक्ता श्री उमेशप्रसादले निवेदन दिएको देखिँदा निवेदकको मागको सम्बोधन भइसकेकोले यो रिट निवेदनको अब कुनै प्रयोजन नभएकाले यस सम्बन्धमा थप विवेचना गरिरहनु परेन । प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : सिर्जना गौतम

इति संवत् २०७६ साल कात्तिक ३ गते रोज १ शुभम् ।

इजलास नं. १०

१

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या. श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७६-WH-०००२, बन्दीप्रत्यक्षीकरण, लता गिरी वि. महानगरीय प्रहरी परिसर, जावलाखेल ललितपुरसमेत

यसमा निवेदकतर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री टीकाराम भट्टराईले मिति २०७६।४।१४ मा बहसको क्रममा लिखित रूपमा मेरो पक्ष निवेदक बन्दी मिति २०७६।४।१३ मा उच्च अदालत पाटनबाट मुद्दाको रोहमा धरौटी तारेखमा छुटिसकेको बेहोरा इजलाससमक्ष लिखित रूपमा जानकारी गराउनु भएको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदनको औचित्य समाप्त भइसकेकोले प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: शारदादेवी पौडेल

इति संवत् २०७६ साल साउन १४ गते रोज ३ शुभम् ।

२

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७३-CI-०८४९, घर भत्काई जग्गा खिचोला मेटाई चलन चलाई पाऊँ, स्वामीनाथ धोवी वि. गौरीकंशर बढई

मिसिल संलग्न जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पुर्जा हेर्दा वादी को कि.नं. १३२ को जग्गाको क्षेत्रफल ०-१०-१२ रहेको देखिन्छ । अदालतबाट भएको नक्सा मुचुल्कामा न.नं. ७ वादीको निर्विवाद भनिएको कि.नं. १३२ को क्षेत्रफल जम्मा ज.वि. ०-८-५^१/_२ रहेको देखिन्छ । वादीले प्रतिवादीले खिचोला गरेको भनी विवाद गरेको र प्रतिवादिले आफ्नो जग्गा भनी दाबी गरेको विवादित न.नं. ^७/_१ को जग्गाको क्षेत्रफल ज.वि.०-१-६^३/_४ भएको कुरा उक्त नक्सा मुचुल्काबाट देखिन्छ । उक्त नक्सा मुचुल्का विवरणअनुसार वादीको निर्विवाद भोगचलनमा रहेको न.नं. ७ कि.नं. १३२ को जग्गाको क्षेत्रफल ज.वि. ०-८-५^१/_२ मा विवादित न.नं. ^७/_१ को क्षेत्रफल ज.वि. ०-१-६^३/_४ जोड्दासमेत जम्मा क्षेत्रफल ज.वि ०-९-१२^१/_४ हुन्छ अर्थात् वादीको कि.नं. १३२ को जग्गाको दर्ता स्वेस्ताअनुसारको क्षेत्रफल ज.वि. ०-१०-१२ भन्दा बढी हुने देखिँदैन । वादीको कि.नं. १३२ को जग्गा नम्बरी जग्गा भएको देखिएको र विवादित न.नं. ^७/_१ को क्षेत्रफल ज.वि. ०-१-६^३/_४ जोड्दा पनि वादीको जग्गाको क्षेत्रफल नपुगेको अवस्था एकातर्फ छ भने प्रतिवादीको भनिएको न.नं.८ को कि.नं.४०८ को जग्गाको सर्भे नक्साअनुसार हुनुपर्ने क्षेत्रफलभन्दा बढी क्षेत्रफल प्रतिवादीले भोग गरेको भन्ने उक्त नक्सा मुचुल्काबाट देखिने । यसरी प्रतिवादीको कि.नं.४०८ को जग्गा हुनुपर्ने क्षेत्रफलभन्दा बढी भएको देखिएको छ भने वादीको कि.नं.१३२ को जग्गाको क्षेत्रफल नपुग भएको अवस्था छ । यस्तो अवस्थामा न.नं. ^७/_१ को क्षेत्रफल ज.वि. ०-१-६^३/_४ र कि.नं.२२३ को जग्गामध्ये न.नं. १० को पूर्वतर्फको उत्तर दक्षिण दुवैतर्फको चौडाई १९.७४ र पूर्व-पश्चिम दुवैतर्फको लम्बाई ६० फिटको हुने क्षेत्रफल ०-०-६^१/_२ को हदसम्मको खिचोला ठहर गरेको नवलपरासी जिल्ला अदालतको मिति २०६९।१२।४

को फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०७०।८।१९ को फैसलालाई अन्यथा गरिरहन नपर्ने।

अतः न.नं. १/१ को ज.वि. ०-१-६^३/_४ र कि.नं. २२३ को जग्गामध्ये न.नं. १० को पूर्वतर्फको उत्तर दक्षिण दुवैतर्फको चौडाई १९.७४ र पूर्व-पश्चिम दुवैतर्फको लम्बाई ६० फिटको हुने क्षेत्रफल ०-०-६^१/_४ को हदसम्मको जग्गामा प्रतिवादीले खिचोला गरेको ठहर्नाइ प्रतिवादीको खिचोला मेटाई वादीले चलनसमेत चलाई पाउने ठहर गरी सुरु नवलपरासी जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।१२।१४ मा भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत बुटवलको मिति २०७०।८।१९ को फैसला मिलेको हुँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: ताराकुमारी शर्मा

इति संवत् २०७६ साल साउन ३० गते रोज ५ शुभम्।

३

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७३-CI-१६७६, मोही लगत कट्टा, भागवत सिंह भौर वि. रञ्जुदेवी सिंह

मोहीले राख्न पाउनेभन्दा बढी जग्गा राखेको विषयको छानबिन भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा ८, ११ र ५३(२) बमोजिम सरकारवादी भई मुद्दा चलाउनु पर्नेमा महियानी हकको लगत कट्टा गरिपाउँ भनी वादी रञ्जुदेवी सिंहले भूमिसुधार कार्यालयमा दिएको व्यक्तिगत फिरादको आधारमा प्रस्तुत मुद्दामा निर्णयफैसला भएको देखिन्छ जुन निर्णयहरूलाई कानूनबमोजिम भएको भनी मान्न सकिने नदेखिने।

भूमिसम्बन्धी नियमहरू, २०२१ को नियम १४ र १६ अनुसार मोहीले जग्गा रोज्न पाउने र हदभन्दा बढी देखिएको जग्गा सरकारको नाउँमा प्राप्त हुने भन्ने देखिन्छ। यसर्थ प्रस्तुत मुद्दाको

विवाद भनेको मोही लगत कट्टा हुने विषय हुन सक्दैन। जहाँसम्म ७ नं. फाँटवारी पेस गर्न अवसर दिएको भन्ने जिकिर छ यो व्यक्ति-व्यक्तिका बिचमा चलेको मुद्दाबाट त्यस्तो आदेश गर्न मिल्नेसमेत नदेखिँदा मुद्दामा ठहर गर्नुपर्ने कुराभन्दा बाहिर गई ७ नं. फाँटवारी पेस गर्ने आदेश दिएकोमा सो आदेश पालन गरेन भन्ने दोष पुनरावेदकलाई लगाउन मिल्ने नदेखिने।

प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी भागवत सिंह भौरको मोहीले राख्न पाउने हदबन्दीभन्दा बढी जग्गा रहेको भन्ने विषयको विवाद रहेको देखिन्छ। हदबन्दीभन्दा बढी जग्गा भए माथि उल्लिखित कानूनी प्रावधानअनुसार कानूनको प्रक्रिया पूरा गरी प्राप्त गर्नुपर्छ। मोहीले राख्न पाउनेभन्दा बढी जग्गा राखेको विषयको छानबिन भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा ८, ११ र ५३(२) अनुसार सरकारवादी भई चल्ने स्पष्ट देखिन्छ। प्रस्तुत विवादको विषय जाहेरीको आधारमा नेपाल सरकार वादी भई चल्नु पर्नेमा व्यक्तिगत फिरादको आधारमा भूमिसुधार शाखा, सप्तरीले मुद्दा दर्ता गरी निर्णय गरेको र भूमिसुधार शाखाकै निर्णयलाई तत्कालीन पुनरावेदन अदालत राजविराजले सदर गरेको देखिँदा उक्त निर्णयहरू मिलेको नदेखिने।

उपरोक्त विवेचित आधार, कारण, प्रतिपादित सिद्धान्त तथा कानूनी व्यवस्थासमेतबाट कुनै व्यक्ति वा निजको परिवारले जग्गावालाको हैसियतले कुनै जग्गा राखेको भए सोसमेत गरी भित्री मधेशसमेत सम्पूर्ण तराईको क्षेत्रमा मोहीको हैसियतले अधिकतम् चार बिगाहासम्म जग्गा राख्न पाउने गरी भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा ८ ले व्यवस्था गरेकोमा हदभन्दा बढी जग्गा भएको अवस्थामा भूमिसम्बन्धी ऐनको दफा ११ र दफा ५३(२) अनुसार बढी भएको जति जग्गाको हकमा जग्गाधनी वा सम्बद्ध व्यक्तिको जाहेरीको

आधारमा नेपाल सरकार वादी भई कारबाही चलाई भूमिसम्बन्धी नियमहरू, २०२१ को नियम १४ र १६ समेतको प्रक्रिया पूरा गरी जग्गा प्राप्त गरी बिक्री वितरण गर्नु पर्नेमा प्रस्तुत मुद्दामा सो ऐनको दफा ११ र दफा ५३(२) को विपरीत हुने गरी जग्गाधनी वादी रज्जुदेवी सिंहले दिएको व्यक्तिगत फिरादपत्रको आधारमा विवादित कि.नं. ४०८ को जग्गाको मोही लगत कट्टा गर्ने गरेको देखिँदा भूमिसुधार कार्यालय, सप्तरीको मिति २०७०।१०।२० को र तत्कालीन पुनरावेदन अदालत राजविराजको मिति २०७१।३।१० फैसला मिलेको नदेखिँदा उक्त फैसला उल्टी भई मोही लगत कट्टा गरिपाउँ भन्ने वादी दाबी पुन नसक्ने।

इजलास अधिकृत: महेन्द्रबहादुर कार्की

कम्प्युटर: मञ्जु खड्का

इति संवत् २०७६ साल साउन २२ गते रोज ४ शुभम्।

४

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७५-WO-११८१, उत्प्रेषण, शुभराज थापा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

यसमा निवेदकको हकमा विपक्षी सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको मिति २०७६।२।१ को मन्त्रिस्तरको निर्णयानुसार तथा कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७५ को दफा ८ को उपदफा (४) बमोजिम यस मन्त्रालयको (सचिवस्तर) को च.नं.१६।०६। स्वास्थ्य ८, मिति २०७६।३।१४ को निर्णयानुसार सङ्घीय स्वास्थ्य सेवाको पदमा समायोजन गरिएको भन्ने मिति २०७६।३।१३ को स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको पत्रसहित निवेदकको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री मनिषा बस्नेतले बहसको क्रममा इजलाससमक्ष निवेदन गर्दै पत्रसमेत पेस गर्नुभएको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदनको

औचित्य समाप्त भइसकेकोले प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: शारदादेवी पौडेल

कम्प्युटर: पद्मा आचार्य

इति संवत् २०७६ साल साउन १२ गते रोज १ शुभम्।

५

मा.न्या.डा.श्री आनन्दमोहन भट्टराई र मा.न्या.श्री टंकबहादुर मोक्तान, ०७५-WO-११८२, उत्प्रेषण / परमादेश, प्रदिपकुमार श्रेष्ठ वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

संविधानले नै सेवा प्रवाहको लागि सरकारी सेवामा रहेका राष्ट्रसेवकबाट नै तीनवटै तहमा कर्मचारीको समायोजन हुने कुरालाई इङ्गित गरेको देखियो। उल्लिखित कानूनबमोजिमको प्रावधान तथा सेवा सर्त सबै कर्मचारीलाई सामान्यरूपमा लागु हुने नै देखिँदा यी निवेदकको समेत समायोजनको कार्यमा सहभागी हुने कुरामा विवाद नहुने।

नेपालको संविधानबमोजिम देशको संरचना सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा रूपान्तरण भई सङ्घीय संरचनाबमोजिम प्रशासनिक पुनर्संरचनाको कार्यान्वयनको लागि कर्मचारी समायोजन अध्यादेश, २०७५ तथा कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७५ जारी भएको अवस्था छ। यसरी कर्मचारी समायोजनको मुख्य भूमिका सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय रहेकोमा विवाद नहुने।

प्रशासनिक पुनर्संरचनाको कार्यान्वयनको लागि जारी भएको कर्मचारी समायोजन अध्यादेश, २०७५ तथा कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७५ को दफा ५(१) मा सरकारी सेवाका कर्मचारीबाट नै तीनवटै तहमा समायोजन गर्दा कर्मचारीबाट आवश्यक विवरण खुलाई निवेदन माग गर्ने भन्ने व्यवस्थाबमोजिम यी निवेदकसमेत सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन

मन्त्रालयलबाट प्रकाशित सूचनाबमोजिम तोकिएको मितिमा समायोजनको लागि फाराम भरेको भन्ने कुरा निवेदनमा उल्लेख गरेको पाइने ।

समायोजनको कुरा सम्बन्धित सेवा वा समूह भए सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा के कति पद छन् त्यसमा निर्भर रहन्छ । पद, दरबन्दी वा पद नै छैन भने मागेको स्थानमा समायोजन हुन सक्दैन । यो कुरा स्वाभाविक छ । यसैलाई मध्यनजर गर्दै समायोजन ऐन, २०७५ को दफा २६ मा व्यवस्थाले दरबन्दी कायम गर्ने कुरामा सरकारलाई अधिकार दिएको छ भने दफा ५ बमोजिम प्रदेश वा स्थानीय तहमा समायोजनको लागि निवेदन नदिएको मात्र कारणले मन्त्रालयले उपयुक्त ठहर्‍याएको प्रदेश वा स्थानीय तहमा समायोजन गर्न वा हुन सक्दैन भन्न मिल्ने नदेखिने ।

निवेदकले समायोजन गर्दा आफूलाई समान व्यवहार गरिएन भन्ने कुरा उल्लेख गरेको स्थिति छ । साथै आफूभन्दा कनिष्ठलाई समायोजन गर्दा सङ्घको सेवामा समायोजन गरिएको र आफूलाई सङ्घमा नपारी स्थानीय तहमा समायोजन गरियो भन्ने रहेको छ । विपक्षी सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको लिखित जवाफमा निवेदकले उठाएको निवेदन जिकिर सम्बन्धमा केही नबोलेको तथा विपक्षी स्वास्थ्य मन्त्रालयको लिखित जवाफमा नेपाल स्वास्थ्य सेवामा धेरै सेवा, समूह र उपसमूह भएको र कर्मचारीले सही विवरणको पि.आई.एस. अपडेट नगरेकै कारण विभिन्न समस्या उत्पन्न भएको र निजहरूको लिखित गुनासो लिई सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट भइरहेको भन्नेसम्म उल्लेख गरेको पाइन्छ । सो सम्बन्धमा हेर्दा समायोजन ऐन, २०७५ को दफा ८(१) ले नै समायोजनको आधारहरू उल्लेख गरेपछि ती आधारहरूलाई दृष्टिगत गरेर मात्र कर्मचारीको समायोजन गर्न पर्ने हुन्छ । मिसिल

संलग्न लिखित जवाफहरू हेर्दा ऐनमा उल्लेख भएका समायोजनका आधारहरू अनुशरण गरेर समायोजन गरिएको भनी उल्लेख गर्न सकेको देखिँदैन । निवेदनसाथ पेस भएको निजामती किताबखानाबाट प्राप्त कर्मचारी विवरणमा यी निवेदक जैठताको सूचीमा उन्नाइसौँ स्थानमा रहेको देखियो । यस स्थितिमा निवेदक र अन्य निवेदहरूका हकमा ऐनको दफा ८ को उपदफा (१) र (२) को आधारहरू अनुशरण गर्दा के परिणाम हुन्छ सो हेरेर मात्र समायोजनबारे निर्णयमा पुग्नु पर्नेमा विपक्षीहरूबाट सो भए गरेको भन्ने नदेखिने ।

तसर्थ उल्लिखित आधार कारणबाट निवेदकलाई समायोजन गर्दा असमान व्यवहार गरिएको भन्ने पाइएको र कर्मचारी समायोजन ऐन, २०७५ को दफा ८ को (१) र (२) बमोजिम समायोजनका आधारहरू विचार गरी निवेदकले भरेको समायोजन फारममा उल्लेख गरेका प्राथमिकताअनुसार गर्न मिल्ने, नमिल्ने आधार र कारण खोलेर मात्र पदस्थापना गर्नु, गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: शारदादेवी पौडेल

इति संवत् २०७६ साल साउन १२ गते रोज १ शुभम् ।

- यसै प्रकृतिको ०७५-WO-११८३, उत्प्रेषण, सरस्वती सिलवाल वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबारसमेत

इजलास नं. ११

१

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७३-WO-०६४१, उत्प्रेषण,

गोकुलप्रसाद चौधरी वि. निजामती किताबखाना,
हरिहरभवन, ललितपुर

निवेदकले प्राप्त गरेको नागरिकताको प्रमाणपत्रमा निजको जन्म वर्ष २०१९ नै लेखिएको र अभिलेखले यी निवेदक प्रमाणपत्र लिँदा १८ वर्ष रहेको पुष्टि भइरहेबाट शैक्षिक प्रमाणपत्रसमेतबाट निवेदकको जन्ममिति २०१९।०५।०३ कायम गर्नुपर्ने देखिन्छ। विपक्षी निजामती किताबखानाले पेस गरेको लिखित जवाफमा निज निवेदक गोकुलप्रसाद चौधरीले निजामती किताबखानामा आफ्नो वैयक्तिक विवरण दर्ता गराउने प्रयोजनको लागि पेस गरेको विवरणमा निजको जन्म मिति २०१९।०५।०३, वैयक्तिक विवरणसाथ पेस गरेको नागरिकता प्रमाणपत्रमा उमेर २१ वर्ष, जारी मिति २०३७।२।२९ उल्लेख भएको तथा शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्रमा जन्ममिति २०१९।५।३ भई विभिन्न कागजातमा उमेरको सम्बन्धमा एक रूपता नदेखिएकोले नागरिकताको प्रमाणपत्रमा उल्लिखित उमेरबाट अवकाश हुने अवस्था देखिएकोले निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम १०२क को उपदफा (२)(क) बमोजिम निजको उमेर गणना गरी अनिवार्य अवकाश हुने पत्र दिएको हो भनी उल्लेख गरे पनि यो विवाद उत्पन्न भएपछि निवेदकले पेस गरेका प्रमाणहरू मूल्याङ्कन गर्न सक्ने नै अवस्था थियो। निज निवेदकले प्राप्त गरेको नागरिकता तथा निज निवेदकले निजको नागरिकताको प्रतिलिपि लिँदाको अभिलेख सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालय, दाङ घोराहीबाट माग गर्दा प्राप्त भएको अभिलेखको प्रमाणित प्रतिलिपिको क्र.सं. ८९२४/१५३५ हेर्दा निज निवेदकको जन्ममिति २०१९ साल र वर्ष १८ भनी उल्लेख गरेको देखिएकोले जिल्ला प्रशासन कार्यालय, दाङले नै आफूले अभिलेख उतार गर्दा देखिएको त्रुटिलाई आफैँले सच्याएको अवस्थामा विपक्षीहरूले

अन्य स्वतन्त्र प्रमाण पेस गरी निवेदकको जन्ममिति २०१६।२।९ हो भनी पुष्टि गर्न सकेको देखिएन। यसर्थ, निज निवेदकको आधिकारिक जन्ममिति २०१६।२।९ नभई शैक्षिक प्रमाणपत्र, नागरिकताको अभिलेखसमेतका आधारमा मिति २०१९।५।३ लाई अन्यथा मान्नुपर्ने नदेखिने।

निवेदकले आफ्नो निवेदनमा आफूले मिति २०७३।८।२६ मा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सचिवज्यूलाई आफ्नो बेहोरा खोली आफ्नो अनिवार्य अवकाश रोक्काको लागि निवेदन गरेको, उक्त निवेदन तोक आदेशसहित मिति २०७३।८।२७ मा निजामती किताबखानामा पठाइएको भन्ने उल्लेख भएको र तत्पश्चात् के कारबाही भयो? त्यसबारे निवेदकलाई जानकारी नै गराइएन भनी उल्लेख गरेकोबारे विपक्षी निजामती किताबखानाले यस अदालतमा पेस गरेको लिखित जवाफमा पनि मौन बसेको पाइने।

सर्वोच्च अदालतमा परेको निवेदनमा कारण देखाउ आदेश जारी भएपछि पनि निवेदनमा उठाइएका प्रत्येक प्रश्न र विवादको संवोधन नगरी यान्त्रिक प्रकृतिबाट जवाफको लागि आंशिक जवाफसम्म दिने प्रवृत्ति सुशासन तथा अदालतको सम्मानको दृष्टिकोणबाट समेत स्वीकार्य हुँदैन। यसतर्फ सरकारी निकायका जिम्मेवार पदाधिकारीहरूको ध्यानाकर्षण हुनु आवश्यक छ। यसरी विपक्षी निजामती किताबखानाले यी निवेदकको आधिकारिक जन्ममिति कुन हो र कहिले अवकाश पाउने हो भन्नेतर्फ आफ्नो कार्यालयको सिटरोल तथा अन्य स्वतन्त्र प्रमाण सम्बन्धमा विचार पुर्‍याई निर्णय गरेको देखिन नआएबाट प्रस्तुत विवादमा सुशासनको अनुभूति, स्थिरता, सुनिश्चितता र अनुमानयोग्य अवस्था देखिन आएन। निजामती किताबखानाले सही र यथार्थमा निजामती कर्मचारीको वैयक्तिक विवरण तथा अन्य अभिलेखको

यथोचित मूल्याङ्कन नगरेको कारणले यी निवेदकले निजामती सेवामा प्रवेश गरेपछि आफ्नो उमेर ५८ वर्ष पूरा नभएसम्म सेवामा रहन पाउने निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ३३(१) ले व्यवस्था गरेको हकसमेत कुण्ठित हुन गएको छ भने यसबाट एक अनुभवी कर्मचारी आफ्नो कार्य क्षेत्रमा बसी सेवा गर्न नपाएबाट समष्टिगत रूपमा राज्यलाई नै नोक्सानी हुन पुगेको देखिने।

यसरी निज निवेदक गोकुलप्रसाद चौधरीको जन्ममिति २०१६।०२।०९ नभई आधिकारिक जन्ममिति २०१९।०५।०३ रहेको पुष्टि हुन आएको देखिएकोले विपक्षी निजामती किताबखानाले निज निवेदकको जन्ममिति २०१६।०२।०९ कायम गरी सोही जन्ममितिका आधारमा मिति २०७४।०२।०९ देखि अनिवार्य अवकाश दिने बारेको च.नं.२१६७ मिति २०७३।५।१३ को निजामती किताबखानाको पत्र र सोको आधारमा भएको सम्पूर्ण पत्राचारसमेत कानून र न्यायसङ्गत देखिन नआउने।

तसर्थ, उल्लिखित आधार र कारणहरूबाट विपक्षी निजामती किताब खानाले यी निवेदक गोकुलप्रसाद चौधरीको जन्ममिति २०१६।०२।०९ कायम गरी सोही जन्ममितिको आधारमा मिति २०७४।०२।०८ मा ५८ वर्ष उमेर हद पूरा भई मिति २०७४।०२।०९ देखि अनिवार्य अवकाश दिने भन्ने च.नं. २१६७ मिति २०७३।५।१३ गतेको निजामती किताब खानाको पत्र र सो सम्बन्धमा भएको सम्पूर्ण निर्णय पत्राचारसमेत त्रुटिपूर्ण देखिँदा उत्प्रेषणको आधारमा बदर गरिदिएको छ। अब, सिटरोलमा र अन्य प्रमाणबाट समर्थित मिति २०१९।०५।०३ गतेलाई निवेदक गोकुलप्रसाद चौधरीको जन्ममिति कायम गरी अभिलेखलगायतका सो बेहोरा जनाउनु पर्ने कागजातमा संशोधन गरी मिति २०१९।०५।०३

बाट उमेरहदको कारणले ५८ वर्ष उमेर पूरा हुनु अगावै सेवाबाट अवकाश नदिनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा परमादेशको आदेशसमेत जारी हुने।

इजलास अधिकृत: लालसिंह थापा

इति संवत् २०७६ साल कात्तिक २९ गते रोज ६ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री अनिलकुमार सिन्हा र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७५-CR-०७०२, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. प्रेमबहादुर बोहरा

प्रस्तुत मुद्दामा एउटै घटनामा संलग्न भनिएका प्रतिवादीद्वय मध्ये एक प्रतिवादी हिक्मतबहादुर बोहराले आरोपित कसुरमा आफ्नो पूर्णतः संलग्नता रहेको भनी र अर्का प्रतिवादी प्रेमबहादुर बोहराको उक्त घटनामा कुनै संलग्नता नरहेको भनी बयान गरेको देखिन्छ। सामान्यतः कुनै पनि प्रतिवादीले आफू आरोपित कसुरबाट उम्कनका लागि अरूलाई पोल गर्ने हुन्छ। एक प्रतिवादी अनुसन्धान र अदालतमा समेत आरोपित कसुरमा साबित भएको र अर्को प्रतिवादी अनुसन्धान र अदालतमा समेत आरोपित कसुरमा इन्कार भएको अवस्था छ। यहाँ प्रतिवादी हिक्मतबहादुर बोहराको अनुसन्धान र अदालतमा भएको साबिती बयानलाई मौकामा बुझिएका व्यक्तिहरू तथा वादी पक्षका साक्षीहरूको भनाइबाट समर्थन मिलेको देखिने।

प्रतिवादी प्रेमबहादुर बोहरा आफूले झगडा छुट्याउन खोजेको र मानिस मर्ने प्रकृतिबाट आफूले प्रहार नगरेको, झगडा नगर भनी सम्झाउने किसिमले प्रतिवादी हिक्मतबहादुर बोहरा र मृतक रामबहादुर बोहरालाई हातले सम्म धकेलेको भनी आफूमाथि लागेको आरोपित कसुरमा अनुसन्धान र अदालतमा समेत इन्कारी रहेको र मौकामा बुझिएका व्यक्तिहरूले समेत निजको प्रहारबाट मृतकको मृत्यु भएको

हो भनी गढाउ गरी उल्लेख गर्न सकेको अवस्था देखिँदैन । अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म निजहरूको बयान बेहोरालाई प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्न मिल्ने नै हुन्छ । प्रस्तुत वारदात हुँदाको अवस्थामा सँगै भएका एक प्रतिवादीले अर्का प्रतिवादीको संलग्नता छैन भन्नु र मौकामा बुझिएका व्यक्तिहरूले समेत निज प्रतिवादीको घटनामा संलग्नता छ भनी गढाउ गर्न नसक्नुले आफ्नो संलग्नता छैन भन्ने प्रतिवादीको भनाइलाई अन्यथा मान्नुपर्ने नदेखिने ।

प्रतिवादीको घटनामा संलग्नता भएको कुरा वादी पक्षले शङ्कारहित तवरबाट पुष्टि गर्नु पर्ने हुन्छ । शङ्काको सुविधा अभियुक्तले पाउँछ भन्ने फौजदारी न्यायको मान्य सिद्धान्त प्रस्तुत मुद्दाका यी प्रतिवादी प्रेमबहादुर बोहराको सन्दर्भमा समेत आकर्षित हुने देखियो । प्रतिवादी हिकमतबहादुर बोहराले आपराधिक दायित्व अर्का प्रतिवादी प्रेमबहादुर बोहरामा सार्ने प्रयास गरेको नभई घटनाको दायित्व आफूले स्वीकारेको अवस्था हुँदा प्रतिवादी प्रेमबहादुर बोहराको सो घटनामा मृतक मर्नेसम्मको संलग्नता रही घटना घटाउनमा संलग्नता रहेको भनी शङ्कारहित स्वतन्त्र प्रमाण कागजबाट पुष्टि नभएको हुँदा अनुमानका आधारमा निज प्रतिवादीको कर्तव्य ज्यान जस्तो गम्भीर फौजदारी घटना घटाउनमा संलग्नता थियो भनी ठहर गरी सजाय गर्नु न्यायोचित देखिन नआउने ।

अतः माथि विवेचित आधार र कारणहरूबाट प्रतिवादी प्रेमबहादुर बोहराउपरको आरोपित कसुर वादी नेपाल सरकारले वस्तुनिष्ठ र ठोस रूपमा पुष्टि गर्न सकेको स्थिति नदेखिएको हुँदा निज प्रतिवादी प्रेमबहादुर बोहरालाई अभियोग दाबीबाट सफाई दिने ठहर्‍याई भएको सुरु बझाङ जिल्ला अदालतको मिति २०७३।५।२३ को फैसलालाई सदर गरेको उच्च

अदालत दिपायलको मिति २०७४।११।१६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: कुलप्रसाद दाहाल

इति संवत् २०७६ साल असोज ७ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं. १२

१

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७१-RB-०२७९, बैंकिङ कसुर, अनिसा मानन्धर वि. नेपाल सरकार

आफूले काटेको चेकलाई खाम्ने रकम आफ्नो खातामा नभएको जानी जानी चेक काटी बैंक तथा वित्तीय प्रणालीमा असर पार्ने गरी भुक्तानी लिने दिने कार्य मात्र बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ अन्तर्गत पर्ने स्पष्ट भएको र प्रस्तुत मुद्दामा सो अवस्थाको विद्यमानता नरही व्यक्ति व्यक्तिबिच भएको विनिमय कारोबार चेक काट्ने व्यक्तिको खातामा पर्याप्त रकम नभएको कारण सम्बन्धित बैंकबाट चेक अनादरसम्म भएको देखिन्छ । साथै सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट पुनरावेदक वादी नेपाल सरकार र प्रत्यर्थी प्रतिवादी दुर्गा कार्की (ने.का.प. २०७२, अङ्क ८, नि.नं.९४५२) भएको बैंकिङ कसुर मुद्दामा व्यक्ति व्यक्तिबिच भएको विनिमय कारोबारबाट सिर्जित हुने दुष्कृतिलाई विनिमय अधिकारपत्र ऐन, २०३४ ले सुझाएको कानूनी मार्ग अवलम्बन गरी उपचार प्रदान गरिनु उपयुक्त र सही हुने देखिन्छ भन्ने कानूनी सिद्धान्त प्रतिपादन भइरहेको परिप्रेक्ष्यमा यी प्रतिवादी अनिसा मानन्धरले बैंकिङ कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ को दफा ३(ग) बमोजिमको कसुर अपराध गरेको ठहर्‍याई निज प्रतिवादी अनिसा मानन्धरलाई उक्त ऐनको दफा १५(१) बमोजिम रु.५,०००।- (पाँच

हजार) जरिवाना हुने गरी पुनरावेदन अदालत पाटन, वाणिज्य इजलासबाट मिति २०७०।३।१७ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा उक्त फैसला उल्टी भई अभियोग दाबी खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: गगनदेव महतो

इति संवत् २०७६ साल वैशाख ३० गते रोज २ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या.श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७१-CI-११९१, मोही नामसारी, रामबहादुर थारू वि. गोविन्दजंग शाह

भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा २६(१) ले मोहीको मृत्यु भई निजको हकवाला एकभन्दा बढी व्यक्ति भएको अवस्थामा हकवालाहरूमध्येबाट मोही छनौट गर्न पाउने विशेषाधिकार जग्गावालालाई प्रदान गरेको देखिन्छ। बाबुको मृत्युपछि निजको हकवालाहरूमा मोहीयानी हक सन् कुरालाई कानूनले सुनिश्चित गरिएको देखिन्छ। दर्तावाला मोही यी पुनरावेदकका बाजे कल्ला थारूको २०६० सालमा मृत्यु भएको र निजका एकमात्र छोराको समेत मृत्यु भई निजका हकवालाहरू जीवितै रहेको अवस्थामा जग्गाधनीले हकवालाहरूमध्येबाट मोही छनौट नगरेकै आधारमा सम्पत्तिमा रहेको व्यक्तिको भोगाधिकार समाप्त हुन सक्दैन। विवादित जग्गाको जोतभोग यी पुनरावेदकले गरिआएको र बाली बुझाउने सम्बन्धमा वादीउपर जग्गाधनीबाट कुनै उजुरी परेकोसमेत देखिँदैन। आफ्ना बाबुको पहिले नै मृत्यु भइसकेको र बाजेको मृत्यु भएपश्चात् यी पुनरावेदकले मोही नामसारी गरी पाउनका लागि निवेदन दिएको अवस्थामा जग्गाधनीले हकवालाहरूमध्येबाट मोही छनौट नगरेकै आधारमा हकवालाहरूलाई मोहीयानी हकको सम्पत्तिबाट विमुख गराउन सकिँदैन। दर्तावाला मोहीको मृत्यु भई हकवालाहरू जीवितै

रहेको अवस्थामा मोही पत्याउन इन्कार गर्ने हक जग्गाधनीलाई हुनेसमेत देखिँदैन किनकी मोहीयानी हक शुन्यको स्थितिमा कदापि रहन सक्दैन। जग्गाधनीले मोही छनौट गर्ने प्रक्रिया पूरा नगराएको भन्ने आधारमा हकवालालाई मोहीयानी हकबाट वञ्चित गर्ने परिकल्पना भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ ले गरेको पाइँदैन। प्रक्रिया पूरा नगरेको भए सो प्रक्रिया पूरा गरी पेस भएका प्रमाणहरूको आधारमा मोहीयानी हकको संरक्षण गरिदिनुपर्ने दायित्व न्यायकर्तामा रहे भएको नै देखिन्छ। प्रक्रियागत कुरा पूरा नगरेकै आधारमा कानूनी व्यवस्थाबमोजिम हक प्राप्त हुने कुरालाई इन्कार गर्न नमिल्ने र हक समाप्त पनि हुन नसक्ने हुँदा मोही रोज्ने प्रक्रिया पूरा नभएको आधारमा वादी दाबी नपुग्ने ठहर्‍याइ पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट भएको फैसला मिलेको नदेखिने।

अतः निवेदकले जोतकमोद गरी आएको हदसम्म ज.वि. १-११-१० भूमिसम्बन्धी ऐन, २०२१ को दफा २६(१) बमोजिम कल्ला थारूको मोही हक निवेदकका नाममा नामसारी हुने ठहर्छ भनी भूमिसुधार कार्यालय, बर्दियाबाट मिति २०७०।५।२० मा भएको निर्णय उल्टी गरी वादी दाबीपुन नसक्ने ठहर्‍याई पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट मिति २०७१।५।३० मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा बदर भई विवादित जग्गाको मोही हक नामसारीका लागि कानूनबमोजिम पुन्याउनुपर्ने आवश्यक प्रक्रिया पूरा गरी पुनः निर्णय गर्नु भनी मिसिल भूमिसुधार कार्यालय, बर्दियामा पठाइदिने ठहर्ने।

इजलास अधिकृत: मुना अधिकारी ढकाल

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर २५ गते रोज ४ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री प्रकाशमान सिंह राउत र मा.न्या. श्री हरिप्रसाद फुयाल, ०७६-WH-०१९२,

बन्दीप्रत्यक्षीकरण, धनबहादुर विकको हकमा
कुलबहादुर विश्वकर्मा वि. गृह मन्त्रालयसमेत

बन्दी निवेदकलाई मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ११८ बमोजिमको अभद्र व्यवहार गरेको मुद्दामा मिति २०७६।१।३ मा जिल्ला संखुवासभा, चैनपुर नगरपालिका वडा नं. ६ बाट पक्राउ गरी सो मुद्दामा अनुसन्धानका लागि मिति २०७६।१।३ गतेबाट लागु हुने गरी पहिलो पटक दिन ७(सात), मिति २०७६।१।१० गतेबाट लागु हुने गरी दोस्रो पटक दिन ७(सात) र मिति २०७६।१।१७ गतेबाट लागु हुने गरी तेस्रो पटक दिन ७ (सात) को म्याद थप गरिएको बेहोरा विपक्षी जिल्ला प्रशासन कार्यालय, संखुवासभाले पेस गरेको लिखित जवाफ तथा सो साथ संलग्न विभिन्न पत्रहरूको छायाप्रतिबाट देखिन आउँछ । निवेदकलाई मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को परिच्छेद ५ बमोजिम अभद्र व्यवहारको कसुरमा अनुसन्धानका लागि पक्राउ गरी म्याद थप गरेको भनी इलाका प्रहरी कार्यालय, चैनपुर, संखुवासभा र जिल्ला प्रशासन कार्यालय, संखुवासभाको लिखित जवाफमा उल्लेख भए तापनि मिसिल संलग्न कागजातहरूबाट मुद्दा हेर्ने अधिकारीले अनुसन्धानका लागि निवेदकलाई हिरासतमा राख्न म्याद थपको आदेश दिँदा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४(१) बमोजिम कारणसहितको पर्चा खडा गर्नुपर्नेमा सो पर्चा खडा गरेको तथ्य मिसिलबाट देखिन आउँदैन । विपक्षीहरूबाट जिकिर लिइएको मुद्दामा अनुसन्धान प्रयोजनको लागि निवेदकलाई थुनामा राख्नुपर्ने मनासिब कारणसहितको पर्चा खडा गर्नुपर्ने कानूनी प्रावधानको अवलम्बन नगरी हिरासतमा राखिएको काम कारबाहीबाट नेपालको संविधानको धारा १६(१) तथा १७(१) द्वारा प्रदत्त वैयक्तिक स्वतन्त्रताको हकबाट वञ्चित हुन गएको देखिने ।

निवेदक डि.वि. सिलवाल भनेर चिनिने धनबहादुर वि.क.लाई अभद्र व्यवहार विरुद्धको कसुरमा अनुसन्धानका लागि पक्राउ गरिएको भनिए तापनि जिल्ला प्रशासन कार्यालय, संखुवासभाबाट मुद्दा अनुसन्धानको लागि म्याद थप गर्दाको औचित्यता पुष्टि गर्ने आधार र कारण उल्लेख गरेको देखिएन । निवेदकले फरक विचार र आस्था राखेकै आधारमा प्रवृत्त भावना लिई बिना आधार र कारण विपक्षीहरूबाट निवेदकलाई थुनामा राखेको देखिँदा निवेदकको थुनालाई कानूनसम्मत मान्न नमिल्ने ।

निवेदक डि.वि. सिलवाल भनेर चिनिने धनबहादुर वि.क.लाई लाई प्रवृत्त भावना राखी गैरकानूनी रूपमा थुनामा राखेको देखिएकाले नेपालको संविधानको धारा १३३(२) एवम् सर्वोच्च अदालत नियमावली, २०७४ को नियम ३७(क) र (ख) बमोजिम बन्दी निवेदक डि.वि. सिलवाल भनेर चिनिने धनबहादुर वि.क.लाई थुनाबाट मुक्त गरिदिनु भनी विपक्षीहरूको नाममा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी हुने ठहर्ने ।

इजलास अधिकृत: मुना अधिकारी ढकाल

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७६ साल पुस २१ गते रोज २ शुभम् ।

इजलास नं. १३

१

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी, ०७४-CR-०४१०, १६६०, कर्तव्य ज्यान, सनत ढुङ्गेल वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. कौशिल्या थापा मगरसमेत

वारदातको प्रत्यक्षदर्शी मृतकका भाइ साजित जि.सी.ले प्रतिवादी सनत ढुङ्गेलले मृतकलाई छुरा

प्रहार गरेको भनी मौकामा गरेको कागज बेहोरालाई समर्थन हुने गरी अदालतमा बकपत्र गरेका निजको बकपत्र, लास जाँच मुचुल्का र शव परीक्षण प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका बेहोराहरू एकापसमा मेल खाएको देखिन्छ । वारदातस्थलमा प्रत्यक्षदर्शीले प्रतिवादीले मृतकलाई छुरा प्रहार गरेको भन्ने बेहोरा प्रस्टरूपमा लेखाएको देखिन्छ । “जिरहबाट समेत प्रत्यक्षदर्शी गवाह भन्ने देखिएको हुँदा यी साक्षीहरू प्रमाण ऐन, २०३१ बमोजिम साक्षी हुन सक्ने व्यक्ति भई दफा ५० बमोजिम जिरहसमेत भएको हुँदा उक्त साक्षीहरूको बकाई Legally admissible evidence मान्नुपर्ने” भनी (ने.का.प. २०६४, अड्क १, नि.नं.७८०९) मा सिद्धान्तसमेत प्रतिपादन भएको र प्रत्यक्ष प्रमाण र घाँ केसको प्रकृतिका बिच मेल खाएको अवस्थामा प्रतिवादीले आरोपित कसुरमा इन्कार रहेको जिकिरलाई विश्वसनीय मान्न नसकिने ।

सुमित वि.सी.को मृत्युको कारणमा छातीमा छुरा प्रहार, शरीरका विभिन्न भागमा समेत चोट लागेको भन्ने कुरा शव परीक्षण प्रतिवेदनबाट समेत पुष्टि भएको, उल्लिखित आधार प्रमाणबाट मृतकको मृत्यु कर्तव्यबाट भएको र सोमा यी प्रतिवादी सनत ढुङ्गेलको संलग्नता रहेको कुरा मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट स्थापित भएको देखिने ।

अब प्रतिवादीहरू कौशिल्या थापा मगर र कविता थापा मगरउपर मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १६ नं. को अभियोग दाबी भएकोमा उक्त कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा “ज्यान मार्ने काममा वा ज्यान मर्न सक्ने कुनै कुरामा मुख्य भई षडयन्त्र गर्ने वा त्यस्तो काम गर्न लगाउनेलाई ज्यान मरेको रहेछ भने दश वर्षदेखि पन्ध्र वर्षसम्म कैदको सजाय गर्नुपर्छ । ज्यान मर्न पाएको रहेनछ भने पाँच वर्षदेखि बाह्र वर्षसम्म कैद गर्नुपर्छ भन्ने देखिन्छ । यी प्रतिवादीहरूले

मृतकलाई मार्ने कार्यमा षडयन्त्र गरेका हुन होइन भन्ने तर्फ विचार गर्दा, मृतकले प्रतिवादीमध्येकी कौशिल्या थापा मगरको खातामा रकम जम्मा गरेको भन्ने आधारमा मार्ने योजना बनाएको भन्नेसम्म छ त्यो कुरा पुष्टि हुने कुनै आधार प्रमाण देखिँदैन । प्रतिवादीहरूमध्ये कौशिल्या थापामगर र कविता थापामगर दिदी बहिनी भई कौशिल्या थापा र मृतक सुमित वि.सी.पति पत्नी तथा प्रतिवादी सनत ढुङ्गेल र कविता थापा पनि पति पत्नी भएको मिसिल संलग्न प्रतिवादीहरूको बयान कागजबाट देखिन्छ । प्रतिवादीहरूमध्ये कौशिल्या थापा र सनत ढुङ्गेलका बिचमा प्रेम सम्बन्धको कारणबाट मृतक सुमित वि.सी. को हत्या भएको भनी जाहेरीमा उल्लेख भए तापनि प्रत्यक्षदर्शीको भनाइले सो कुरालाई पुष्टि गरेको देखिँदैन । वारदातको समयमा मदन थापाको घरमा यी दुवै प्रतिवादीहरू पुगेका मृतक आइसकेपछि घरभित्र प्रवेश गरेको कुरासम्म देखिन्छ भने मार्ने योजना बनाई घटना घटाउन लगाएको देखिँदैन । यी प्रतिवादी कौशिल्या थापा तथा कविता थापामगर मौकामा र अदालतको बयानमा समेत उक्त वारदात घटना घटाउनमा आफ्नो संलग्नता नरहेको भनी कसुरमा इन्कार रहेको पाइन्छ । यी प्रतिवादीहरूले स्वयम् आफ्नो पति तथा भिनाजुलाई मार्नेसम्मको कार्य गर्नुपर्ने अवस्था मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट नदेखिँदा प्रतिवादी कौशिल्या थापा र कविता थापा मगरलाई सुरु जिल्ला अदालतबाट सफाई दिने गरी भएको फैसला सदर गर्ने गरी उच्च अदालत पाटनबाट भएको फैसला मिलेकै देखिँदा निजहरूका हकमा केही गरिरहन नपर्ने ।

प्रतिवादी सनत ढुङ्गेलको हकमा विचार गर्दा यी प्रतिवादी उक्त वारदातमा संलग्न रही मृतक सुमित वि.सी.लाई कुटपिट गर्दा निजको मृत्युसमेत भएको बेहोरा मिसिल संलग्न शव परीक्षण प्रतिवेदन, लास

जाँच मुचुल्का प्रतिवादीको अनुसन्धानमा भएको बयान र अन्य प्रतिवादीहरूको बयानसमेतबाट प्रतिवादी र मृतकबिच झगडा भएको बेहोरा प्रत्यक्षदर्शी साजित वि.सी. को मौकाको कागज बेहोराबाट समेत पुष्टि भएको देखिँदा निज प्रतिवादीको कर्तव्य चोट प्रहारबाट मृतकको मृत्यु भएको कुरा अन्यथा देखिँदैन । तसर्थ यी प्रतिवादीलाई उच्च अदालत पाटनबाट आरोपित कसुरमा सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर गरेको मिति २०७३।१२।२९ को फैसला मिलेकै देखिन्छ । हालको मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४० को उपदफा (२) मा कानूनमा कुनै कसुरबापतमा सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो ऐन, प्ररम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय निर्धारण गर्दा सर्वस्व हुनेगरी सजाय गरिने छैन भन्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ, त्यसैगरी फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ मा कुनै कसुरका सम्बन्धमा कसुर गर्दाका बखतभन्दा सजाय निर्धारण गर्दाका बखत कानूनबमोजिम घटी सजाय हुने रहेछ भने घटी सजाय हुने गरी निर्धारण गर्नु पर्दछ भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । त्यस्तै केही नेपाल कानूनलाई संशोधन, एकीकरण, समायोजन र खारेज गर्ने ऐन, २०७४ को दफा ३९ को उपदफा (२) को खण्ड (ख) मा कुनै कानूनअन्तर्गत कुनै अदालतमा दायर भएको कुनै फौजदारी कसुरका मुद्दामा सजाय गर्नुपर्दा सोही कानूनबमोजिम गर्नुपर्नेछ तर कुनै फौजदारी कसुरको सजाय मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएभन्दा बढी रहेछ भने मुलुकी अपराध संहितामा लेखिएको हदसम्म मात्र सजाय हुनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ । तसर्थ मुलुकी फौजदारी संहिताले सर्वस्वको नहुने व्यवस्था गरेको देखिँदा निज प्रतिवादी जन्मकैदको सजाय हुने ठहर्छ । सफाइ पाउनु पर्ने भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन । तर संकलित सबुद

प्रमाण र अन्य प्रतिवादीको बयानसमेतबाट मृतक र प्रतिवादीका बिच पूर्वरिसइबी रहेको देखिन आउँदैन । प्रस्तुत तथ्य प्रमाण र वारदातको रूपबाट योजनाबद्ध रूपमा मृतकलाई कर्तव्य गरी मार्नमा प्रतिवादी लागेको भन्ने समेत देखिन आउँदैन । मृतक र प्रतिवादीबिच झगडा हुँदा प्रतिवादीको कुटपिटबाट मृतकको मृत्यु भएको तर के कस्तो हतियार प्रयोग गरी कर्तव्य गरेको भन्ने सम्बन्धमा वारदातस्थलबाट कुनै हतियारसमेत बरामद नभएको अवस्थामा यी प्रतिवादी सनत ढुङ्गेललाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्दा सजाय चर्को पर्ने देखिएको र वारदातको अवस्थाबाट निजलाई १०(दश) वर्षको कैदको सजाय गर्दा ऐनको मकसद पूरा हुने देखिएकोले मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिम सजाय १० वर्ष मात्र कैद हुने ।

इजलास अधिकृत: नारायण सापकोटा

कम्प्युटर: चन्द्रावती तिमल्सेना

इति संवत् २०७६ साल पुस १ गते रोज ३ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री सपना प्रधान मल्ल र मा.न्या.श्री बमकुमार श्रेष्ठ, ०७५-WO-०३२८, उत्प्रेषण / परमादेश, डिल्लीराम खरेल वि. अर्थ मन्त्रालयसमेत

आर्थिक ऐन, २०७४ को दफा २५ ग मा “पुनः निर्यात कर फिर्ता हुने: कुनै वस्तु पुनः निर्यात भई परिवर्त्य मुद्रामा अग्रिम रूपमा भुक्तानी प्राप्त भएमा सम्बन्धित व्यक्तिले खरिदमा तिरेको मूल्य अभिवृद्धि करबापतको रकम निजलाई फिर्ता दिइनेछ” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ । Government of Nepal Ministry of Finance Department of Custom को Cash Receipt बाट मोबाइल निर्यात भएको देखिन्छ भने नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैंक लि. को advance payment certificated for export हिमालयन इलेक्ट्रोनिक्स

कम्पनीको नाममा विदेशी खरिद कर्ता KRISHNA INTERNATIONAL FZCO दुबईबाट विभिन्न मितिमा advance payment आएको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखिन्छ । निवेदकले इन्टिग्रेटेड मोबिलिटी सोलुसन्स प्रा.लि. ले आयात गरेको र IMS World Pvt. Ltd बाट खरिद गरी लिएका मोबाइल हिमालयन इलेक्ट्रोनिक्सले विदेश निर्यात गरेको कुरा मिसिल संलग्न लिखतबाट देखिन्छ । कुनै वस्तु निर्यात गर्दा परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा फिर्ता गरिने कानूनी व्यवस्था भएकोमा कानूनले नै गरेको व्यवस्थाबाट उक्त कम्पनीले वैद्य रूपमा कारोबार गरेको कुरामा विवाद देखिँदैन । निवेदक कम्पनी मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएको कम्पनी भएकोमा पनि प्रेषित प्रमाणपत्रबाट देखिन्छ आयकर ऐनको दफा २५(ग) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांशले कर फिर्ता लिएको वस्तु निर्यात गर्दा कर फिर्ता सुविधा नपाउने व्यवस्था रहेको र निवेदक कम्पनीले मोबाइल खरिद गरेको इन्टिग्रेटेड कम्पनीले कानूनबमोजिम फिर्ता पाउने मूल्य अभिवृद्धि करको रकम फिर्ता नलिएको भन्ने मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिएको अवस्थामा निवेदक कम्पनीले मूल्य अभिवृद्धि कर कानूनतः फिर्ता माग्न सक्ने नै देखिने ।

निज आयातकर्ता कम्पनी र निवेदक कम्पनी सम्बद्ध कम्पनी हो, होइन ? भन्ने सन्दर्भमा विचार गर्दा, निवेदक कम्पनी दुरसञ्चार जनित उपकरणहरू खरिद बिक्री गर्ने उद्देश्यले दर्ता भएको एकल सेयरधनी भएको कम्पनी रहेको कुरामा विवाद देखिँदैन । उक्त कम्पनीले आफ्नो छुट्टै छाप प्रयोग गरी कारोबार गर्ने गरेको सो कम्पनीको भौचरसमेतबाट देखिन्छ । दुवै कम्पनीको छुट्टै कानूनी अस्तित्व (Corporal Entity) भएको अवस्थामा विपक्षीहरूले निवेदक कम्पनी इन्टिग्रेटेड मोबिलिटी सोलुसन्स प्रा.लि. को सम्बद्ध कम्पनी

रहेको भनी लिएको जिकिरको सन्दर्भमा कम्पनीको सञ्चालकहरूको छन् भनी पर्दा खोली (Lifting the Corporate Veil) हेर्दा यी कम्पनीका सञ्चालकहरू एकअर्का कम्पनीमा रहेको तथ्य मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिँदैन । कुनै पनि निर्णयको आधार वस्तुनिष्ठ प्रमाण र कानूनको आधारमा भएको हुनुपर्छ र सो कुरा देखिनु पनि पर्दछ । आधार एवम् प्रमाण बेगर भएको निर्णय आत्मनिष्ठ भई त्यसले स्वेच्छाचारीतर्फ इङ्गित गर्दछ । यस्तो अवस्थामा निर्णयबाट प्रभावित पक्षले कानूनी उपचारको हक राख्ने कुरामा द्विविधा देखिँदैन । यसै सन्दर्भमा सम्बद्ध कम्पनी सम्बन्धमा भएको कानूनी व्यवस्थालाई हेर्दा आयकर ऐन, २०५८ को दफा २ (क)(न) मा “सम्बद्ध व्यक्ति” भन्नाले “एक अर्को व्यक्तिको मनसायअनुसार काम गर्ने एक वा एकभन्दा बढी व्यक्ति वा त्यस्ता व्यक्तिहरूको समूह सम्झनु पर्छ र सो शब्दले देहायका व्यक्तिहरूसमेतलाई जनाउँछ :-

- (१) प्राकृतिक व्यक्ति र सो व्यक्तिको नातेदार वा कुनै व्यक्ति वा सो व्यक्तिको साझेदार,
- (२) विदेशी स्थायी संस्थापन र सो संस्थापनमा स्वामित्व भएको व्यक्ति, र
- (३) कुनै निकाय आफैं वा आफूसँग सम्बन्धित अन्य व्यक्ति वा सहयोगी निकाय वा त्यस्ता सहयोगी निकायसँग सम्बन्धित अन्य कुनै व्यक्ति वा निकायसँग मिलेर कुनै निकायको आय, पुँजी वा मताधिकारको पचास प्रतिशत वा सोभन्दा बढी हिस्सा नियन्त्रण गर्ने वा सोबाट फाइदा प्राप्त गर्ने निकाय” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ ।

प्रस्तुत विवादमा अर्को कम्पनीसँग केही रकम लेनदेनको कारोबार भएको तथा एकाको कर्मचारीले अर्को कम्पनीको चेकहरू बुझ्ने बुझाउने गरेको वित्तीय

विवरणबाट देखिएको आधारमा मात्र सम्बद्ध कम्पनी मान्न मिल्ने देखिँदैन। आयकर ऐन, २०५८ को २(क) (न)३ को प्रतिबन्धात्मक (१) ले कर्मचारीलाई सम्बद्ध व्यक्ति हुने छैन भनी अपवादकै रूपमा राखिएको देखिन्छ भने २(क) (न)३ ले व्यवस्था गरेको नियन्त्रण र फाइदाको अवस्थासमेत प्रस्तुत मुद्दामा रहेको देखिएको छैन। निवेदकको व्यवसायिक कारोबार भएको आधारमा कानूनी व्यक्तिले कानूनले नै स्पष्ट (Explicit) रूपमा दिइएको सुविधाको दाबीलाई मनोगत ढङ्गले विना आधार अनुमानको भरमा कर छल्ने मनसायले भयो भनी भन्न पनि मिल्दैन। जहाँसम्म कर छल्ने नियतले यस्तो सम्बद्ध कम्पनी खडा गरेको भन्ने प्रश्न छ सोतर्फ निवेदक कम्पनी र सम्बद्ध मानिएको कम्पनीका बिच उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाबमोजिमको सम्बद्धता सप्रमाण पुष्टि भएकोसमेत देखिँदैन। त्यसैले विना प्रमाण यी दुई कम्पनीहरू सम्बद्ध कम्पनी रहेको भन्ने नदेखिने।

आयात गर्ने कम्पनीले नै निर्यात गरेको हुनुपर्नेमा फरक कम्पनीले निर्यात गर्दा आर्थिक ऐन, २०७४ को दफा २५ग. लागु नहुने भन्ने विपक्षीको अर्को जिकिरका सन्दर्भमा हेर्दा, माथि उल्लेख गरिएको कानूनी व्यवस्थाबमोजिम आयात गरेको कम्पनीले नै निर्यात गर्नुपर्ने भन्ने कानूनको मनसाय रहेको पाइँदैन। मूल्य अभिवृद्धि कर फिर्ता माग गर्ने कुरामा आयात गर्ने र निर्यात गर्ने कम्पनी एउटै हुनुपर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्थाको अभावमा विपक्षीको उल्लिखित जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

अर्कोतर्फ निवेदक कम्पनीले गरेको कारोबारको कारोबार हेर्दा उक्त कम्पनीले मिति २०७३।६।११ मा नेपाल राष्ट्र बैंकबाट रु.१,२७,७७,७३२।- AIC Payee मार्फत मूल्य अभिवृद्धि कर फिर्ता लिएको देखिन्छ। कम्पनीसँग

खरिद गरी निवेदक आफूले निर्यात गरेको मोबाइलमा सोही कम्पनीले योभन्दा अगाडिका वर्षमा पनि १००% मूल्य अभिवृद्धि कर फिर्ता पाइसकेकोमा हाल फिर्ता दिन मिल्दैन भनी अर्थ गर्न मिल्ने देखिँदैन। राज्यका निकायहरूले गरेको काम कारबाही वैधानिक रूपमा सम्पन्न भएको हुनुपर्दछ। निवेदकलाई यस अघिको वर्ष २०७३ मा रकम फिर्ता दिइएको र निवेदकले पनि फिर्ता पाइरहेको परिप्रेक्ष्यमा फिर्ता पाउनुपर्ने रकम फिर्ता पाउँ भनी माग गर्नु निवेदकको वैधानिक अपेक्षाको सिद्धान्तभित्रकै विषय हुन्छ। कानूनमा परिवर्तन नभएको तथा निवेदकको अवस्थामा समेत कुनै परिवर्तन पनि नभएको अवस्थामा उही कानूनी प्रावधानलाई टेकेर पहिले एउटा निर्णय गर्ने र पछि त्यसको विपरीत अर्को निर्णय गर्ने छुट रहन्छ भन्न मिल्दैन। एकपटक कर फिर्ता दिने निर्णय गरी कर फिर्ता दिएको विषयमा त्यही कानून विद्यमान रहेको अवस्थामा पछि सोही कम्पनीलाई सोही कर फिर्ता दिन नमिल्ने गरी गरेको निर्णयमा दोहोरो मापदण्ड रहेको देखियो। यसै सन्दर्भमा निवेदक टाइम फर्मास्युटिकल प्रा. लि. विरुद्ध आन्तरिक राजस्व कार्यालय, चितवन भएको उत्प्रेषण परमादेश निवेदनमा "पूर्ववर्ती निर्णय कानूनको कसीमा जाँचिएर सक्षम निकायबाट बदर भएको अवस्था वा कानूनमा नै संशोधन भएको अवस्थाबाहेक उही कानूनी प्रावधानलाई टेकेर पहिले एउटा निर्णय गर्ने छुट रहन्छ भन्न नमिल्ने" भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएको छ (ने. का.प. २०६५, अड्क ३, निर्णय नं. ७९४३)। यसरी साधिकार निकायले पहिलै आफूले गरेको निर्णय अन्य परिवेश, कानूनको परिवर्तन नभएको अवस्थामा पहिले गरेका निर्णयमा परिवर्तन गर्दै जाने हो भने निर्णयको निश्चिततामा नै प्रश्न उठ्न गई कानूनको शासनमा नै प्रश्न उत्पन्न हुन जाने हुन्छ। तसर्थ, कानूनको

परिपालना गर्ने निकायले कानूनको मनसायविपरीत मनोगत व्याख्या गरी आयतकर्ता कम्पनी र यी निवेदक कम्पनी सम्बद्ध कम्पनी हो भनी मूल्य अभिवृद्धि कर फिर्ता नगर्ने भनी विपक्षी कार्यालयबाट भएको निर्णय कानूनसङ्गत नदेखिने।

मूल्य अभिवृद्धि कर फिर्ता नदिने गरी जारी भएको मिति २०७५।३।१९ को पत्र सो सम्बन्धमा मिति २०७५।३।१३ मा भएको निर्णय र सोको आधारमा मिति २०७५।४।७ मा भएको निर्णय जारी पत्र एवम् तत्सम्बन्धमा भएका अन्य निर्णयसमेत माथि प्रकरण-प्रकरणमा उल्लेख भई विवेचना भएको कानूनी प्रावधान एवम् आधार र कारणसमेतबाट कानूनविपरीत भई मिलेको नदेखिँदा कर फिर्ता नगर्ने मिति २०७५।३।१३ र मिति २०७५।४।७ को ठूला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन पुल्चोकको निर्णय तथा सो निर्णयबमोजिम गरिएका सम्बद्ध पत्राचारहरूसमेत उत्प्रेषणको आदेश जारी भई बदर हुने ठहर्छ। अब माथि विवेचना भएको मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा २५ग. बमोजिम निवेदकले फिर्ता पाउने मूल्य अभिवृद्धि कर निवेदकलाई फिर्ता दिनु भनी विपक्षी ठूला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुरका नाममा परमादेशसमेत जारी हुने।

इजलास अधिकृत : जगतबहादुर पौडेल

कम्प्युटर : चन्द्रावती तिमल्सेना

इति संवत् २०७६ साल पुस १५ गते रोज ३ शुभम्।

इजलास नं. १४

१

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७१-RB-०१५३, भन्सार चोरी पैठारी, राजस्व अनुसन्धान विभाग, हरिहर भवन

वि. जोगेन्द्र साह सोनार

ना.३ ख ४१६४ नं. को ट्रकमा मिनाक्षी ढुवानी सेवाले ढुवानी गरी ल्याएका सामान चेकजाँच गर्दा ८३१ किलोग्राम पाइएको र वीरगन्ज भन्सार कार्यालयको प्र.द.नं. M104555 मा ४०० किलोग्राम उल्लेख भएको पाइएबाट उक्त सामान जफत गरी जम्मा बिगो रु.१,२२,८८०/- सो ढुवानी सेवा प्रा.लि.बाट असुल गर्नुपर्ने गरी राजस्व अनुसन्धान विभागमा दाबी परेकोमा वादी दाबीबमोजिम जरिवाना गर्ने गरी भएको निर्णयबमोजिम होस् भन्ने मुख्य पुनरावेदन जिकिर रहेछ। उक्त बरामद भएको सामान रजनिस् ट्रेडिङ कन्सट्रक्सनको हो, वीरगन्जबाट काठमाडौं पठाएको किचन स्टील च्याक १२० पीसमा फरक छैन, स्टीलका काँटा चम्चा जाँचपास गराई ल्याएको हो, सामान चोरी पैठारी गरी ल्याएको होइन, प्रमाणको रूपमा प्रज्ञापनपत्र छ भनी सो ढुवानी सेवाका प्रतिनिधि विष्णु कार्कीले मौकामा बयान गरेको देखिन्छ। यसरी उक्त मालवस्तुका धनी स्वामित्ववाला पैठारीकर्ता रजनिस् ट्रेडिङ कन्सट्रक्सनलाई मुद्दा चलाएको नदेखिने। यसरी एकातर्फ मालवस्तु पठाउने पैठारीकर्ता रजनिस् ट्रेडिङ कन्सट्रक्सनलाई मुद्दा चलाइएको छैन भने अर्कोतर्फ उक्त सामान ढुवानी गर्ने मिनाक्षी सेवा प्रा.लि. ले पैठारी कर्ताले पठाए जतिको सामान ढुवानीसम्म गर्ने कर्तव्य हो। पैठारीकर्ताले ढुवानीको लागि पठाएको सामान प्रज्ञापन पत्रअनुसार छ छैन भनी रूजु गर्ने र प्रज्ञापनपत्रका सामान के के हुन ? र ती सबै सामान पठाउन लोड गरी पठाएको छ, छैन ? भनी हेर्ने हो। प्रज्ञापनपत्रअनुसारको सामान पठाउने कर्तव्य एवम् दायित्व पैठारीकर्ता रजनिस् ट्रेडिङ कन्सट्रक्सनको नै हुन जान्छ। पठाएका सामानमा १८० थान स्टीलको च्याक पिसमा फरक छैन। अन्य स्टीलका काँटा चम्चा जाँच पास गराई ल्याएको अवस्था छ। विरगन्ज भन्सार

कार्यालयको प्र.द.नं. M104555 मा ४०० किलोग्राम उल्लेख भएको र पैठारी भई ढुवानी गरिएको सामान चेक जाँच गर्दा ८३१ किलोग्राम पाइएकोमा यसरी प्रज्ञापनपत्रमा उल्लिखित तौलभन्दा फरक तौल भएको सामानको सम्बन्धमा पैठारी कर्ता रजनिस् ट्रेडिङ कन्स्ट्रक्सन नै जिम्मेवारी हुनुपर्ने र सोको दायित्वप्रति प्रो मिनाक्षी सेवाले कुनै दायित्व वहन गर्नु पर्ने अवस्था देखिन नआउने।

चलानीमा उल्लिखित बरामदी स्टीलका च्याक यी होइन, स्टीलका काँटा चम्चा बरामद भएकोमा प्रज्ञापनमा उल्लिखित स्टीलका भाँडाकुँडाअन्तर्गत पर्दैनन् भनी लेख्न सकेको छैन। स्टीलका भाँडाकुँडाको तौल उल्लेख भएकोमा सो तौलअन्तर्गत यी काँटा चम्चाअन्तर्गत नपर्ने भनी किटानी साथ वादी पक्षले उल्लेख गर्न सकेको नदेखिने।

तसर्थ, मूल सामानका स्वामित्ववाला पैठारीकर्तालाई मुद्दा नचलाइएको र ढुवानीको काम गर्ने ढुवानी सेवाबाट चलान भई आएका सामानहरू र चलान तथा प्रज्ञापनपत्रमा उल्लिखित सामानहरू फरक हुन् भनी पुष्टि हुन नसकेको अवस्था हुँदा राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौँबाट मिति २०६८।१।७ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: विमला पौडेल

फैसला लेखनमा सहयोग गर्ने: भिमप्रसाद भुसाल
इति संवत् २०७४ साल पुस १९ गते रोज शुभम्।

२

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७१-CR-१६७०, ०७४-RC-०१२१, कर्तव्य ज्यान, गगनबहादुर कामी (वि.क.) वि. नेपाल सरकार

गगनबहादुर वि.क. मृतकहरूलाई मार्ने वीरजीत वि.क. को योजना तथा मत सल्लाहमा

सहमत भएको, मृतकहरूलाई धारिलो हतियार प्रयोग गरी मार्दै गरेको अवस्थामा सोही कोठाभित्र गगनबहादुर वि.क.समेत तीन दिनको अनिधो भएकोले मादक पदार्थ खाई सुतिरहेको र घटना घटाइसकेपछि मृत लासलाई बोकी एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा लाने कार्यसमेत प्रतिवादी गगनबहादुर वि.क.ले गरेको देखिन्छ। प्रतिवादीमध्येका वीरजीत वि.क. ले मृतकहरूलाई मार्ने पूर्वयोजना बनाई मार्ने मनसायले नै धारिलो हतियार प्रयोग गरी मृतक झाकरी देवी वि.क. समेतका ७ जनालाई कर्तव्य गरी मार्ने कार्यबाट त्यही सुतिरहेका गगनबहादुर वि.क. ले रोक्न सक्ने अवस्था देखिन्छ। वारदात घटाउनमा मेरो कुनै संलग्नता नभएको हुँदा सफाइ पाऊँ भन्ने प्रतिवादी गगनबहादुर वि.क.को पुनरावेदन जिकिर रहेकोमा मानसिक अवस्था ठिक नभएका दाजु वीरजीत वि.क. लाई पिठौरागढ लगी त्यहाँबाट नेपाल ल्याई ४/५ दिनसम्म धामीझाँक्री लगाएर पनि सन्धो नभएकोले अनिधोको कारण म निदाएको अवस्थामा वारदात भएको भनी जिकिर लिँदैमा उन्मुक्ति पाउने अवस्था हुँदैन। तसर्थ, प्रतिवादी वीरजीत वि.क. र गगनबहादुर वि.क. लाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(३) बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद गरेको सुरु बझाङ जिल्ला अदालतबाट मिति २०७०।१२।१८ मा भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत दिपायलको मिति २०७१।११।१८ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

पुनरावेदक प्रतिवादी गगनबहादुर वि.क. को पुनरावेदन जिकिर पुग्छ पुग्दैन र सर्वस्वसहित जन्मकैद हुनुपर्ने होइन भन्ने पुनरावेदन जिकिरको सम्बन्धमा विचार गर्दा पुनरावेदक गगनबहादुर वि.क. को हकमा सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहरेकोमा निजले कसुर गरेकोमा इन्कार रहेको, मूल अभियुक्तको रूपमा रहेका वीरजीत वि.क. ले म एकलैले अपराध गरेको हो भनी

साबिती रहेको, र पुनरावेदक गगनबहादुर वि.क. को आफ्नै परिवारका सदस्य छोरामेतको मृत्यु भएको देखिँदा तत्कालीन मुलुकी ऐनको अदालती बन्दोबस्तको महलको दफा १८८ नं. मा "ऐनले..... सर्वस्वसहित जन्मकैद वा जन्मकैद गर्नुपर्ने भएका मुद्दामा साबित ठहरे पनि इन्साफ गर्ने हाकिमका चित्तले भवितव्य हो भन्न हुनेसम्मको शङ्काले वा अपराध गरेको अवस्था विचार गर्दा कसुरदारलाई ऐनबमोजिमको सजाय दिँदा चर्को हुने भई घटी सजाय हुनुपर्ने चित्तले देखेमा ऐनले गर्नु पर्ने सजाय ठहर्नाई आफ्ना चित्तले देखेको कारणसहितको खुलासा राय पनि साधक तोकमा लेखी जाहेर गर्नु हुन्छ । अन्तिम निर्णय दिनेले पनि त्यस्तो देखेमा ऐनले हुने सजाय घटाई तोकन हुन्छ" भन्ने व्यवस्था भएको पाइन्छ साथै हाल प्रचलित मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४५(१) को (१क) बमोजिम "प्रचलित कानूनबमोजिम जन्मकैद गर्नु पर्ने मुद्दाको अभियुक्तले कसुर गरेको कुरामा अदालतमा साबित भएकोमा त्यस्तो कसुर गर्दाको परिस्थितिलाई विचार गर्दा जन्मकैदको सजाय गर्नु न्यायको रोहमा बढी पर्ने भई न्यायाधीशले कारणसहित घटी सजायको प्रस्ताव गरी रायसहित फैसला गरेकोमा त्यसरी फैसला भएको मितिले पैंतीस दिनभित्र मिसिलसहित पुनरावेदन सुन्ने अदालतमा राय पेस गर्नु पर्नेछ" भन्ने व्यवस्था गरेको पाइन्छ । प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी गगनबहादुर कामीको हकमा कसुर गर्दाको परिस्थितिलाई विचार गर्दा जन्मकैदको सजाय गर्नु न्यायको रोहमा बढी पर्ने देखिँदा निजको हकमा सुरु बझाङ जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत दिपायलको फैसला सदर भए तापनि तत्कालीन मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको १८८ नं. तथा हालको मुलुकी फौजदारी कार्यविधि

संहिता, २०७४ को दफा १४५(१) को (१क) बमोजिम १० वर्ष मात्र कैद हुने । आरोपित कसुरबाट सफाई पाउँ भन्ने गगनबहादुर वि.क. को पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

प्रतिवादीमध्येका वीरजीत वि.क.को हकमा साधक सदर हुने हो, होइन भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा सुरु बझाङ जिल्ला अदालतको फैसलाउपर साधक जाँचको रोहमा पुनरावेदन अदालत दिपायलमा पेस भई साधक सदर भएपछि वीरजीत वि.क. बाट पुनरावेदन नपरी साधकको रूपमा यस अदालतमा पेस भएको देखिँदा निजको हकमा पुनरावेदन अदालत दिपायलबाट भएको फैसला मिले नमिलेको सम्बन्धमा विचार गर्दा प्रतिवादी वीरजीत वि.क.ले आफू बिरामी भएको र मानसिक अवस्था ठीक नभएको हुँदा उक्त घटना घटाएको हो भन्ने बयान देखिन्छ । अन्य बुझिएका मानिसहरूको कागज बेहोराबाट समेत निजको मानसिक अवस्था ठीक नभएको भन्ने देखिन्छ । निज प्रतिवादी के-कस्तो मानसिक रोगी हो सो कुरा कहींकतैबाट प्रस्ट रूपमा खुल्न आएको देखिँदैन । वारदात घटाइसकेपछि प्रयोग भएका हतियारसमेत कसैले नदेखे ठाउँमा फाल्नु र बच्ने उद्देश्यले भाग्ने कार्य गरेबाट यी प्रतिवादी वीरजीत वि.क. आफूले गरेको कार्यको प्रकृति र परिणामसमेत थाहा नपाउने गरी बहुलाएको भन्न सकिने अवस्था देखिएन । निज मानसिक बिरामी भएको भनी आधिकारिक रूपमा पुष्टि हुने Medically प्रमाणित भएको कुनै पनि प्रमाण मिसिल संलग्न नदेखिने । योजनाबद्ध ढङ्गले धारिलो हतियार प्रयोग गरी, मनसायपूर्वक नै झाकरी देवी वि.क.समेत ७ जना मृतकलाई विभत्स तरिकाले मारेको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुष्टि भएको देखिँदा साधक सदर हुने गरी पुनरावेदन अदालत दिपायलको फैसला मुलुकी

फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १५० नं. बमोजिम साधकको रोहबाट हेर्दा मनासिब देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । प्रतिवादी वीरजीत वि.क.लाई सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने गरी भएको सजायको हकमा हेर्दा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ मा सर्वस्वको सजायसम्बन्धी व्यवस्था नरहेको र सो संहिताको दफा ४० को उपदफा (२) मा “कानूनमा कुनै कसुरबापत सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो ऐन, प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन” भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको परिप्रेक्ष्यमा प्रतिवादी वीरजीत वि.क.लाई सर्वस्व गर्नु नपर्ने भई जन्मकैद मात्र हुने ठहर्छ । जन्मकैद गर्दा कति कैद गर्ने भन्ने सम्बन्धमा तत्काल प्रचलित मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको ६ नं. मा जन्मकैदको २० वर्ष कायम गरी सजाय गर्नुपर्छ भनेकोमा हाल प्रचलित फौजदारी संहिता, २०७४ को दफा ४२ मा जन्मकैदको सजाय गर्दा २५ वर्ष कैद सजाय हुने गरी गणना गर्नु पर्नेछ भन्नेसमेतको व्यवस्था भए तापनि फौजदारी कसुर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ५ मा “कुनै कसुरका सम्बन्धमा कसुर गर्दाका बखतभन्दा सजाय निर्धारण गर्दाका बखत कानूनबमोजिम घटी सजाय हुने रहेछ भने घटी सजाय हुने गरी निर्धारण गर्नुपर्दछ” भन्ने व्यवस्था रहेकोले जन्मकैदबापत २० वर्ष कैद हुने ।

इजलास अधिकृत: अम्बिकाप्रसाद दाहाल

कम्प्युटर: मन्दिरा रानाभाट

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर २ गते रोज २ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री तेजबहादुर के.सी. र मा.न्या.श्री सुष्मालता माथेमा, ०७२-CR-१०६१, कर्तव्य ज्यान, देवदास देवु भन्ने देवुराम निरौला वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीले अदालतसमक्षको बयानमा मौकाको बयानमा इन्कार रही आफू वारदातका दिन र समयमा वारदातस्थलमा नभई धरानमा थिएँ भनी उल्लेख गरेको देखिए पनि मौकामा कागज गर्ने अनुशिल राई, पदम भन्ने विवेक राई, पुजन राई तथा राजु राईले आफ्नो मौकाको कागजमा घटनाक्रमलाई सिलसिलेवार रूपमा उल्लेख गर्दै वारदातस्थलमा यी प्रतिवादी उपस्थित रहेको, तेजमान राईको होटलमा चटपटे र मादक पदार्थ खाने क्रममा झगडा भई यी प्रतिवादीले प्रहार गरेको छुराको कारण भविराम राईको मृत्यु भएको हो भन्ने बेहोरा खुलाई लेखाई दिएको तथ्य मिसिल संलग्न प्रमाणबाट प्रस्ट देखिरहेको अवस्थामा केवल अदालतमा भएको इन्कारी बयानलाई मात्र निर्दोषिता प्रमाणित गर्ने आधार मान्न सकिने अवस्था देखिएन । अदालतमा कसुरमा पूर्ण इन्कार रही बयान गरे तापनि अनुसन्धानमा भएको सिलसिलेवार बयानलाई प्रमाणमा लिनु नपर्ने कुनै आधार र कारण पनि देखिँदैन । यसै सन्दर्भमा पुनरावेदक प्रतिवादी शेरबहादुर थापासमेत विरुद्ध प्रत्यर्थी वादी नेपाल सरकार भएको मुद्दामा यस अदालतबाट ने.का.प. २०६८, अङ्क १२, निर्णय नं.८७२८ मा “अभियोग दाबी समर्थित प्रमाण रहेको र सो प्रमाण अन्यथा भन्ने पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा अपुष्ट रूपमा इन्कारी बयान गर्नु मात्र कसुरबाट उन्मुक्ति पाउने आधार बन्न नसक्ने ।” भन्ने सिद्धान्त प्रतिपादन भएको परिप्रेक्ष्यमा प्रतिवादीको अनुसन्धानको क्रममा भएको बयानलाई स्वेच्छा विरुद्धको हो भनेकै आधारमा बिनाप्रमाण अदालतले त्यस्तो भनाइलाई मात्र आधार मानी अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष भएको बयानलाई प्रमाणको रूपमा मान्न इन्कार गर्ने हो भने अनुसन्धानको क्रममा प्रतिवादीहरूको बयान गराउने कानूनी व्यवस्थाको औचित्य नै नरहने अवस्था आउने ।

प्रतिवादीले वारदातको समयमा आफू

धरानमा थिएँ भनी जिकिर लिए तापनि निजले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष आफूले मृतकलाई छुरा प्रहार गरेको भनी स्वीकार गरेको कथन, मिसिल संलग्न शव परीक्षण प्रतिवेदन, शव परीक्षण गर्ने चिकित्सकको बकपत्र, तेजमान राईको मौकाको कथन एवम् सो कथनलाई समर्थन गर्ने गरी गरेको अदालतको बकपत्र, मौकाको किटानी जाहेरी र जाहेरवालाले जाहेरी बेहोरालाई समर्थन गर्ने गरी गरेको बकपत्र, मिसिल संलग्न मौकाको घटना विवरण कागजसमेतका मिसिल संलग्न स्वतन्त्र प्रमाणहरूबाट खण्डित हुन गई वारदातमा निजको उपस्थिति रहेको तथ्य समर्थित भइरहेको देखिन्छ। यसै सन्दर्भमा पुनरावेदक प्रतिवादी चार्ल्स गुरुमुख शोभराज विरूद्ध प्रत्यर्थी वादी नेपाल सरकार भएको कर्तव्य ज्यान मुद्दामा यस अदालतबाट ने.का.प. २०६७, अङ्क ५, निर्णय नं. ८३७८ मा प्रतिपादन भएको सिद्धान्तसमेतको परिप्रेक्ष्यमा प्रतिवादीले वारदातको समयमा आफू अन्यत्र थिएँ भनी लिएको जिकिर खम्बीर हुन नसकी खण्डित हुन गएबाट यी प्रतिवादीले प्रहार गरेको छुराको चोटको परिणाम स्वरूप उक्त घटना घट्न गई भवीराम राईको मृत्यु भएको तथ्य पुष्टि हुन आएको देखिँदा पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन र बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

तसर्थ, विवेचित तथ्यगत आधार र कारणसमेतबाट यी प्रतिवादी देवदास देवु भन्ने देवुराम निरौलालाई अभियोग दाबीबमोजिम मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १ र १३(१) नं. को कसुरमा सोही महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरेको सुरु धनकुटा जिल्ला अदालतको फैसला सदर ठहर्‍याएको पुनरावेदन अदालत धनकुटाको मिति २०७२।७।१७ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादीको

जिकिर पुग्न नसक्ने।

सर्वस्वसहित जन्मकैद गर्ने सजायका सम्बन्धमा विचार गर्दा यी प्रतिवादी देवदास देवु भन्ने देवुराम निरौलालाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धी महलको १३(१) नं. मा उल्लेख भएअनुसार सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर भए तापनि मुलुकी अपराध संहिता, २०७४ को दफा ४०(२) मा "कानूनमा कुनै कसुरबापत सर्वस्वको सजाय हुने रहेछ भने यो संहिता प्रारम्भ भएपछि त्यस्तो कसुरमा सजाय गर्दा सर्वस्व हुने गरी सजाय गरिने छैन।" भन्ने व्यवस्था भएको देखिँदा सर्वस्व गरिरहन परेन। जन्मकैद मात्र हुने।

इजलास अधिकृत: माधव भण्डारी

इति संवत् २०७६ साल मङ्सिर ९ गते रोज २ शुभम्।

इजलास नं. १५

१

मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी र मा.न्या.श्री उम्बरबहादुर शाही, ०७१-CI-११६३, परमादेश, बुद्धिप्रसाद आचार्य वि. विश्वजित तिवारीसमेत

हालको संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्थाअनुसार नेपालको सार्वभौमसत्ता र राजकीय सत्ता नेपाली जनतामा निहित रहेको छ भन्ने संवैधानिक व्यवस्थाअनुसार सार्वभौमसत्ता सम्पन्न नेपाली नागरिकहरूले संविधान र कानूनबमोजिम सार्वजनिक सरोकारको कुनै पनि विषयमा सूचना माग्ने र पाउने हकलाई प्रत्याभूत गरेको अवस्थामा कुनैपनि दृष्टिकोणबाट उक्त हकमा कानूनबमोजिम बाहेक बन्देज गर्न मिल्ने अवस्था नदेखिने।

वस्तुतः पुनरावेदक नेपाल टेलिकम, मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय निर्देशनालय सार्वजनिक निकाय रहेको देखिन आएको छ। सार्वजनिक निकायले

नेपालको संविधानद्वारा प्रदत्त मौलिक हकलाई सम्मान गरी आफ्नो निकायमा रहेको सार्वजनिक सरोकारको सूचनालाई कानूनबमोजिम सहज र सुलभ रूपमा सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउनुपर्ने हुन्छ । पुनरावेदक निकायले सार्वजनिक सरोकारको सूचना सरोकारवालालाई उपलब्ध नगराएको भन्ने पनि देखिँदैन । सूचनाको सहज र सुलभ उपलब्धताले सार्वजनिक निकायको पारदर्शिता र जावाफदेहितालाई मजबुत बनाउने हो । लोकतान्त्रिक मुलुकमा सूचनाको हक जस्तो लोकतान्त्रिक मूल्यमान्यतालाई सार्वजनिक निकायले बाध्यात्मक रूपमा कानूनको पालना र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिँदा तत्कालीन पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट विपक्षीहरूको नाउँ परमादेशको आदेश जारी हुने गरी भएको आदेश अन्यथा भन्न मिल्ने । पुनरावेदक नेपाल टेलिकम, मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय निर्देशनालयको पुनरावेदन जिकिर तथा निजको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् कानून व्यवसायीको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः विपक्षी निकायहरूबाट सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को कार्यान्वयन भएन भन्नुभन्दा पनि उक्त सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ को प्रभावकारी ढङ्गबाट अक्षरशः पालना गर्नु, गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाउँमा परमादेशको आदेश जारी हुने गरी पुनरावेदन अदालत नेपालगन्जबाट मिति २०७१।५।२५ मा भएको आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृतः कालिबहादुर साम्यू लिम्बू
इति संवत् २०७६ साल वैशाख ३१ गते रोज ३ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री पुरुषोत्तम भण्डारी र मा.न्या.श्री
उम्बरबहादुर शाही, ०७२-सी-०२६५, ०२६७,
निषेधाज्ञा, युगेश्वरकृष्ण पराजुली वि. कृष्णलिला

खड्का, अर्जुनकुमार कार्की वि. कृष्णलिला खड्का

सरकारले व्यक्तिको घर जग्गा कानूनबमोजिम प्रक्रिया पूरा गरी लिन सक्ने नै भए तापनि व्यक्तिको सम्पत्तिसम्बन्धी कानूनी अधिकारमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी जग्गा अधिग्रहणसम्बन्धी कानूनबमोजिमको मुआब्जासमेत दिई लिन सक्नेमा उक्त कानूनबमोजिमको प्रक्रिया नै पूरा नगरी केवल मापदण्ड निर्धारण गरेकै आधारले मात्र व्यक्तिको सम्पत्तिसम्बन्धी अधिकारमा अतिक्रमण गर्न मिल्ने देखिँदैन । सडकको मापदण्ड तोकिएको एउटा प्रक्रिया हो भने मापदण्ड तोकिसकेपछि मापदण्डभित्र पर्ने जग्गालाई कानूनबमोजिम प्रक्रिया पुऱ्याई अधिग्रहण गरी मात्र कार्य प्रारम्भ गर्न पाउने र व्यक्तिको सम्पत्तिमा मापदण्डअनुसार निर्माण गर्न सकिने हुन्छ । कानूनबमोजिम अधिग्रहण नै नगरी मुआब्जा नै प्रदान नगरी त्यसरी व्यक्तिको घर जग्गामा राज्यले हस्तक्षेप गर्नु कानूनसङ्गत हुन आउँदैन । राज्यलाई आवश्यक परेको समयमा कानूनबमोजिम प्रक्रिया पूरा गरी व्यक्तिको जग्गा अधिग्रहण गर्न पाउने राज्यलाई अधिकार भए तापनि साधिकार निकायले पनि कानूनको पूर्ण पालना गरी कानून, दफा, नियमबमोजिमको कार्यविधि पूरा गरी कानूनसङ्गत तरिकाले लिनुपर्नेमा प्रक्रिया नै पूरा नगरी कानूनभन्दा बाहिर गई कसैको पनि व्यक्तिगत सम्पत्तिमा हस्तक्षेप गर्न, गराउनु न्यायसङ्गत नहुने ।

मूलतः रिट निवेदन दाबीका घर जग्गाहरू निवेदककै नाउँमा दर्ता स्वेस्ता कायम रहेको देखिन आएको छ । कानूनबमोजिम निवेदकको नाउँमा दर्ता रहेका जग्गालाई निजको निर्विवाद हकभोगमा रहेको सम्पत्ति भनी मान्नु पर्ने हुन्छ । सम्पत्तिको हक नागरिकको मौलिक हकको रूपमा रहेको परिप्रेक्षमा कानूनबमोजिम बाहेक व्यक्तिको सम्पत्ति अतिक्रमण गर्न मिल्ने देखिँदैन । विपक्षी निकायबाट

मिति २०७०।११।२४ मा सडक विस्तारसम्बन्धी सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरेकोसमेत देखिन्छ । सो सूचनाको बेहोराबाट कानूनबमोजिम नै सडकमा पर्न गएको व्यक्तिको घर जग्गा अतिक्रमण गरिने भन्ने देखिए तापनि रिट निवेदक आफ्नो सम्पत्तिमा पर्न सक्ने आघातउपर समय, स्रोत, र साधनसमेत खर्च गरी आफ्नो घर जग्गाको मुआब्जा पाउने आफ्नो हक हुँदाहुँदै मुआब्जासमेत नदिई व्यक्तिको घर जग्गा अधिग्रहण गर्नु कानूनसङ्गत नदेखिएबाट निवेदकको निवेदन मागबमोजिम विपक्षीहरूको नाउँमा निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने ठहर गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको आदेशलाई अन्यथा भन्न मिल्ने । पुनरावेदक काठमाडौं उपत्यका विकास प्राधिकरण तथा शहरी विकास मन्त्रालयको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः निवेदकको नाममा रहेको दर्तावाला जग्गामा कानूनबमोजिम नक्सा पास गरी घर बनेकोमा कानूनबमोजिमको प्रक्रिया पूरा नगरी मुआब्जासमेत नदिई निवेदकको मागबमोजिम घर नभत्काउनु, सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्म बाटो, पर्खाल निर्माण नगर्नु, नगराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा निषेधाज्ञाको आदेश जारी हुने ठहर गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०७१।१२।१८ मा भएको आदेश मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: कालिबहादुर साम्यु लिम्बू
इति संवत् २०७६ साल वैशाख ३१ गते रोज ३ शुभम् ।

एकल इजलास

१

स.प्र.न्या.श्री चोलेन्द्र शम्शेर ज.ब.रा., ०७५-WO-
०८१३, उत्प्रेषण / परमादेश, भरत राय यादव वि.

सर्लाही जिल्ला अदालत, मलंगवासमेत

निवेदक भरत राय यादव वादी र विपक्षी लखी हजारी दुसाधकी आमा मनसरिया देवी प्रतिवादी भएको लेनदेन मुद्दामा फिराद दाबीबमोजिम रु.४,००,०००।-सोको कानूनबमोजिम हुने ब्याजसमेत वादीले प्रतिवादीबाट भराई पाउने ठहरी सर्लाही जिल्ला अदालतबाट मिति २०६९।५।१६ मा फैसला भएको रहेछ । उक्त फैसलाउपर कसैको पुनरावेदन नपरी अन्तिम भएर रहेको छ । सो फैसला कार्यान्वयनको क्रममा मनसरिया देवीको मृत्यु भएको र निजको अंश हक खाने तीनजना छोराहरू रूपचन हजारी, पंचन हजारी र लखी हजारी दुसाध रहेकोमा निजहरूबिच अंश मुद्दा चली निजहरूको एकासगोलको सम्पत्तिमा तीन भाग लागेको र सबैले आ-आफ्नो अंश छुट्टयाई लिएको मिसिल सामेल रहेको मिति २०७४।४।१८ को बन्डा मुचुल्काबाट देखिन्छ । तत्पश्चात् यी निवेदकले दिएको लेनदेन मुद्दाको फैसला कार्यान्वयन हुँदा मनसरिया देवीको अपुताली खाने तीनजना छोराहरूमा मनसरिया देवीले लिएको ऋणको भाग लगाउँदा लखी हजारी दुसाधले आफ्नो भागको ऋण नगदमा बुझाएको र रूपचन हजारी र पंचन हजारीले नगद बुझाउन नसक्दा निजहरूको भागको जग्गा लिलाम भएको कुरा निवेदकले स्वीकार गरेको देखिन्छ । त्यतिमा पनि निवेदकको ऋण असुलउपर नहुँदा लखी हजारी दुसाधले अंशबापत पाएको जग्गा देखाई बाँकी बिगो असुलउपर गर्न भरत राय यादवले जिल्ला अदालतमा निवेदन दिएको देखिन्छ । सो निवेदनमा कारबाही हुँदा सर्लाही जिल्ला अदालतका तहसिलदारबाट लखी हजारी दुसाधको नामको जग्गा रोक्का गर्न आदेश भएको छ । सोउपर अ.बं. ६१ नं. बमोजिम जिल्ला न्यायाधीश कहाँ निवेदन पर्दा हद म्यादको आधारमा खारेज भएको छ । सोउपर अ.बं. १७ नं. बमोजिम उच्च

अदालत जनकपुरमा निवेदन पर्दा सो अदालतबाट अंश हक जति ऋण तिरेपछि ऋणको दायित्वबाट मुक्त हुने हो वा होइन भनी विषयमा प्रवेश नगरी निर्णय गरेकोले सर्लाही जिल्ला अदालतको मिति २०७५।२।११ को आदेश बेरीतको देखिएकोले बदर गर्ने आदेश भएको देखिने ।

यसरी जिल्ला अदालतको तहसिलदारबाट मिति २०७४।१।३ मा भएको आदेशउपर सामान्य कानूनले उपलब्ध गराएको उपचारको बाटो अपनाई तहतह हुँदै उच्च अदालतबाट अन्तिम आदेश भएपश्चात् यस अदालतको असाधारण क्षेत्राधिकारमार्फत प्रवेश गरेको देखिन्छ । नेपालको संविधानको धारा १३३ ले सर्वोच्च अदालतलाई प्रदान गरेको असाधारण क्षेत्राधिकार अन्य उपचारको बाटो नभएको वा भएपनि अपर्याप्त वा प्रभावहिन देखिएको अवस्थामा मात्र आकर्षित हुने हो । तर निवेदकले साधारण क्षेत्राधिकारमार्फत् उपलब्ध उपचारको बाटो अपनाइसकेपछि आफूले चाहेअनुसारको आदेश नहुँदा यस अदालतको असाधारण क्षेत्राधिकारमार्फत् प्रवेश गरेका छन् । साधारण क्षेत्राधिकारमार्फत् विवादको अन्तिम निर्णय भइसकेको अवस्थामा त्यसमा प्रथमदृष्टिमा देखिने कुनै कानूनी त्रुटि नरहेको अवस्थामा बाहेक असाधारण क्षेत्राधिकारमार्फत् सुनुवाइ गर्दा साधारण क्षेत्राधिकारको औचित्यता समाप्त हुने हुँदा विपक्षीहरूको नाममा कारण देखाउ आदेश जारी होस भनी निवेदकको तर्फबाट उपस्थित कानून व्यवसायीको बहस जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

तसर्थ विवेचित आधार कारणबाट प्रस्तुत रिट निवेदनमा बदर गर्न माग गरिएको उच्च अदालत जनकपुरबाट मिति २०७५।१०।२४ मा भएको आदेशमा कुनै कानूनी त्रुटि नदेखिएकोले विपक्षीहरूबाट लिखित जवाफ मगाई रहनु औचित्यपूर्ण देखिन आएन ।

प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: रामु शर्मा

कम्प्युटर: विकेश गुरागाई

इति संवत् २०७५ साल फागुन १३ गते रोज २ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री दीपककुमार कार्की, ०७६-WH-०१०३,
बन्दीप्रत्यक्षीकरण, सन्तोषकुमार नेपालीसमेत वि. त्रिभुवन विमानस्थल, भन्सार कार्यालय, गौचर, काठमाडौंसमेत

निवेदकहरूलाई मुलुकी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा ६७ को खण्ड (ख) ले अभियोग लागेको अभियुक्त तत्काल प्राप्त प्रमाणबाट कसुरदार हो भन्ने विश्वास गर्ने कुनै मनासिब आधार भएमा ३ वर्षभन्दा बढी कैदको सजाय हुन सक्ने अनुसूची १ वा २ अन्तर्गतको कसुरमा मात्र कारण खुलाई पुर्पक्षको लागी थुनामा राख्न सकिने भन्ने कानूनी व्यवस्थाविपरीत निवेदकहरूलाई भन्सार ऐन, २०६४ को दफा ५७ को उपदफा (१) खण्ड (ग) बमोजिम ३ महिनादेखि १ वर्षसम्म कैद सजाय हुने कसुरको अभियोगमा निवेदकहरूलाई थुनामा राखी मुद्दा पुर्पक्ष गर्ने गरी गैरकानूनी थुनामा राखिएको भन्ने प्रश्न छ सो यी निवेदकहरूलाई तारेखमा राख्दा सोही ऐनको दफा ४३ को उपदफा (३) बमोजिम निजहरूले प्रमाण लोप नष्ट गर्नसक्ने देखी थुनामा पठाएको देखियो । भन्सार ऐन, विशेष ऐन, भई सोअनुसार थुनामा राख्ने सक्ने अवस्था देखिँदा गैरकानूनी थुनामा राखिएको भन्ने निवेदन जिकिरलाई स्वीकार गर्ने अवस्था नदेखिने ।

निवेदक सन्तोषकुमार नेपाली विदेशबाट फर्कदा नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयको मिति २०७३।४।१ गतेदेखि लागु हुने जारी भएको निजी गुण्टा, झिटी भारीसम्बन्धी सूचनाको १ नं. को खण्ड (घ) मा "सुनको गहना पचास ग्रामसम्म, चाँदीको

गहना पाँच सय ग्रामसम्म र एक लाख रूपैयाँ मूल्यसम्मको जवाहराज जडित सुनका वा चाँदीका साथमा ल्याएको गहना गुरिया” ल्याउन पाउनेमा सोभन्दा ठूलो परिमाणको सामान बरामद भएको देखियो । यसरी ल्याउन पाउनेभन्दा बढी परिमाणको सामान ल्याएको र पठाउने व्यक्तिको पहिचान हुन नसकेको कारणसमेत जनाई प्रमाण नष्ट हुने अवस्था देखिएको भनी थुनामा पठाएको कार्यलाई गैरकानूनी थुना भन्न मिल्ने नदेखिने ।

भन्सार कार्यालयबाट मिति २०७६।६।८ मा भएको थुनछेक आदेशउपर मुलुकी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा ७३ बमोजिम पुनरावेदन सुन्ने निकाय अर्थात् राजस्व न्यायाधिकरण, काठमाडौँमा थुनछेकमा चित्त नबुझेले निवेदन दिन सकिने वैकल्पिक कानूनी उपचार हुँदाहुँदै सो प्रयोग नगरी बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिटमार्फत् थुनामुक्त गरिपाउँ भनी निवेदन दिएको देखियो । त्यसैगरी अवैध सुन चोरी निकासी जस्तो

विषयमा अवैध सुन बरामद भई सोही आधारमा अनुसन्धान सुरु भई थुनछेक गर्दा निवेदकहरूलाई थुनामा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्ने विषयलाई थुनामा नराख्नु भनी हस्तक्षेप गर्न मिल्ने अवस्थासमेत देखिएन । सो विषयमा साधारण क्षेत्राधिकारअन्तर्गतको न्यायिक निकायबाट निरूपण हुन सक्ने नै देखिँदा हाल उक्त विषयको औचित्यमा प्रवेश गरी पुनरावेदन सुनेको जस्तो गरी रिट क्षेत्राधिकारअन्तर्गत प्रमाण बुझ्ने, प्रमाणको मूल्याङ्कन गर्ने कार्य उचित र रिटसम्बन्धी अवधारणाअनुकूल हुने नदेखिने ।

तसर्थ, माथि विवेचित आधार र कारणबाट निवेदकहरू गैरकानूनी थुनामा रहेको भन्न मिल्ने नदेखिँदा मागबमोजिम बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्न मिलेन । रिट निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: जगतबहादुर पौडेल

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७६ साल असोज १९ गते रोज १ शुभम् ।